DE

JURAMENTI

Promissorii

OBLIGATIONE

Prælectiones Septem.

Habitæ in Schola Theologica

OXONII

Termino Michaelis

Anno Dom. MDCXLVI.

A

ROBERTO SANDERSONO,

S. Theologiæ in Academia Oxonienſi Profeſſore Regio.

Præmiſſa Oratione ab eodem habita cùm Publicam Profeſſionem auſpicaretur 26. Octobr. 1645.

LONDINI,
Impenſis *R. Scott, T. Baſſet J. Wright, R. Chiſwell & T. Sawbridg.*
MDCLXXXIII.

Oratio habita in Schola Theologica *Oxon.* à *R. S.* Sacræ Theologiæ Regio PROFESSORE, cùm publicam Professionem auspicaretur 26. *Oct.* 1646.

POstquam mihi, integro jam quadriennio & quod excurrit, quicquid est hoc professorii sive muneris delegatum, sive oneris impositum esse sensi: dici vix potest (Auditores) quam horruerim totus; quam variæ adversantesque sibi cogitationes mox animum alternatim incesserint meum. Obversabantur imprimis ante oculos quamplurima, quæ virum longe viribus præstabiliorem, audentioremque quam ego me aut esse puto, aut haberi velim, à suscipiendo tam arduo munere prorsus absterrerent. Prov. cum omni tempore difficilis; tum illis, nisi pejora insecuta essent, pessimis temporibus, post tot enatas novas, veteres renatas hæreses, multo difficilior: Vires, cum vel maxime vigerent, admodum exiguæ; & tunc accrescentibus annis fractæ plurimum imminutæque: Memoria fragilis & infida: Impediti oris, in hac etiam

am balbeſcente ſenectute, infantia: Vel ipſius Latini ſermonis, poſt quinque tum ſuperque luſtrorum abſentiam, inſolentia. Perorandi, prælegendi, diſputandi, determinandi, cæteraque quæ hujuſce ſunt muneris præſtandi (quæ fortaſſis ab his exigi fas eſt, qui aſſidui ſunt in hac palæſtra) facultas ſiqua olim inerat, quum in his ſtudiis aliquantulum verſaremur, (& quantilla tum illa!) exoleta jam prorſus, & plane nulla. Denique, ut minutiora illa prætream, longinquæ migrationis cum famulatu & ſupellectile qua libraria qua domeſtica, tædium, reliquaque ab re familiari incommoda: vel is unus, quem & fatiri pudet, pudor pluſquam ſubruſticus, & (quam facile patior amicos amoris quodam errore Modeſtiam interpretari) invirilis quædam verecundia. Inſuperabilis illa quidem, ut quam natura inſevit, firmavit educatio, fovit hactenus, atque etiamnum fovet tenuitatis propriæ conſcientia: ſed qua tamen vix aliud comperi quidquam à prima pueritia ad hunc uſque diem, aut rationibus meis aut exiſtimationi magis adverſarium. Retundit hæc aſſidue generoſiores quoſque animi impetus: eximium quid auſuri conatus frangit: memoriam peſſime labefactat, ſermonis vim aut præripit, aut ſiſtit: ut, quod mihi viſus ſum quandoque mente concepiſſe haud prorſus incommode aut abs re, hoc aut non auſim proloqui

qui ſtatua taciturnior; aut ſi tentem, ſic timide, ſic gelide, ſic id faciam hæſitans, ut aliquanto nonnunquam præſtaret non tentaſſe: Dicam verbo, & quod res eſt; una hæc timiditas, & (ſi dabitis vocabulo venium) hæc infiducia mei, ut de munere hoc detrectando ſerio cogitarim, atque etiam aliud eam in rem tentarim; plus efficit, quam cætera illa, quantumvis gravia, quæ hactenus commemini, univerſa.

Occurrebant dum iſthæc cogito, ex adverſo panca quædam, nec aſpernanda, quæ labantem animum nonnihil erigerent, cunctantemque ſubinde velut ſubjectis ſtimulis in hanc arenam propellerent. Optimi Regis judicium: crebri amicorum hortatus: veſter multorum (ut illi ſubmonebant, & ego haud inexpertus humanitatem veſtram facile credebam) in me proni affectus. Pepulerunt iſta fateor, (ut par erat) animum meum; quin & commoverunt: ſed hactenus, ut tamen ſi meo unius arbitratu res ſtatuenda foret, nec longa nec difficilis futura eſſet deliberatio. Quid enim? Patererne ego me ætate jam declivi, defectis viribus, memoria lubrica, balbum & pertimidum ſenem, ex ſuaviſſimo quo perfruebar otio & umbra, in apricum & in pulverem, iniquiſſimo tempore, poſt 25 annorum miſſionem, quaſi poſtliminio, & invitum rapi? & quæ me potent

rant ſatis expurgaſſe cicutæ, ſi lubens conſenſiſſem? Quis non omnem mihi Anticyram deſtinatam crederet, ni abnuiſſem & quoad verecunde licuit, reſtitiſſem?

Ergo ne perduci poteras, inquietis, ut conditioni tam iniquæ acquieſceres tandem, ſanus utriſque auribus atque oculis? Poteram, ut videtis, & perductus ſum; ita ſunt ut res humanæ, ſic & conſilia incerta: Sanusne an ſecus ubi factii rationem edidero, voſmet judicate. Certe non ego hac in re vel ingenio meo obſecutus ſum, vel etiam judicio: cui ut optatius fuit, ita viſum eſt ſalutarius, in tenebris latitare ſecurum, quam cum labore & periculo prodire in ſcenam. Imo vero egi cum amicis, qui apud ſereniſſimam Regiam Majeſtatem videbantur aliquid poſſe; idque non una vice, coram & per literas ſemel atque iterum obteſtatus per omnem amicitiam, Regis animum pertentarent fieri ne poſſet ſine ipſius offenſione, ut de hac Cathedra aliter ſtatueretur, nec ego tam importunum onus tam imparibus humeris ſuſtinere cogerer. Pertentant: renunciant fieri non poſſe; perſtare in ſententia Regem, quod ante juſſiſſet & id ratum eſſe velle: non utique obniterer porro fruſtra, ſed onus quod excutere non poſſem, qua poſſem animi alacritate ſubirem & perferrem.

Hæc

Hæc admonitus, officii conſcientia, cujus voluntati obtemperare debui, ejus authoritati ceſſi: Maxime cum altius aſſurgerem, (nam quæ hactenus dicta ſunt ad humanas tantum rationes pertinent,) & ut decuit hominem & Chriſtianum & Theologum, ſummam Dei Opt. Max. providentiam, ſingula quæ in terris aguntur vel minutiſſima quæque, prout ipſi collibitum eſt, & ſuaviter & fortiter moderantis, diligentius cogitarem: Scilicet eſt cor Regis in manu Domini, ſicut derivationes aquarum, & pro beneplacito ſuo convertit ipſum. Hæc ego quo ſæpius & attentius cum animo reputavi meo, eo mihi propius conjunctam cum Regia voluntate divinam etiam vocationem viſus ſum contueri. Siquidem nihil aliud eſt, quantum ego quidem adhuc intelligere potui, ordinaria Dei ad aliquod munus vocatio, quam ab his penes quos eſt plena & legitima de ejuſmodi rebus ſtatuendi poteſtas, perſonæ ipſorum judicio non inidoneæ, nulla intercedente prava ambitione, dolo, maliſve artibus, deſignatio. Pervicit itaque omnia impedimenta, omnia objectamenta diluit, duplex illa parendi neceſſitas, voluntati Regiæ, divinæ vocationi. Quo mihi paratiorem apud omnes bonos, apud omnes æquos rerum æſtimatores excuſationem fore confido, ſi (quod indubie futurum proſpicio) in ob-

undo hoc tam illustri tam arduo munere, nec votis meis, nec vestræ expectationi satisfacerem. Dabo tamen operam officio utcunque ut satisfaciam meo: & sane, ut aliquid saltem de me fidenter dicam, spero me aliqua ex parte satisfacturum: illud si concedatis, quod omnino concedi debet & est verissimum, non satisfeciſſe officio qui se ingessit, ni fecerit, quod debuit: satisfeciſſe qui admotus est, si fecerit quod potuit.

Exposui pluribus, auditores, provinciam hanc quo consilio jam olim susceperim: cur in ea administranda toto quadriennio nil gestum sit, si forte requiratis, paucioribus expediam. Quo tempore reverendus in Christo Pater Vigorniæ Episcopus, cathedra pastorali conscensa, doctoralem hanc quam permultis jam annis plurimum ornaverat mihi successori designato reliquit (fuit id æstiva vacatione circiter Kal. Sextiles:) discessi tum hinc ea mente, ut proximo termino Michaelis certo etiam die constituto, Kal. scil. Novembribus reverterer; res domesticas interea componerem, eaque curarem quæ reditum maturarent. Quid multa? Curo, compono, & totus in hoc sum. Gliscere jam tum simultates publicæ, magis magisque indies universa in pejus ruere, ardere passim omnia discordiis civilibus: versari in ore, in auribus, in oculis omnium nil nisi bellici apparatus,

paratus, armorum ſtrepitus, tumultus militum. Ego tamen pergo, ſed ſegnius aliquanto quam occæperam, vaſa colligere, ſarcinas complicare, capſas & ciſtulas rebus neceſſariis implere; ex quibus una, magno meo cum infortunio, paulo longius domo mea eo fine præmiſſa ut huc commodius aſportaretur, poſt aliquot menſes cum ſupellectile quam habui pretioſiſſima incidit in glutinoſas manus bonorum illorum virorum, quibus pro jure vis eſt, & arma pro legibus: unde eam mihi reglutinandi nulla jamdiu reliqua eſt aut facultas, aut ſpes. Sed quod amiſſum eſt, miſſum facio, & pergo. Inſtat tandem deſtinatus itineri dies; & erant quæ ad profectionem videbantur neceſſaria, pleraque expedita: præſtolabar tantum tabellarium hinc cum literis ex quibus nonnulla, quæ mihi uſui forent, & reſcire intererat, intelligerem. Miror hominem condicto die non adeſſe: expecto adhuc diem alterum, tertium, quartum; comparet nullus: quinta demum luce venit, ſed pedes, inops, ſqualidus, & mœſtus. Nempe acciderat forte per illa tempora, (ipſiſſima hæc ferè anni tempeſtate,) prælium illud atrox, & utrique parti ſatis funeſtum Monticlivenſe, ſive ad Edgehill: *unde disjecti ſparſique per oppida longe lateque milites vicina quæque loca occuparant, & vias undique publicas nefariis de-*

prædationibus infestabant. Narrat misellus homuncio, ut in hos incideret, ut se minis contumeliisque pessime exceptum, equo, vestitu, nummis, & tabellis expoliaverint: docet omnia rapinis, latrociniis, concussionibus, terroribus plena: quoad ardor ille belli refrixerit, intuta omnia viatoribus. Quibus auditis, necessitati iterum parendum ratus, abjeci profectionis consilium, certus memet domi continere, donec resideret nonnihil belli æstus, & immutata rerum facies spem ostenderet commodioris profectionis: quod ego sane, ut eram illarum rerum inexpertus, intra paucos saltem menses futurum non dubitavi. Sed heu! quam inanis fuit spes illa! Exarsit ex illo tempore multo quam ante æstuosius belli furor, pervagatusque est latius, & afflictiores indies res evasere publicæ: Venit interea Oxonium cum exercitu serenissimus Rex Carolus: urbem vallo & fossa cingit, præsidio firmat: figunt hic stativa prætoriani milites. Abjecta igitur protinus omni spe & pacis publicæ, & reditus huc mei: quod reliquum erat, experiri statui, veterum illud λάθε βιώσας an aliquid contineret sanæ ac solidæ Philosophiæ. Periculum feci, latui, eaque fui in proposita sententia, (postquam ita constitueram) sive constantia mentis sive pertinacia: ut cum alius quam parcissime, idque non

nisi

niſi magna cogente neceſſitate, cum integro propemodum biennio, non omnino aut ocreas induerim aut equum conſcenderim, aut parochiolæ meæ anguſtiſſimos fines (qui ubi maxime patent vix ſunt millenum paſſuum) vel latum pedem unquam exceſſerim. Quod quam animo meo fuerit jucundum, quam rebus meis ſalutare; nec ego ſatis oratione complecti, nec vos exiſtimatione conſequi poteſtis. Qua in re ingratiſſimus eſſem quotquot ſunt uſquam mortalium, ſi non providentiæ divinæ vim, ſapientiam, bonitatem & agnoſcerem lubens & lætus deprædicarem: cujus ſingulari beneficio factum eſt, ut quod pauciſſimis in tanta rerum perturbatione contigiſſe reor, mihi domi meæ inter meos conſidere licuerit; libris, literis, otio frui: & quod ad animi mei fructum maximum duco, illibatam una cum libertate conſcientiam, & dignitatem conſervare. Scilab domo abductus ſum mea, iniqua ut tum videbatur conditione, ſed (Deo providente) non infelici tamen; ut alium quendam verbi præconem belli lege captivum in libertatem redimerem; virum ſane gravem & diſertum, quicum interceſſerat mihi à multis ante annis ex vicinia & longo uſu non levis animorum conjunctio & amicitiæ quædam neceſſitudo. Ne longum faciam; uterque tandem data utrinque fide publica ita

domum

domum remiſſi ſumus, ut communis incolumitatis mutui invicem obſides eſſemus. Hæc fides ſancte ſervata, utrique noſtrum in hoc tanto rerum æſtus tranquillitatem ſecuram præſtitit. Sicque mihi, auſpice Dei bonitate, brevis procella longam peperit halcyoniam.

Verum, ubi poſt deditam hanc urbem, immutatamque in tantam rerum conditionem, ut ſaltem itinerantibus ſecuriores eſſent viarum tranſitus, oblatam mihi opportunitatem ſenſi Academiam reviſendi: de ornanda hac quæ mihi obtigiſſet Sparta denuo cogitare cæpi: Nempe contractam longo ſitu ſeu rubiginem, ſeu ſcabritiem ocyus abradendam, excutiendum omnem torporem; reptandum è latebris in apricum, ingenium deſes & inurbanum qua pote excitandum, & ad Academicos mores, ſtudia inſtitutaq; paulatim efformandum: hoc eſt, ut ego interpretor, vim naturæ faciendam, & vel invita Minerva Minervam colendam. Statui itaque, ſed communicato prius per literas cum amicis conſilio, ad medium Octob. adeſſe, ſi & illis id opportunum videretur. Reſcribit non ſibi id opportunum videri, ſed neceſſarium, adeoque ab omnibus expectari; proinde advolarem, de prælegendo aut diſputando ne ſollicitus eſſem; nec enim in tanta Academiæ ſolitudine, in mediis caſtris & inter

inter arma (ubi silere solent leges) istarum rerum rationem ullam haberi, nedum expectationem : Pergratum id fuit homini & semper cunctatori, & subire onus ignavo, maxime & imparato. Quam primum itaq; per alias occupationes, & continuos imbres licuit, huc advolo : ita sccurus ab omni publici officii metu, ut ne vel solitariam schedam adversariarum annotatiuncularum mecum attulerim. Alium enim mihi proposueram istiusce itineris finem duplicem : alterum, ut de Academicarum rerum præsenti statu certius aliquid præsens cognoscerem : alterum, ut de futura prælegendi ratione cum viris amicis & prudentibus consilium caperem. Sciebam enim vi statuti atque etiam officii prælectiones habendas esse : sed in prælegendo quam potissimum viam insisterem, ut id sequerer quod Theologiæ studiosis & gratissimum esse posset & utilissimum, id vero nisi ab his edoctus qui quid maxime esset ad gustum & sensum eorum qui nunc sunt hominum, exploratum haberent, scire non poteram. Ast ubi adveniissem, vix salutatum resalutatumque est invicem, cum mihi nova occinitur cantilena : prælectiones ordinarias pro more solito à professoribus expectari : Egone ut aliquid sic infferatum præstem, hac temporis angustia, hosfes, & harum rerum insolens, & quem tot alia premunt

munt ineommoda? Fieri non potest, inquam: Illi contra, At fieri oportet. Tunc ego mecum, Jam ergo teneris: nec est aut elabendi spes, aut deliberandi locus. Sed bono es animo; Non est impossibile, nisi nos dialectici fallant, quodcunque est necessarium: —— δύναμις γὰρ ἀναγκης ἔγγυθι ναίει. Audendum ergo aliquid, & nunc tertium, quod à te bis antea factum est, necessitati parendum. Protinus ergo & calamum & chartas, & scrinia posco: & dum meditor (pro more publice profitentium) aliquid ipso in limine præfari, quod apud humanitatem vestram habiturum esset justæ excusationis instar, dum eam in rem scripturio nescio quid subcisivis horis & subsultoria opera, exit tandem de re nihili, hoc est de me, & de rebus, factis, consiliis meis, jejuna hæc & (ut vereor) nimium importuna narratiuncula.

Quam, quo mihi videmini pronioribus animis & auribus excepisse, eo confidentius ad illa accedo quæ supersunt dicenda: & spero vos facile exoratum iri, ut quæ me attentione & patientia hactenus prosecuti estis de præteritis rebus disserentem, eadem prosequamini porro, dum quid ego vobis in posterum spondeam, quidque à vobis vicissim petam, qua potero brevitate exposuero. Prius illud quod attinet, imprimis aperte profiteor

fiteor non esse me ex illorum numero, quibus cordi est litem ex lite serere, rixas ciere doctiores quam componere, quique controversias novas movere malunt quam summovere veteres, & contentionis funem trahere quam abrumpere: ingeniosi suo, fortassis & aliorum judicio; sed certe malo publico. Est hæc gens hominum numerosa satis & multigena: sed in triplici fere discrimine. Sunt qui suo nescio quo malo genio, vel etiam odii invidiæve æstro perciti, alienorum operum Aristarchi fiunt & censores severissimi. Excutiunt hi non sententias modo & locutiones hominum, sed & vocum & syllabarum minutissimos quosque apices. Si erratum est in re aliqua quamvis leviss ima, si quid forte aut vehementius, aut temperatius dictum quam pro ipsorum palato; vociferantur continuo, insectantur, damnant, & tantum non diro anathemate feriunt. Si quid obscurius prolatum aut ambigue, trahunt semper in deteriorem partem; & ne desit calumniæ locus, sensum ei de suo affingunt. Quod ita sanum, solidum, pulchrum est, ut non audeant vituperare, (quod vituperio proximum est) maligne laudant. Est alterum genus eorum, qui aut ex inanis gloriolæ cupiditate, nova & inaudita opinionum monstra in Ecclesiam invehunt, quorum est hoc infælix seculum longe

fera-

feraciſſimum; aut μικροφιλοτιμίᾳ *quadam laborantes pulchrum eſſe ducunt inutilibus diſtinctiunculis & ſubtilitatibus, aut puerilibus inaniis, gratiam apud adoleſcentes captare, aut riſu diducere rictum Auditoris: Diſputaturientes Theologi, nec veteri Stoicorum vulgo multum abſimiles; qui ſeveriorem profeſſi Philoſophiam, in exilibus tamen Grammaticorum* λεπτολογίαις *vel Dialecticorum argutiolis omne ævum tranſegere. Tertium genus latiſſime patet, eſtque eorum hominum qui aut ſtudio partium ſic illos admirantur, quibus ſe magiſtris addixerunt, ut ſibi nefas eſſe putant ab eorum placitis vel latum unguem diſcedere; aut odio partium ita ſe demum ſatis eſſe religioſos exiſtimant, ſi ab eorum ſententia, quos ſibi adverſarios conſtituerunt, quam longiſſime receſſerint. Hinc alios effectus videas* ἀμετρὰ τῆς ἀνθολκῆς *ex Antipapiſmo Semianabaptiſtas, alios ex Antipuritaniſmo Sempipapiſtas, alios —— Sed piget iſta ulterius proſequi tam innumera, tam ingrata: & ad alia feſtino. Harum ne in ulla claſſe nomen cenſeri mereatur meum, Deum cordis mei conſcium teſtem advoco, cui ſervire in ſpiritu filii ſui ante omnia cupio, ea me mente ad hoc munus accedere, non ut propriæ exiſtimationi aut affectibus, non ut alterius cujuſquam voluntati aut gratiæ, ſed*

ut

ut unius his tribus litarem, Veritati, Pietati, Paci. Et quidem ſpero precorque eundem illum Deum, cujus gratia hanc miſericordiam hactenus conſecutus ſum viliſſimus licet peccator, ut tamen eſſem fidelis: largiturum mihi in poſterum, pro ſua bonitate, ne ab eadem hac mente ullis aut mundi illecebris, aut machinis tentationum, aut temporum inclinationibus unquam dimovear. Cujus ope fretus, ut cætera non auſim polliceri quæ non ſunt mearum virium, ſpondeo vobis tamen in fungendo hoc munere, quoad Deus permiſerit, ſinceritatem, fidem, & poſtquam hoſpes eſſe deſiero, diligentiam.

Sunt & nonnulla, viri, patres & fratres, ut ad ultimum illud orationis meæ caput tandem accedam, quæ à vobis ego viciſſim expectio, vel ſaltem expeto; compluria illa quidem, ſi aut mihi vacaret exequi, aut vobis audire ſingula. Sed præterquam quod id nimis longum eſſet, eſt quoque, ut mihi videtur non multum neceſſarium; tam qui humanitatem dixerit, hunc ego omnia illa una voce complexum eſſe arbitror. Cogitate obſecro, quantæ ſit molis, non cum uno jam Typhone Romano (quæ fuit quondam præcipua & pene ſingularis in hac arena concertatio)

certatio) ſed cum tot efferis gigantibus, Socinianis, Pelagianis, Antinomis, Anabaptiſtis, Eraſtianis, aliiſque ſuccreſcentibus quotidie velut Hydræ capitibus novis hæreſeon monſtris, quorum vix audita vulgo nomina, nedum ſatis explorata dogmata, manus conſerere: Cogitate cujus ſit artis; anguillas illas lubricas & cœno gaudentes, ſed quid ego anguillas dico? Apage diminutiva; quin angues potius μέσος ἐκ θανατηφόρος (Sectarios, inquam & ſophiſtas) è cavis & limo quibus ſe abdiderunt eruere, in lucem protrahere, ita conſtrictos tenere, nequa aut toxico noceant, aut elabantur lubrico. Cogitate quantæ ſit ſolertiæ, latentem ſub ovilla veſte lupum deprehendere; Detrahere & pellem nitidus qua quiſque per ora Cederet introrſum turpis: Hypocritarum & Enthuſiaſtarum, qui obtentu Reformationis orbi illudunt, qui ſub larva Spiritus carni militant, qui libertatem prophetandi ſibi arrogant ut aliis licentius imponant, quid ſibi velint, & quo tendant occulta conſilia ſapienter perſpicere, eorumque conatibus tempeſtive & prudenter obvenire, τις πρὸς τοῦτα; Quotuſquiſque eſt ea narium ſagacitate, ea perſpicacia oculorum, ea lacertorum & laterum firmitate, ut ad iſta omnia debite peragenda unus ſufficiat?

at? Ista si cogitabitis, facile ut opinor & illud una existimabitis, mihi cui omnia jam dicta ex officio incumbunt facienda, omnino sub tam impari onere succumbendum esse, ni vos me fatiscentem usque & languentem cum omni humanitate vestra subinde sublevetis. Condonabitis itaque ut spero ingenio, pudori, memoriæ, ætati, desuetudini, quicquid quacunque in re nolens peccavero: si quid forte inter disputandum aut alias exciderit non mature cogitatum, incongrue dictum, aut incommode enunciatum; si dictio aut phrasis non occurrerit rei de qua agitur exprimendæ satis idonea; si memoriæ diffisus, (quod me prædico, & alias quoties opus est facturum, & inter prælegendum constanter,) quæ apud vos dicturus sum è chartis recitavero: si denique quod est ab antecessoribus meis quacunque in re egregie præstitum, id ego vel non præstitero, vel admodum tenuiter.

Hujus autem vestræ in me humanitatis certius mihi pignus dare non potestis, quam si præsentis instituti mei consilium rescisco vobis non improbari. Dixi modo, & vere dixi, nihil mihi adhuc certi constitutum esse, in hoc prælegendi officio, quam viam insisterem.

Utrumne primò, quod à multis facilum video, Epistolam aliquam Apostolicam analytice explicarem & Scholiis illustrarem, corollaria inde ad fidem & pietatem utilia breviter deducerem, controversias emergentes digressione facta fusius pertractarem, loca revincendis hæreticis & sectariis opportuna urgerem & confirmarem, vicissim quæ sunt ab iis in rem suam prave detorta nativo sensui restituerem, utraque ab ipsorum sophismatis & cavillationibus vindicarem?

An potius secundò, Historiam Evangelicam Domini nostri Jesu Christi vel juxta filum Narrationis unius alicujus quatuor Evangelistarum, vel etiam magis ex omnibus harmonice contextam proponerem & explicarem; & nodos historicos aliasque difficultates, qua ἐν φαινομένῃ αντιλογίας *qua ex rei subjectæ qualitate aut circumstantiis ortas dissolverem?*

An tertiò, pari ratione historiam sacram Ecclesiasticam ex Apostolorum Actibus & Epistolis secundum temporum ordinem dispositam?

Vel etiam quartò, integram historiam Biblicam utriusque Testamenti à mundo condi-

dito ad constitutam usque ab Apostolis Ecclesiam Christianam perpetuo filo deducerem, & rerum gestarum exempla ad usum conscientiæ & vitæ institutionem, quoad res ferret, accommodarem?

An quintò, ex textu aliquo Scripturæ breviter exposito, locum communem Theologicum, maxime de re aliqua fidei controversa proponerem methodice explicandum: ut de Scripturæ perfectione, de satisfactione Christi, de authoritate Ecclesiæ, de peccato Originali, de Justificatione fidei, de Merito operum, de Purgatorio, Transubstantiatione, & id genus aliis.

An sextò, locum aliquem communem Theologiæ practicæ sive Moralis pari modo explicarem; & casus dubios Conscientiæ eo pertinentes ex certis agendi regulis & principiis illustrarem & dissolverem: ut, de Votis, de Juramentis, de Scandalo, de Rebus Adiaphoris, de libertate Christiana, de Obedientia & Subjectione, de civilibus Contractibus, de Divortiis, de Restitutionibus, aliisque ad Dei cultum aut ad fraternæ dilectionis & justitiæ officia spectantibus?

An denique utramque Theologiæ partem (Scholasticam dico, & moralem) sic pariter excolerem, ut neutra se merito conqueri posset neglectam penitus aut excluſam; ſed alternis terminis ac viciſſim nunc in controverſiis fidei dirimendis, nunc in conſcientiæ caſibus enucleandis, exercerer?

En vobis indicavi quotquot eſtis Theologiæ ſtudioſi, quæ cum aliqua veſtrâ utilitate fieri poſſe videbantur, ſingula: veſtrum erit ſtatuere ex his quid fieri velitis. Qua veſtra inclinant ſtudia, hac me comparabo: & quod pleriſque veſtrum gratiſſimum eſſe ſenſero, id univerſis utile judicabo. Sed enim hoc unum interim non poſſum diſſimulare, ad practicam hanc Caſuum Theologiam ſponte ſua & quaſi natali ingenio multo propenſiorem eſſe animum meum, quam ad illam rixoſam Controverſiarum. Cum itaque mihi nunc aliquid eſſet neceſſario & ſubito faciendum, nec qua ſpiraret favoris veſtri aura in hac tanta temporis anguſtia ſatis explorare poſſem: obſecutus ingenio meo, ad Moralem Theologiam inflexi curſum. Cumque cogitarem quam ſit grave Perjurii peccatum Deo pariter & hominibus exoſum; ſimulque animadverterem quot hominum myriades his perturbatiſſimis temporibus tam nefario

nefario crimine ſe implicuerint, dum aut metu adacti, aut inducti dolo, juramentis ſe obſtrinxerunt variis, & interdum ſic inter ſe adverſis, ut alterutrum ſine certo perjurii periculo nec ſuſcipi potuerit, nec præſtari: exiſtimavi non potuiſſe me utilius operam collocare, quam ſi aliquid, quod ad Juramenti & Perjurii rationem pertineret, diſcutiendum ſuſciperem, atque ex tota hac materia delegi potiſſimum eam partem hoc termino explicandam, quæ eſt de Obligatione Juramenti, de Juramenti, inquam, promiſſorii Obligatione. Ordiar autem hanc tractationem, Deo volente & auſpice, comite patientia veſtra die Veneris proximo, hora conſueta. Unicum illud interea à me exorandi eſtis, viri, patres & fratres perdilecti in Chriſto, pro ſumma veſtra humanitate & pietate, Deum Opt. Max. omnis boni fontem & largitorem mecum comprecemini: ut in omnibus meis ſtudiis & conatibus ſic me ſpiritu ſuo regat, verbo dirigat, benedictione proſequatur; ut ea ſola ſentiam, faciam, doceam, cum omni ſobrietate & prudentia, quæ ipſius gloriæ, Eccleſiæ Chriſti ædificationi, matris Academiæ honori & ornatui, ſtudioſorum in vera fidei & conſcientiæ puritate profectui, meæ denique ipſius & paci internæ & æter-

næ ſaluti aliqua ex parte inſerviant; per & propter merita Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui cum Patre & Spiritu ſancto Triuni Deo, ſit omnis Honos, Laus & Gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De

De

Juramenti Obligatione.

PRÆLECTIO PRIMA.

NUM. XXX. 3.

Vir ſi voverit votum, aut ſi juraverit juramentum, ligando ligamen ſuper animam ſuam, non polluet verbum ſuum: ſecundum omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo, faciet.

SUMMARIUM.

1. *Propoſitio dicendorum.*
2. *Juramenti definitio.*
3. *Juramentum eſt actus Religionis.*
4. *In Juramento Deus teſtis invocatur.*
5. *Materia Juramenti eſt Res dubia.*
6. *Finis Juramenti fides.*
7. *Dati Juramenti definitio continet* 4. *cauſarum genera.*
8. *Juramentum Aſſertorium & Promiſſorium.*
9. *Juramentum Comminatorium.*

10. *Juramentum Execratorium.*
11. *Obligationis definitio & distinctio.*
12. *Obligatio ad Culpam & Pœnam.*
13. *Juramentum est sua natura obligatorium.*
14. *Obligationis in Assertorio & Promissorio discrimen.*

SECT. I.

DE qua expeditius, & vestro majori cum fructu dicturum me arbitror, si in ipso statim vestibulo futuræ tractationis generalem quasi typum & σκιαγραφίαν vobis ante oculos posuero. Sic enim & vobis melius constabit instituti mei ratio; & ego certas orationi meæ metas figam: ut aut intra debitos fines usque se contineat; aut siquando forte extra oleas paululum procurrerit, non tamen ita laxe evagetur, quin ut possit mature & cito in ordinem cogi, & ad lineas revocari. Tribus itaq; capitibus rem totam absolvam. Primum, ut qua de re agitur clarius intelligatur, ostendam quid sit *Juramentum* in genere, quid in specie *Promissorium juramentum*, quid item *Obligatio*. Deinde, quoniam de rebus incertis ex certis statuendum est, proponam Axiomata quædam, sive περιλήψεις, hoc est regulas generales è fonte juris naturalis haustas, & communi gentium consensu comprobatas; velut *hypotheses* & futuræ disquisitionis κεφάλαια: è quibus (ut conclusiones ex principiis, in quibus virtualiter continentur,) deducendæ; & ad quas, sicut ad Canonem & normam, exigendæ sunt particularium casuum decisiones. His duobus necessario præmissis, quorum ex altero lumen accipiant quæ sunt post dicenda, ex altero robur & firmamentum: tertio demum loco ad dubia illa dissolvenda deveniam, quæ aut nodum aliquem

aliquem vindice dignum in ſe continere, aut piorum hominum mentibus & conſcientiis ſcrupulum injicere poſſe videbuntur. Quæ quum ſit totius negotii præcipua pars, eaque longe diffuſiſſima; conabor univerſam illam caſuum varietatem in certas claſſes redigere; idque ſecundum quatuor Cauſarum genera, quod ad *Obligationis Vinculum* attinet: rejectis in calcem operis, tum quæ ad *vinculi* illius ὁποιαγῦν *ſolutionem* ſpectant, tum ſi quod aliud aut ſuiſſe à me debito loco prætermiſſum deprehendero, aut alias ad vitæ conſcientiæque inſtitutionem poſſe utiliter attexi judicavero.

II. Exhibito hunc in modum ὡς ἐν τύπῳ totius futuræ tractationis diagrammate, rem ipſam nunc tandem aggredior. Ubi primo explicandum occurrit, *quid ſit juramentum.* De voce nulli litem moveo, ſeu quis *Juſjurandum* malit vocari, ſive alia quacunque appellatione. Neque vero opus eſt, ut hac in re vocis alicujus Latinæ, Græcæ, aut Hebrææ vim & originem, vel etiam ὁμωνυμίαν, συνωνυμίαν aut παρωνυμίαν operoſius exequar. Efficit enim juranai paſſim cacoethes, & rei ſanctiſſimæ his tam profanis moribus nimium familiaris abuſus, ut *Quid ſit Nominis* nemini, ne puerulis quidem, poſſit eſſe ignoratum. Rei ipſius definitionem varie (ut fit) authores expreſſêre, pro ſuo quiſque ingenio. Breviſſima eſt illa Ciceronis: *Eſt*, inquit, *Juſjurandum affirmatio religioſa.* Quo magis, ut illud obiter dicam, præcoces hujus ævi adoleſcentulos, neſcio quo præjudicii errore, ſed magno ſuo cum damno, Ciceronem ut nimiæ prolixitatis ſcriptorem defugere, & miror & indignor. Sed redeo. Pleniorem Juramenti definitionem ſiquis deſideret, hæc eſto: Juramentum eſt *actus religioſus, in quo ad confirmandam rem dubiam Deus teſtis invocatur.* Hanc

Cic. Lib. 3. Offic.

definitionem

definitionem membratim per partes explico.

III. Dixi primò, quod sit *Actus Religiosus*. Actus hic ponitur loco generis. Quamvis enim Juramentum sit proprie in Prædicamento *Relationis*: quia tamen respectus ille relativus qui in Juramento est, fundatur in *actione* jurantis, idcirco non incommode per talem actum definitur: siquidem in definiendis Relativis plerunque adhibetur Generis loco aut *Materia*, aut *fundamentum* illius Relationis. Quod autem sit actus *Religiosus*, constat primo ex authoritate Scripturæ, *Deut.* 6. 13. ubi Moses ita populum alloquitur, *Dominum Deum tuum timebis, & ipsi servies, & per nomen ejus jurabis.* Ex quo loco concludunt uno ore Scholastici Juramentum esse actum (*a*) *cultus* (ut illi vocant) *Latriæ*, i. e. cultus sacri soli Deo debiti. Constat secundò, ex consensu omnium populorum: apud quos, etsi unius naturæ lumine ducerentur, sanctissima semper est habita Juramenti religio; usq; adeo ut ipsa *Sanctitatis Religionis*, aliaque his cognata vocabula apud rerum Gentilium Scriptores vix ulla alia in re frequentius usurpata occurrant, quam in hac materia Juramentorum: & quum plurima ipsis alia sacra haberentur, Juri-jurando tamen soli, non alia de causa quam quod inter tot sacra sacerrimum quodammodo esset, peculiari quodam jure *Sacramenti* nomen remansit. Unde id nomen effluxit postea in Ecclesiam, nempe ob similitudinem aliquam cum (*b*) militari Romanorum sacramento, ad alia tamen quædam significanda. Quin & Gallis hodie ipsum etiam Juramentum, ex inclinato, ad suæ linguæ formam Latino nomine, pro Sacramento *un Serement* appellatur. Constat *tertiò*, ex evidentissima ratione: quia Juramentum tendit in honorem Dei; per agnitionem Veritatis, Scientiæ, Justitiæ, & Potentiæ divinæ. Etsi enim Juramentum falsum, vel leviter, temere,

(*a*) V. Aqui. 2. 2. qu. 89. 4.

(*b*) ὅρκος στρατιωτικός. Dion. Halicar. lib. 6. *Primum Militiæ vinculum est Religio.* Sen. Epist. 95.

temere, aliasve indebite susceptum, prodit quidem *ex parte jurantis* irreverentiam quandam vel potius contemptum Dei, & nimis sapit Atheismum: ipse tamen jurandi actus *ex natura sua* divini nominis reverentiam includit. Quum enim omne Juramentum adhibeatur ad id confirmandum quod à jurante dicitur, & fieri debeat omnis confirmatio per aliquod certius & majoris authoritatis, (ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ μείζονος ὀμνύουσι, Heb. 6. *Homines per majorem jurant:*) qui jurat, ipso facto agnoscit Deum se superiorem, summæ authoritatis testem, infallibilis veritatis, καρδιογνώστην, omnisque perjurii ac falsitatis justissimum & potentissimum vindicem. Est ergo Juramentum Actus Religiosus.

IV. Dixi secundo, *In quo Deus testis invocatur.* Ubi sunt tria, *Deum* adhiberi & ut *testem*, idque per modum *invocationis.* (c) Deus imprimis in omni Juramento advocatur. Quantumvis enim & Ethnicis, & Judæis, & Christianis solenne olim fuerit, aut per creaturas jurare, aut saltem inter jurandum tacito Dei nomine creaturas solum nominare, ut infinitis testimoniis è scriptura sacra & aliunde petitis, si id opus esset, probari posset; (quorum utrumque, an & quatenus fieri liceat, disserere non est præsentis instituti:) in omni tamen Juramento, quod quidem est proprie & formaliter Juramentum, aut explicite, aut saltem implicite Dei testimonium adhibetur. Nam & qui per Idola jurat, quæ revera (d) *nihil sunt*, & (e) *non Deus*, jurat per ea quæ putat esse Deos: & qui per aliquam creaturam jurat, id facit aliquo modo in ordine & ratione ad Deum; quia creaturam testem advocat tanquam aliquid Dei, in quo scil. refulget Dei veritas, bonitas & potentia, & quo se tum agnoscit per Dei misericordiam frui, tum nollet per Dei justitiam privari. Verbi gratia: si quis

(c) πίστωσις ἐμμέσω θεῷ, Nazianz. in defin. *Juramentum Domin.* Exod. 22. 11.

(d) 1 Cor. 8. 4.

(e) Jerem. 5. 9.

quis juret *per vitam, per animam, per caput, per ſalutem ſuam*, &c. perinde eſt ac ſi diceret, (*f*) per illum Deum cui vitam, animam, caput debeo; à quo ſalutem expecto, *&c.* Et per hanc particulam diſtinguitur Juramentum à nuda aſſertione vel promiſſione; quæ ambæ fiunt hominibus ſine aliqua nominis divini aut expreſſa aut tacita interventione. Adhibetur autem Deus *ut teſtis*: & per hoc diſtinguitur Juramentum à Voto. In Voto enim tranſigitur cum Deo ipſo, ut cum Parte, cui vota immediate nuncupantur: aſt in Juramento tranſigitur cum homine; Deus autem adducitur, non ut *Pars*, ſed ut *Teſtis*. Dixi autem in definitione Deum *Teſtem* ἁπλῶς & præciſe, non autem Judicem aut Vindicem, quod tamen eſt à nonnullis additum: vere quidem, ſed fortaſſis non neceſſario; & abeſſe debet à definitione omne ſuperfluum. Fateor utrumque facere eum qui jurat; *viz.* Deum & *teſtem* adducere veritatis ejus quod dicitur, & *vindicem* falſitatis: ſed illud primario & per ſe, hoc ſecundario & ex conſequenti. Nam ut Deus atteſtetur veritati, pertinet per ſe ad naturam teſtimonii: ſed ut puniat falſitatem, non tam ad naturam ſpectat teſtimonii, quam ad effectum. Sed nec ſatis eſt ad Juramenti rationem, ut Deus teſtis adducatur, niſi & *invocetur*. Poteſt enim Deus ut teſtis adhiberi, idque ad rei dubiæ confirmationem etiam ſine Juramento. Ut ſi ad confirmandam hanc theſin, non eſſe imagines adorandas, adducerem aliquot Scripturæ loca: proculdubio hoc eſſet adducere Dei teſtimonium ad confirmationem rei Dubiæ; & tamen proculdubio hoc non eſſet Juramentum. Eſt enim longe aliud *citare Deum teſtem*, reſpectu teſtimonii jam olim exhibiti, quod citra invocationem fieri poteſt: aliud *invocare Deum teſtem*, reſpectu Teſtimonii jam nunc exhibendi; in quo

(*f*) *Qui per Salutem ſuam jurat per Deum jurare videtur: reſpectu enim divini nominis ita jurat.* Ulpian. l. 32. ff. de jurejur.

quo Juramenti quasi formalis ratio consistit.

V. Dixi tertiò, & est ultimum definitionis membrum, invocari Deum testem ad hoc *ut confirmetur res dubia.* Quibus in verbis continetur Juramenti tum *Finis*, tum *Materia* sive *Objectum.* Juramenti Materia circa quam, sive Objectum est Res dubia: hoc est, cujus certitudo ita pendet ex fide dicentis, ut non possit ulla alia ratione commode investigari. μαρτυρία δεῖ περὶ πράγματος ἀμφισβητουμένου, inquit Philo. Unde primo Scibilia, qualia sunt *res universales*, quæ certæ sunt semper sibique similes, nec possunt aliter se habere; secundo *res particulares* quæ nituntur sensuum testimonio, aut sunt ita indubie certa ex monumentis historiarum traditione universali, aut alio publico & ab omni falsi suspicione immuni testimonio, ut apud eos qui sunt sanæ mentis nullus possit esse dubitandi locus; non sunt idonea Juramenti materia. Quam enim ridiculum foret, & à sobria ratione alienum, siquis juramento confirmare velit Triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, aut Virtutem esse propter se expetendam, aut Aristotelem fuisse Philosophum, vel Ciceronem Oratorem? Aut si adolescens disputans in Scholis, cui propositio negata incumberet probanda, destitutus argumento, (*a*) juraret eam esse veram? *Res* ergo *particulares*, ut sunt facta singularium hominum cum suis circumstantiis, quæ propter varios casus & contingentias quibus sunt obnoxiæ, ita sunt mutabiles & dubiæ, ut de his nulla possit haberi certitudo (*b*) *per demonstrationem*, aut alia nisi quæ pendet ex fide humana: sunt eæ, quibus confirmandis proprie inservit Juramentum. Quod innuit Apostolus, *Heb.* 6. per illud πάσης ἀντιλογίας. Quasi diceret, Ibi jurijurando locus est, ubi *contradicendi* finis nullus est; uno, puta Accusatore, affirmante; altero, puta

(*a*) *Derisibile esse si quis in disputatione alicujus scientiæ, vellet propositum per juramentum probari.* Aquin. 2. 2. q. 89. 1.

(*b*) φύσει ἀναπόδεικτος. *Aristot.* 2. Rhet.

puta Reo, negante: nisi interposito juramento altera parte contradictionis confirmata, cessaret pars altera, & sic tota lis terminaretur.

VI. Et hæc *Confirmatio* (βεβαίωσιν vocat Apo-
(c) Heb. 6. 16. stolus *(c)* loco jam dicto est ipsissimus juramenti Finis. Nam cum res particulares incertæ essent & dubiæ ob earum contingentiam, nec possent probari nisi per testes, esset autem humanum omne testimonium valde infirmum & fallibile, ex duplici maxime defectu; *Scientiæ* scil. (multa
(d) Rom. 3. 4. enim nos latent,) & *Conscientiæ* (cum sit *(d) Omnis homo mendax*;) & tamen expediret hominibus, ut de rebus inter ipsos controversis & mutuo agitatis haberetur aliqua certitudo; qua sine nulla esset inter homines fides aut justitia, quæ sunt firmissima vincula humanæ societatis: necesse fuit recurrere ad testimonium Dei, qui nec fallere potest nec falli. Sicque receptum est apud omnes gentes, ex instituto Dei vi juris naturalis, velut huic malo congruum *e) remedium* Juramentum. Omnium judicio μεγίστη παρ' ἀνθρώποις πίστις, inquit Diodorus Siculus; Dionysius Halicarnasseus τελεωτάτη πίστις: & utroque elegantius major utroque Apostolus πάσης ἀντιλογίας πέρας, *Heb. 6.* Huc ubi ventum est, *Ne plus ultra*: sistat se oportet omnis humana disceptatio & contradictio. Non quod omne quod juramento confirmatur sit simpliciter certum, (tum enim nulla essent perjuria, quorum heu nimium plena sunt omnia:) Sed quod in hac mortalium conditione, (ubi perutile visum est divinæ sapientiæ humanum genus in multa rerum caligine & incertitudine versari, quo magis supernis rebus quæ certiores sunt animum adjicerent,) nulla potest esse major fides humana, quam quæ Juramento, per invocationem divini nominis, quasi de cœlo attestata & confirmata est.

(e) *Maximum remedium expediendarum litium*, l. 1. ff. de jurejur. *Maximum dirimendarum causarum remedium*, l. 3. Sect. 8 Cod. de jurejur.

VII. In

VII. In hac juramenti definitione ita ut audiviſtis evoluta, continenter aliquo modo *omnes Juramenti Cauſæ.* Primum illud membrum, quo dicitur eſſe *Actus Religioſus*; ejus nimirum qui jurat, neceſſario includit Agentis, hoc eſt Jurantis, Voluntatem (cum ſit omnis homo agens liberum, & actus humanus omnis Voluntarius) ut cauſam *Efficientem* primariam. Secundum Membrum exprimit *Formale* Juramenti, quod eſt divini nominis atteſtatio, ſive *Dei ut teſtis Invocatio.* Tertium membrum reliquam utramque cauſam complectitur: Materiam ſcil. & Finem. Eſt enim propria Juramenti *Materia circa quam* verſatur *Res dubia*; cujus ſcil. ex nudo dicentis teſtimonio apud eum quicum agitur non eſt ſatis firma fides: & proprius Juramenti *Finis*, ut ex invocato Dei teſtimonio res dubia habeat eam *certitudinem*, qua circa res humanas contingentes nulla poteſt eſſe major. Hoc eo dixi, Auditores, quo excuſatior apud vos eſſet hæc mea in explicanda Juramenti definitione prolixitas. Siquidem ubi ad caſus dubios ſtatuminandos Deo volente pervenero, quod me facturum pollicitus ſum per reſpectum ad *quatuor cauſarum genera:* tum demum vos omnes non dubito facile perſpecturos, quam ſtudioſis utile fuerit, quam inſtituto meo conducibile, iſta quæ ſunt à me de Juramenti natura paulo explicatius dicta, prægognita habuiſſe.

VIII. Sed de Juramento in genere hactenus: explicandum proxime, ſed paucioribus, quid in ſpecie ſit *Juramentum Promiſſorium.* Variæ extant apud Theologos & Jureconſultos, pro diverſo reſpectu, Juramentorum ſeu diviſiones, ſex diſtinctiones. Dividitur alias in Judiciale, & extrajudiciale: alias in Publicum, & privatum: in ſimplex, & Solenne: in Nudum, & Execratorium: in Abſolutum, & conditionale, & alias aliter. Sed nobiliſſima

nobilissima omnium, nec ulli eorum qui de Juramentis scripsere (quod sciam) prætermissa, ea est qua distinguitur in *Assertorium* & *Promissorium*. Quum enim in omni Juramento, ut ante dictum est, assumatur à jurante nomen Dei per modum invocationis in testimonium rei alicujus dubiæ; advertendum est id posse contingere tribus modis. Potest enim res aliqua in dubium vocari, vel *de præterito*, Ita ne fuerit, vel non fuerit: ut vidisti ne heri Caium in fôro, vel non vidisti? Vel de *præsenti*. Itane sit, vel non sit: ut, Habesne pecunias quas apud te deposui, vel non habes? Vel denique *de futuro*, Itane futurum sit, vel non: ut Dabisne mihi cras mutuo centum, vel non dabis? Quoties ergo adhibito Juramento Deus advocatur in testimonium rei præteritæ, vel præsentis, dici solet ejusmodi *Juramentum Assertorium*: quia jurans sine ulla in futurum sponsione, asserit tantum rem ita esse vel fuisse sicut ipse tunc jurat. Quod si Deus interposito juramento invocetur in testimonium rei futuræ, dicitur id *Juramentum Promissorium*: quia jurans pollicetur se aliquid in posterum facturum vel non facturum. Assertorii usus præcipuus est in judiciis, ad lites terminandas maxime in Quæstione facti: Promissorii exiguus usus est in judiciis; sed in Promissis, pactionibus & contractibus plurimus. Extant hujus generis juramenti multa in Historia Sacra, & alibi passim exempla. Jurat (*f*) pie *Abrahæ servus*, se Domini mandata in assumenda herili filio uxore fideliter observaturum. Jurant, sed incaute (*g*) *Josue* & viri Principes populi Israelitici fœdus cum Gabaonitis. Juravit (*h*) *Rex Herodes*, sed perquam temere, filiæ Herodiadis daturum se quicquid postularet.

(*f*) Gen. 24. 9.
(*g*) Jos. 9. 15.
(*h*) Mat. 14. 7.

IX. Advertendum est ulterius, sed Juramenti Promissorii appellatione comprehendi & *Commi-*

natorium

natorium: quale fuit illud (*i*) Davidis de perdendo Nabale temerarium Juramentum; & impium illud quorundam (*k*) *Judæorum* Zelotarum, quo ſe devoverunt nihil guſtaturos, donec occidiſſent Paulum. Hæc, & alia id genus, non ſunt proprie *Promiſſiones:* quæ vox potius rem alteri gratam ſignificare videtur: Sed per Synecdochen quandam cum Catachreſi conjunctam, (cum alias familiare apud bonos authores, tum præſertim in his dictionibus quæ futurum aliquod ſpectant, ut *Sperare* pro *Timere*, & ſimilibus) extendi poteſt Metaleptice *Promiſſionis* nomen & ad *Comminationes.* Ita Dei juramentum illud, quo (*l*) *juravit in ira ſua*, Iſraelitas qui ipſum variis provocationibus tentaverant in eremo non ingreſſuros in requiem ſuam, non minus promiſſorium dici poteſt & ſolet, (etſi minus proprie) quam illud ejuſdem quo (*m*) *Juraverit patribus eorum* ſe daturum eis terram Chananeorum in hæreditatem.

(*i*) 1 Sam. 25. 22.
(*k*) Act. 23. 12.
(*l*) Pſal. 95. ult.
(*m*) Deut. 1. 8.

X. Neque vero, quod ad Juramenti Promiſſorii rationem aut effectum attinet, quicquam omnino intereſt *nude* proferatur Juramentum, an *cum adjecta execratione.* Etſi enim ſint è Scholaſticorum grege, quibus videtur Juramentum illud, quod fit per *ſimplicem conteſtationem*, ſpecie differre ab eo quod fit per *adjunctam inſuper execrationem*; ea ratione adducti, quod in illo Deus advocetur ſolum *ut Teſtis*; in hoc etiam *ut Judex:* tamen ſi rem attentius conſideremus, ex ante dictis facile conſtat utrumvis fiat, perinde eſſe. Omne enim Juramentum, quocunque modo prolatum, ſive *nude* ſive *execratorie*, aut expreſſe, aut ſaltem implicite, Deum & *ut Teſtem* invocat, & *ut Judicem:* ſed ut *teſtem*, primario & per ſe; ut *Judicem*, ſecundario & conſequenter: & eſt ea forma Juramenti explicatiſſima, cum expicite & Deus adducitur teſtis, & execratio vel impreca-

tio attexitur: ut ſiquis ſic juraret, *Deum Teſtor qui me perdat ni fecero*, me hoc vel illud facturum. Sed plerunque fit, ut omiſſa nunc hac, nunc illa parte, contractius juretur: ut ex illis exemplis Sacræ Scripturæ, in quibus Deus pro more humano jurans inducitur, ſatis manifeſtum eſt. Ut Deum jurantem reperire eſt, modo per ſimplicem atteſtationem ſine ulla execratione; qualia ſunt illa, (*l*) *Vivo ego dicit Dominus*, (*m*) *Per memetipſum juravi*, (*n*) *per ſanctitatem meam*, &c. modo ſine aliqua expreſſa atteſtatione per ſolam execrationem, ſed & illam (ob honorem & *reverentiam* tantæ Majeſtatis, atque etiam pro more hominum verba (*o*) *mali ominis* per apoſiopeſin fere reticentium,) elliptice & diminute enunciatam, in particulis אם & לא אם involutam & ſubauditam; ut in illo Pſalmi, אם יבאון (*p*) *Juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.* Illud interim videtur eſſe certum, omne juramentum promiſſorium, quacunque forma concipiatur, explicatiore vel contractiore, modo ſit *Juramentum* & non mera *Aſſeveratio* vel *Obteſtatio*, utramque virtualiter continere; Atteſtationem ſcil. & Execrationem. Nam in Juramento & *Execratio* ſupponit atteſtationem ut quid ſibi natura prius: & *Atteſtatio* ſubinfert Execrationem, ut ſuum neceſſarium conſequens. Scitum eſt illud Plutarchi, (*b*) πᾶς ὅρκος εἰς κατάραν τελεῖ ἢ ἐπιορκίαν. Et hæc de Juramenti promiſſorii natura ſufficiant.

XI. Reliquum eſt, ut de *Obligationis* etiam natura & vi aliquid ultimo demum loco attexam. De Obligationibus multa & ſatis prolixe Juriſconſulti: Definiunt autem illi Obligationem, quod ſit *vinculum juris, quo quis aſtringitur ad ſolvendum id quod debet.* Quæ definitio non minus commoda erit iis rebus explicandis quæ pertinent ad forum

(*l*) Ezek. 14. 16, 18, &c.
(*m*) Gen. 22. 16.
(*n*) Pſal. 89. 36.
(*o*) μὰ τὸν Ἀπόλλω ἐπιορκήσω. Ἐν Κωμ. 5. 2. Ubi Scholiaſtes: ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐπιορκήσω, ἀποτροπιασμὸν ποιεῖται τὸν θεὸν ὀλιγωρίας χάριν· εἰώθασι δὲ πάντες ὅρκοις χρῆσθαι ἐπιτρέπουσι οἱ. Ut in aliis ſimilibus, Horat. 3 carm. 1.
Hæc formula Ῥυτμήσειε, δώσω τοι, &c.
(*p*) Pſal. 95. 11.
(*b*) Plutarc. in Roman. quæſt. 44.

rum internum Conſcientiæ, quam illis quæ verſantur in foro externo Eccleſiæ aut Reipublicæ: ſi Juris vocabulum non contrahatur ad *Jus Humanum* poſitivum, ſed ita extendatur, ut univerſum etiam *Jus Divinum* & naturale complectatur. Quum autem, ut ex ipſa illa definitione colligitur, vinculum omne obligatorium ex aliquo jure originem ducat: quemadmodum duplex eſt *Jus*, alterum divinum & naturale, civile & humanum alterum; ita duplex eſt *vinculum* ſive *obligatio* inde conſurgens. *Vinculum* ſcil. *Naturale*, quod obligat naturaliter & in foro externo, ex vi legis divinæ: & *Vinculum Civile*, quod obligat civiliter & in foro interno, ex vi legis humanæ. Illud nonnulli *Æquitatis Obligationem* vocant; hoc *Obligationem Juſtitiæ*. Sive id illi commode loquantur, ſive incommode, non diſputo: nam ubi convenit de re, quid opus eſt de verbis contendere? Sed quod iidem illi tertium addunt Obligationis genus, quod ſit ex utroque priore mixtum: id certe aut parum commode faciunt, aut ſaltem minus neceſſario. Nam ſi quis ad idem officium præſtandum, (ut exempli gratia ad alendum parentes in ſenectute) & lege naturali, & lege civili teneretur: non hoc eſſet nova Obligationis ſpecies ex utraque miſta, ſed potius *duæ obligationes*; conjunctæ quidem *Subjecto* ſimul & *Objecto*, (*Subjecto*, in quantum obligant eandem perſonam; & *Objecto*, in quantum obligant ad idem officium) natura tamen & origine diſtincta. Ratio manifeſta. Plures enim res non poſſunt producere ex miſtione ſui novam ſpeciem, niſi cum aliqua ſui immutatione reali. Unde (r) Ariſtoteles *miſtionem* definit *miſcibilium alteratorum unionem*. Oportet enim eſſe in omni miſtione alterationem; & omnis alteratio eſt mutatio realis: ut patet in generatione miſti ex quatuor elementis, non integris.

(r) De Gen. & corr. 1. tex. ult.

ſed refractis & alteratis. Aſt ubi accedit priori obligationi obligatio nova, ut in præſenti negotio civilis naturali, nulla ſit realis mutatio utriuſve: ſed prior illa obligatio manet in eodem omnino ſtatu in quo fuit ante acceſſionem novæ poſterioris. Sed nolo his ſubtilitatibus diutius immorari. *Obligationem* in hac juramenti materia *Naturalem* ſive *Moralem* vel ſolum vel præcipue intelligimus: Juriſconſultis illam alteram *Civilem* relinquimus.

XII. Præter illam Obligationis diſtinctionem ex *Origine* natam, per reſpectum ad *Jus* unde oritur obligatio: eſt & alia ab *Objecto* ſumpta, per reſpectum ſcil. ad *Debitum* ſolvendum, quo tendit & in quod fertur Obligatio. Duplex autem eſt Debitum. *Debitum Officii*, quod quis ex præcepto juris tenetur facere: & *Debitum Supplicii*, quod quis ex ſanctione juris tenetur pati, ſi officium ſuum neglexerit. Priori ſenſu dicimus mutua charitatis officia eſſe debita, quia Lex Dei illa præcipit, juxta illud, *Rom.* 13. (s) *Nihil cuiquam debete, niſi ut diligatis invicem.* Poſteriori ſenſu dicimus Peccata eſſe debita, ut in oratione Dominica, (t) *Demitte nobis debita noſtra:* & mortem æternam eſſe debitam, juxta illud, *Rom.* 6, (u) *Stipendium peccati mors.* Obſervandum tamen debitum poſterius contrahi ex inſoluto priori: ita ut ſiquis *Debitum Officii* plenarie diſſolveret, faciendo id quod Lex imperat, non teneretur aliquo *debito ſupplicii* ad patiendum id quod Lex minatur. Reſpondet duplici huic *Debito* duplex item *Obligatio*, ejuſdem plane denominationis: Obligatio ſcil. *ad Officium* faciendum, & Obligatio *ad Supplicium* perferendum; vel quod communiter dicitur & eodem recidit, Obligatio *ad Culpam*, & Obligatio *ad Pœnam.* Ita tamen ut illa ſit prior & potior, ſicut natura ſua, ſic & intentione Juris.

(s) Rom. 13. 8.

(t) Mat. 6. 12

(u) Rom. 6. 23.

Tyrannidis

Tyrannidis enim eſt, non juris, pœnam intendere aliter quam in ordine ad culpam: & verum eſt illud Apoſtoli dictum etiam in hoc ſenſu, etſi fortaſſis alio rectius intelligendum, *(x) Lex Juſto non eſt poſita.* Intendit ergo Lex primario, directe, per ſe, & ἁπλῶς, obligare ad officium & obedientiam: ad ſupplicium autem & pœnam non obligat niſi ſecundario, indirecte, conſequenter, & ex hypotheſi; ſuppoſito ſcil. officii aut contemptu aut neglectu, Vtramque hanc obligationem conjunxiſſe videtur Apoſtolus, *Rom.* 13. ubi agit de ſubjectione Supremæ poteſtati debita: *(y) Neceſſe eſt*, inquit, *ſubjici, non ſolum propter iram, ſed & propter conſcientiam.* E quibus verbis tria colligo ad præſens inſtitutum pertinentia. Primum, duplici vinculo poſſe nos obligari ad idem præſtandum; vinculo officii, & vinculo ſupplicii: hoc enim volunt illa, διὰ τὴν συνείδησιν, & διὰ τὴν ὀργήν. *Alterum*, priorem & potiorem apud omnes pios eſſe debere officii conſcientiam, quam ſupplicii metum. *Tertium*, ex debito officii præciſe exurgere obligationem conſcientiæ. Unde etiam manifeſtum eſt, nos, cum *de Juramenti Obligatione* loquimur, quatenus conſcientiæ res eſt, Obligationem illam intelligere primario & potiſſimum, qua tenemur officium præſtare; non eam, qua tenemur pœnam perjurio debitam ſuſtinere.

(x) 1 Tim. 1. 9.

(y) Rom. 13. 5.

XIII. Poſitis duabus his Obligationum diſtinctionibus, illud porro ſciendum eſt, Juramentum omne ex ſuâ natura eſſe obligatorium. Ita ut ſi quis jurer, non intendens ſe obligare, imo etiam ſi juraret intendens ſe non obligare, nihilominus tamen ſuſcipiendo juramentum ipſo facto obligetur: ut poſthac ſuo loco (ſi Deo volente eo pervenero) plenius oſtendam, Recte Cicero, *Nullum vinculum ad aſtringendam fidem majores noſtri jurejurando arctius eſſe voluerunt.* Sed quid diluci-

Cic. 3. Offic.

cidius hanc in rem dici potuit, quam quod est à Moſe dictum in ipſo textu? *Cum vir voverit votum, vel juraverit juramentum,* לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ, *ligando ligamen ſuper animam ſuam.* Ubi geminatio illa ex Hebræorum idiotiſmo plurimam habet emphaſin, & auget ſignificationem vocis. Gen. 22. 16. Ut *multiplicans multiplicabo*, & *benedicens benedicam*, id eſt, valde multiplicabo, valde benedicam, *&c.* ſic *ligando ligamen*, id eſt, valde ligando. Quaſi diceret, Etſi promiſſio vel nuda obliget conſcientiam, addita etiam aſſeveratione aut obteſtatione, fortius adhuc obliget: omnium tamen fortiſſime obligat *votum*, quod ipſi Deo nuncupatur, & *Juramentum* quod homini, ſed Deo tamen teſte, præſtatur. Obligat ergo omne Juramentum conſcientiam; tam *Aſſertorium quam Promiſſorium*. De Promiſſorio, quandoquidem tempus futurum reſpicit, nulli poteſt eſſe dubium: ſed de Aſſertorio fortaſſis non ſine ratione dubitari poſſet ex eo, quod omnis Obligatio eſt ad aliquod futurum; dictum autem ſit prius Aſſertorii juramenti à Promiſſorio diſcrimen in hoc conſiſtere, quod illud rem præſentem vel præteritam reſpiceret, hoc futuram. Sed facilis eſt ſolutio. Nimirum juramenti qua tale Obligatio non cadit primario *ſuper Objectum*, ſive Materiam juramenti; ſic enim Aſſertorium juramentum, cujus objectum eſt res præterita aut præſens, non poſſet obligationem de futuro inducere: ſed obligatio cadit immediate & directe *ſuper Subjectum*, hoc eſt conſcientiam jurantis, qui in utraque Juramenti ſpecie tenetur ad aliquod officium de futuro præſtandum.

XIV. Quod ut manifeſtius fiat, ſimulque liquido conſtet, (quod explicandum ſuſcepi) quæ ſit juramenti promiſſorii obligatio: oſtendam ut potero utrique Juramenti ſpeciei quid ſit commune, quantum ad obligationis effectum; & quid ſit Promiſſorio

Promissorio Juramento peculiare. Concedendum autem est imprimis, quod est ex se ita evidens, ut ejus contradictorium manifestam implicet contradictionem, Obligationem omnem ad officium respicere officium *de futuro* præstandum; hoc est, aliquanto saltem tempore, etsi fortassis minutissimo, post contractam obligationem. Neque est observatu difficile, rem attentius paulo consideranti, hoc in omni Juramento tam Assertorio quam Promissorio contingere. Obligat enim se quisquis jurat ipso facto πρὸς τὸ ἀληθεύειν, hoc est ad manifestandam veritatem in eo quod dicturus est, sive illud sit de re præterita aut præsenti in Assertorio, sive de re futura in Promissorio Juramento. Et est ista obligatio hactenus utrique speciei pariter communis: ita ut in utravis si jurantis verba animo non congruant, violati officii *culpæ* reus sit, & inde per necessariam consequentiam etiam & pœnæ. Sed in Juramento Promissorio, præter hanc obligationem quæ cadit *super Conscientiam Jurantis*, & est ipsi cum Assertorio communis, quatenus est *Juramentum*; est & alia ulterior obligatio, ipsi propria & peculiaris quatenus *Promissorium* est, quæ cadit *super Materiam Juramenti*: Cujus virtute tenetur promissorie jurans, non solum *intendere* de præsenti id facere quod juravit, quod est τὸ ἀληθεύειν, ut scil. *verba animo congruant*: sed etiam *conari* de futuro (quantum in ipso est) id implere quod juravit, ut *facta verbis congruant*. Hoc est, non modo obligat se *ad id solum promittendum* quod revera intendit: sed etiam ultra obligat se *ad id omne faciendum* quod jurando promisit. Quod vel ipsa verba Mosis in hoc versu clare ostendunt: *Vir*, inquit, *qui juraverit juramentum ligando ligamen super animam suam, secundum omne quod egressum est ex*

ore suo faciet. Atque ita quam debui plene, & quam potui dilucide, exposui vobis sensum meum de primo capite hujus tractationis; Quid Juramentum, Quid Promissorium, & Quid Obligatio. Pergam reliqua, quo ordine proposui, proxima prelectione (Deo volente) persequi.

PRÆ

PRÆLECTIO SECUNDA.

SUMMARIUM.

1. *Præmonitio de Stylo.*
2. Hypoth. 1. *Juramentum decet ante omnia ſimplicitas.*
3. *Repugnat Simplicitati dolus malus, ſive ſimulatio.*
4, 5, 6, 7. *Simulatione non vitatur perjurium.*
8. Hypoth. 2. *Juramentum eſt ſtrictæ juris.*
9. *Juramentum non nimis laxe interpretandum.*
10. *In juramento conditiones communiter ſubintelligendæ.*
11. Hypoth. 3. *Juramentum non tollit Obligationem priorem.*
12. Hypoth. 4. *Rei impoſſibilis nulla Obligatio.*
13. Hypoth. 5. *Rei illicitæ nulla Obligatio.*
14. *Juramenti illiciti, & Juramenti de re illicita diſcrimen.*

SECT. I.

EXpoſito ſuperiore Lectione quid *Juramentum* in genere, quid in ſpecie *Promiſſorium Juramentum*, & quid *Obligatio*: pergendum nunc porro ad proponendum, quod proximè pollicitus ſum, quaſdam ὑποθέσεις ſive *Hypotheſes* inſtituto noſtro accommodas, velut fundamento, aut (ſi malitis) Canones & κριτήρια totius futuræ diſquiſitionis: è quibus ſcil. petendæ ſunt, & ad quas exigendæ, plerorumque

rumque dubiorum determinationes. Sed unum vos interim, antequam id faciam, non jam exoratum eo, (quod facerem si aut suspecta mihi esset vestra humanitas, aut res ipsa non esset multo justissima:) sed prænonitos tantum velim; mihi constitutum esse, dum reperiam quod rei de qua agitur utcunque significandæ sufficiat, de verbis non ultra laborare, multo minus de sermonis puritate, nedum elegantia sollicitum esse. Curent ista scilicet, quibus vacat, & cordi est, negotium facessere sibi non necessarium. Repetere soleo cum amicis non sine aliquo *risuque jocoque*, quantum sudarit, ut tandem ineptiret magis, vir alias sane non ineruditus, *Paulus Cortesius*: Qui dum, post Thomam & Scotum & complures alios meditatur in quatuor libros Sententiarum commentarios, pertæsus scil. voces in Scholis receptas ut minus Ciceronianas, pro Ecclesia (delicias hominis!) maluit ubique *Senatum* dicere, pro Legibus Ecclesiasticis *Senatus-Consulta*, pro Prædestinatione *Præsignationem*, pro Sacerdotum Ordinatione *Initiationem*, pro Angelis *Genios*, pro Episcopis *Flamines*, & alia passim ad eundem modum plurima. Quo eodem morbo laborasse invenio & alios quosdam, ut *Petrum Bembum* Cardinalem, & *Sebastianum Castalionem*: sed eos & paucos admodum, & aliquanto temperatius. At nobis non libet, nobis non licet esse tam disertis. *Oratori* condonabitur, imo laudi erit, si sit verborum paulo deligentior: cujus inter virtutes est, non apte modo & dilucide, sed etiam pure & ornate dicere; quemque non dedecebit floridius quandoque & picturatius incedere. Ast *Philosophum*, aut *Theologum*, præsertim in Scholasticis meditationibus & nodis Controversiarum, tam decet compta & ornata oratio, quam bovem aratorem bullatæ phaleræ. Materia in qua operam sumimus, doceri contenta,

tenta, non poſtulat ornatum; ſed nec patitur. Nimirum non eſt idem *in Roſtris* & *in Scholis* verſari: & aliud longe eſt liberiore campo frui, in quo cum copia quadam & ubertate exultare poſſit oratio; aliud ſpinas inter & vepreta impeditum teneri, unde ſe quoviſmodo expedire ſine ſanguine & vulnere optimus eſt triumphus. Sed quid ego iſta tam operoſe? Si vocibus & locutionibus in hoc tractandi genere receptis paſſim utar, quod eſt omnino faciendum: quin ſit ea res veniam apud vos habitura nullus dubito; verendum magis ut ſit habitura hæc tam prolixa defenſio. Deſino itaque orare; & ad *Hypotheſes* feſtino.

II. Quarum eſto Prima, *Juramentum ante omnia decet ſimplicitas.* Hoc eſt, Ea eſt Juramenti natura & obligatio, ut quiſquis ſe ad aliquid faciendum tam ſacro vinculo obſtrinxerit, Juramenti Religione omnino teneatur, & ex animo ſerio intendere, & quantum in ipſo eſt ſedulo conari, id omne facere bona fide quod ſe facturum promiſit, ſine omni aſtu, fraude, dolove malo aut ſimulatione. Recte, ut pleraque omnia in hoc genere Cicero. *Quod affirmate quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt.* Lib. 3. Offic. Secus qui fecerit, nec curaverit id re ipſa præſtare ad quod ſe jurejurando obligavit, eum hic Moſes cenſet *polluiſſe verbum ſuum:* hoc eſt, rem ſacram nec temere prophanandam fœde & indigne conſpurcaſſe, & perjurii reum eſſe, aut aperti aut palliati. Cum enim tradantur fere tria perjuriorum genera, quorum primum eſt Aſſertorio Juramentorum generi pene peculiare, *viz.* cum quis jurat aliquid eſſe verum, quod aut falſum eſſe putat, aut ſaltem ſit necne verum dubitat; reliqua duo ad promiſſorium hoc genus pertinent; *Secundum* nimirum, cum quis jurando promittit quod nec intendit implere; & *Tertium*, cum

cum, non ſtudent implere quod promiſerat & intenderat: non ſane multum refert, quod quidem ad Perjurii rationem attinet, maxime in foro conſcientiæ; apertene aliquod trium fiat & γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, an ſimulate & ἐν ὑποκρίσει. Scilicet eſt illud prophani cordis indicium; hoc doloſi: quorum utrumque, niſi ſit (a) *fraus odio digna majore*, pariter (b) abominatur ſanctiſſimus ille Deus, qui amat *ſimplices corde*, & diligit (c) *veritatem in intimis*; (d) *declinantes autem in perverſitates ſuas*, id eſt, hypocritas & doloſos *facit ambulare cum operantibus iniquitatem*, id eſt, pariter habet cum palam impiis & facinoroſis.

(a) Cic. 1. Offic.

(b) Ψεῦδος μισεῖς μισθὸν, μισῶ δ' ἅπαντα, μισῶ τὸ κίβδηλον, γὰρ ὄμμα λεπτὸν θεῶν, μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ προξεῖναι, ὁμῶ θεομισεῖ ἐπίδαμμίλιον. Plat. de legib. 11.

(c) Pſal 51. 6.

(d) Pſal. 125. ult.

(e) Pſal. 24. 3, 4.

III. Pugnat cum hac Juramenti ſimplicitate duplex *Simulationis* genus: alterum *à parte ante*, quod ad actum jurandi aut antecedenter ſe habet aut concomitanter; *à parte poſt* alterum, quod conſequenter: quorum illud etſi deterius ſit, neutrum tamen perjurio vacat. Utrumque complexus videtur David, locis diverſis, ſed propemodum parallelis; Pſalmis viz. decimo quinto & viceſimo quarto. Quorum in altero, illi quæſtioni (e) *Quis aſcendet in montem Domini?* inter alia reſpondetur, *Qui non juravit in dolo* (לִמְרמָה) id eſt, qui non juravit cum animo fallendi: ubi excluditur omnis ſimulatio *à parte ante*, ipſo ſcil. tempore, & inter ipſum factum jurandi. In altero, conſimili quæſtioni, *Quis habitabit in tabernaculo Domini*, &c. inter alia reſpondetur non multum diſſimiliter, *Qui juravit in malum*, (וְלֹא יָמֵר) *& non mutavit*; id eſt, qui poſtquam ſe juramento obligavit, maluit vel cum magno ſuo damno præſtare quod incommode juravit, quam alicujus temporalis commodi intuitu datam fidem violare: ubi excluditur omnis ſimulatio *à parte poſt*. Iſta mihi aut non cogitare videntur, aut non ſerio, eorum qui nunc ſunt hominum

Pſal. 15. 14.

pleraque

pleraque pars: qui in omne illud quodcunque demum fuerit, quod eſt ab his quibus nocendi poteſtas eſt propoſitum, ſine ulla ambage prolixe & conceptis verbis jurare non verentur: quin ſibi potius ſoli ſapere vidéntur, ridentque non ſine aliquo faſtu eorum ſimplicitatem & inanem metum, qui ne conſcientiam lædant, nodum in ſcirpo quærunt ſcilicet & perſcriptas ab iis qui proſcribere poſſunt formulas ſollicitant. Securi interim ſe ab omni perjurii crimine metuque liberant, ſibique & conſcientiæ ſuæ egregie conſultum exiſtimant, ſi vel inter jurandum, Jeſuitarum more tacitæ alicujus æquivocationis aut mentalis reſervationis, aut ſubtilis coactive & à verbis prorſus alieni interpretamenti adminiculo ſe quoquo modo tueri utcunque poſſint; vel etiam poſtquam juraverint, rimam qua elabantur, artificioſam aliquam evaſionem reperire queant, velut σοφὸν ψέγμα τον, quo juramento ſic fraus fiat, ut ſalvis verbis ſententia tamen ſophiſmate aliquo eludatur, & vis ejus omnis penitus enervetur. Non agnoverunt hanc *Theologiam* veteres Chriſtiani: non hanc *morum Philoſophiam* ſaniores Ethnici. Multo aliter ex illis Auguſtinus, *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis, expectationem eorum quibus juratum eſt decepterunt.* Aliter & ex his Cicero, (h) *Quod ita juratum eſt, ut mens deferentis conciperet fieri oportere, id ſervandum eſt.* (h) Lib. 3. de Offic.

IV. Sed ne aut declamare videar, aut authoritate ſola pugnare: confirmabo aliquot rationibus, neutra ſimulatione tolli Perjurium. *Ratio prima.* Ex permultis illis Scripturæ locis, in quibus *cordis ſimplicitas*, cum in omni cultu Dei & officiis vitæ communis, tum vel maxime in contractibus, promiſſis, votis, & juramentis exigitur. Ut alia mittam, in textu propoſito diſertis verbis requiritur ab homine jurante, ut omnino faciat ſecundum id

quod

quod egressum est ex ore suo. *ut omnino faciat*, id est, ut & tunc temporis bona fide intendat facere, & postea bona fide quantum in ipso est conetur facere; *secundum id quod egressum est ex ore suo*, id est, secundum eum sensum quem verba ab ipso prolata juxta communem & receptum morem loquendi apta sunt ingenerare in mente audientium, & non secundum eum sensum, quem ipse fortassis inter jurandum intra semetipsum tacita mentis cogitatione reservatum dolose intendit. Quo facit illud quod ex Isidoro solet afferri, (i) *Quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conscientiæ testis est; ita hoc accipit sicut ille cui juratur intelligit.* Neque etiam secundum eum sensum, quem juratus, postquam cœpit eum facti pœnitere, de novo tandem comminiscitur ἀφορμὴν χάριν, seu *dicis causa* ut loquuntur; non ut integre & sincere exolvat ficut debet Sacramenti fidem, sed ut sibi aliisque videatur quoquo modo officio functum esse, & perjurii crimen isthoc artificio caute & provide admodum declinasse.

(i) *Lib. 2. sent. & habetur 22. qu. 5. c. quacunque.*

V. *Ratio secunda.* Ab exemplo ipsius Dei: quem scribit Apostolus, *Heb. 6.* ea ipsa de causa promissiones suas fidelibus factas jurejurando confirmatas esse voluisse, ut (k) περισσότερον *abundantius*, id est, quam fieri potest cumulatissime, & ita ut nullus posset esse ultra dubitandi locus, testatum ipsis faceret τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς, αὐτοῦ, quam *immutabile esset consilium ipsius* in eo præstando quod se juravisset præstiturum: atque hoc omne eo fine, ut haberent crediturі in ipsum ἰσχυρὰν παράκλησιν, *validam consolationem*, spem firmam. Quam tamen non haberent, si in his quæ jurando promisit possibile esset (l) ψεύσασθαι θεὸν, id est (ut (l) docti vim ejus vocis exprimunt) ut *fallere* posset Deus eos quibus juravit, frustrando ipsorum

(k) Heb. 16. 17, 18.

(l) *V. Grot. 2. de jur. bell. 13.*

ipſorum expectationem. Falleret autem, & fruſtraret credentium ſpem, & ex ſpe conſolationem, ſi, aut cum juraret non intenderet facere quod promiſit, aut mutato poſtmodum conſilio idipſum debito tempore non præſtaret, idque *eo ipſo ſenſu* quo ab eis promiſſiones illas par erat juxta verborum tenorem intelligi. *Juravit (m) Deus, & non pœnitebit eum. Juravit Dominus (n) Davidi veritatem, nec diſcedet ab ea.*

(m) Pſal. 110. 4.
(n) Pſal. 131. 11.

IV. *Ratio tertia.* Ex natura Veritatis: quæ prima eſt & potiſſima è tribus illis decantatiſſimis Juramenti conditionibus, quæ extant apud Jeremiam (o) Prophetam, & ab omnibus inculcantur, & à Scholaſticis *Tres juramenti comites* appellantur; *Veritas* ſcil. *Judicium*, & *Juſtitia*. Cui *Veritati* repugnat, non modo quod falſum eſt, ſed & quod *fictum* eſt: nec mendacium ſolum apertum & nudum, ſed opertum quoque & qualitercunque palliatum. Polluit certe verbum ſuum mendacio, quicunque falſum dixerit proximo ſuo, & falſum is dixiſſe putandus eſt proximo ſuo, per quem ſtetit ut falſus eſſet proximus ſuus ea ſpe, quam ex dictis ipſius rationabiliter conceperat. Quum ergo per iſtiuſmodi utriuſve generis ſimulationem non evitatur *Mendacium*, dummodo id noſtra culpa fiat ut decipiatur proximus adhibendo fidem dictis noſtris: certe nec *Perjurium* evitatur, ſi noſtra culpa decipiatur adhibendo fidem Juramento noſtro: Siquidem nihil aliud eſt *Perjurium*, quam *Mendacium juramento firmatum*. Ita ut omnino idem ſit accedente juramento *Perjurium*, quod eſt in nuda pollicitatione *Mendacium*.

(o) Jer. 4. 2.

VII. *Ratio Quarta.* A fine Juramenti proprio: qui, ut ex antedictis cum explicaremus Juramenti definitionem ſatis patuit, eſt * *rei dubiæ confirmatio*; nempe ut habeatur, de rebus alias incertis & ex humana fide pendentibus, certitudo quantum

* V. prælect. 1. numb. 6.

quantum expedit rebus humanis. Est enim Juramentum à Deo institutum vi luminis naturalis in remedium defectûm humanorum circa veritatem : ut esset tuendæ veritatis ultimum inter mortales præsidium, quoties omnia alia probationum genera deficiunt. Everteretur autem omnino hic finis, nec posset ulla esse apud homines certa fides, si liberum esset juranti pro suo arbitrio, quo verbis enunciat ad fidem faciendam ; id aut tacita aliqua ambiguitate inter jurandum, aut postquam juraverit exquisito aliquo novo & quasi posthumo commento ita subnervare, ut vim suam omnem amittat, & effectu penitus careat. Horum alterum si liceret, non esset juramentum (q) ἀντιλογίας πέρας, sed ἀρχή ; & ansam novis contradictionibus & litibus præberet potius quam sederet veteres. Hac aperta semel fenestra, quid cogitari possit tam falsum, pro quo tuendo non possit excogitari aliquod saltem effugium aut diverticulum, quo à mendacio liberaretur? Interim quantæ perversitatis est, ut quod est à sapientissimo Deo in *subsidium fidei* institutum, id ab improbis hominibus verteretur in *instrumentum fallendi*. (r) πρὸς ἀπάτην ὄρκου σοφίσης δέον ἀξιόχρεως. Profecto nisi quis sacro Dei instituto aliorsum uti maluerit, quam in eum in quem institutum est finem, (quod non facile commiserit vir pius) qui juramenti finis est, idem debet esse & jurantis : is autem est, ita audienti fidem facere, ut de rei prius dubiæ veritate certior fiat & securior. At qui simulat, falsam fidem audientibus ingenerare studet : atque ita non solum alterum falli permittit, (quod tamen est *contra charitatem*, cum potest & debet impedire) sed etiam fallere intendit, quod præterquam quod est *contra* omnem *Justitiam & Honestatem*, est etiam cum summa Dei injuria & nominis divini contempto conjunctum

(q) Heb. 6. 16.

(r) *Erasm. in Chil. ex Simochati Epist.*

Perjurium est nequiter decipere credentem, 22. qu. 2. c. in dolo.

conjunctum. Et mihi ſane vix aliud Perjurii genus *Tertii Decalogi præcepti* aut ſcopo, aut ipſis etiam verbis (de *non aſſumendo in vanum Dei nomine*) magis ex diametro adverſari videtur, quam quod ex iſta ſimulatione exurgit. *Vanitatis* enim vox ut proprie & adæquate omne id quod quoviſmodo falſum eſt complectitur: ſic peculiari quodam modo & propriiſſime id ſignificat, quod ita falſum eſt, ut tamen veri ſpeciem aliquam præ ſe ferat. Adeo ut ſiquis Vanitatis (cum ſit Ens rationis tantum nec habeat veram eſſentiam, per analogiam tamen quandam ad Ens reale) naturam & eſſentiam definiendo exprimere conaretur, non poſſet id commodius facere, quam ſi mentis imaginatione ideam quandam ſibi fingat rei compoſitæ ex *Nihilo* velut *Materia*, & *mendacio* velut *Forma*. Nimirum *Spes*, quæ ſe alit interim Mendacio, & tandem fruſtra eſt, nec invenit quicquam, ea *Vana ſpes* eſt. Et in præſenti negotio, qui promittit aliquid quaſi revera futurum, aſſumpto in veritatis confirmationem Dei nomine, quod tamen totum abit in nihil, aut non intento aut non præſtito, quod promiſſum eſt: is directe & ad literam *aſſumit Dei nomen in vanum*, violat præceptum Dei, & graviſſimi criminis (perjurii) reus eſt. Atque ita ſat confirmatam habetis *primam Hypotheſin*, de Juramenti Simplicitate.

VIII. *Secunda* ſequitur, huic cognata: quæ ad Juramenti juſtam interpretationem pertinet; eſtque breviter hæc, *Juramenti Obligatio eſt ſtricti juris*. *Jus ſtrictum* hic intelligo, non ea ſignificatione qua ſæpiſſime accurrit apud Juriſconſultos, pro illo *rigore juris* quod ἀκριβοδίκαιον vocant, & apponitur τῷ ἐπιεικεῖ ſive *Æquitati*: quo ſc. convertitur (s) *Judicium in abſynthium*, quodque (s) Amos 6. 12.
eſt ita cum injuria fere conjunctum, ut pene in proverbium abierit illud, *Summum jus ſumma in-*

juria. Sed mitius aliquanto, pro interpretatione juris ita juſta & ſuis cancellis circumſcripta, ut non trahantur verba juris ultra quam par eſt in alicujus partis gratiam & favorem, aut cujuſquam facto vel commodo inſervire cogantur. Ut verbo dicam, *Strictum Jus* hic ita accipitur, non ut excludat juris interpretationem æquitate temperatam, ſed ut excludat juris interpretationem gratia corruptam. Quum autem ſit *Interpretari* nihil aliud, quam rem cui ſubeſt aliquid aut obſcuri aut ambigui, exponere: ſciendum eſt dari poſſe ejuſdem rei *triplicem* expoſitionem ſive interpretationem: *Rigidam*, *Favorabilem*, *Juſtam*. Extremæ ſunt *Rigida* & *Favorabilis*: & eſt utraque, ut pleræque res extremæ, in vitio. Et ut eſt plerunque *Extremorum coincidentia* quædam, ſed adeo infelix dum utrinque à Medio receſſum eſt, ut ſemper conveniant in eo quod malum eſt, & ut plurimum in eo quod peſſimum: ita *rigida nimis* & *nimium favorabilis* interpretatio Juris in eo conveniunt, quod utraque per iniquam περὶ πολυφιλίαν vim quodammodo faciat legi, torquendo eam nimium ſubtili expoſitione, in compendium unius partis, & gravamen alterius; Sed cum hoc diſcrimine, ut rigidiorem premat interpretationem qui agitur *odio partium*, favorabiliorem ſectetur qui *ſtudio* ducitur. *Juſta* autem & inter utramque media interpretatio ea eſt, quæ citra reſpectum omnem ad perſonas, ex naturali æquitate & juſtitia, & ex verbis ipſis quatenus congrua ſunt æquitati & juſtitiæ, verum & genuinum ſenſum legis venatur. Et hæc, ſi poſſit aperte ſatis ex verbis conſtare, eſt in omni re ſimpliciter retinenda. Verum quoniam fieri poteſt, & ſæpenumero fit, ut de Legum aliorumque quæ indigent interpretatione proprio & naturali ſenſu oriatur controverſia: ubi *juſta interpretatio* ob rei dubietatem haberi

haberi non poteſt, concedenda eſt ex neceſſitate huic mediocritati ſua quædam (ut ita dicam) (t) *latitudo prudentialis.* Quemadmodum Ethici negant virtutis Mediocritatem in puncto indiviſibili poſitam eſſe, aut conſtare proportione Arithmetica, ſed Geometrica. In jure ergo dubio ſuppletur vicem *juſtæ interpretationis*, pro rei natura de qua agitur, nunc ſtrictior, nunc benignior Interpretatio: quarum *Stricta*, à favorabili remotior, vergit magis ad Rigidam; *Benigna* vero favorabili propior à rigida magis declinat. Perinde atque in moralibus, Virtus ea, quæ *Avaritiam* inter & *Prodigalitatem* media eſt, prout remotior eſt ab alterutra extremarum, aut liberalitatis nomine cenſetur, aut *Frugalitatis*. Sunt ergo res aliquæ ita natura comparatæ, ut benignam ſibi interpretationem ſuo quodam jure concedi poſtulent; quæ ſcil. non ſit intercluſa verborum anguſtiis, ſed cum quodam (ut Ciceronis verbo utar) *laxamento* liberior: qualis habetur exempli gratia in jure noſtrati *Res Teſtamentaria*. Sic ex lege charitatis aliena dicta & facta, præſertim Principum, parentum, aliorumque Rectorum; ſcripta item hominum piorum & eruditorum, (niſi ubi juſta admodum ſubeſt ſuſpicionis cauſa in contrarium) lenienda ſunt *benigna interpretatione*; juxta id quod dici ſolet, Dubia eſſe interpretanda in meliorem partem. At ſunt aliæ res permultæ ut *Privilegia*, Contractuum ex debito *Syngraphæ*, ſpecialiter eorum quæ inducunt obligationem juris, inque his *Juramentum*: in quibus ubi de juſto caſu ambigitur, longe ſatius eſt & naturæ rei accommodatius, ſtrictiore quam benigniore uti interpretatione.

(t) τὸ δὲ ἐφεξῆς καὶ ἐπιεικὲς ἄλλο ὂν δίκαιον. *Ariſtot. 2. Ethic. 6.*

Cic. pro Cluent.

IX. Cum ergo dico *Juramentum eſſe ſtricti juris*, id ita intelligendum eſt, Juramenti ſententiam ubi ea ex verbis ſatis manifeſta eſt, omnino

tenendam esse: aſt ubi ſententia dubia eſt, in cuique ſedulo cavendum, ne nobis noſtriſque af ctibus nimium indulgeamus, aut nimis liberam l xamque interpretandi licentiam nobiſmetipſis co cedamus, quo facilius nos vinculo juramenti q obligati ſumus eximamus; neve ſenſum aliqu juramento à nobis præſtito aut ejus alicui parti fingamus; proprii commodi aut utilitatis ca quem non quivis vir alius pius & prudens (qui liberioris judicii, utpote cuja nihil intereſt) ipſis verbis facile eliceret. Ratio duplex. Alt *reſpectu aliorum*, ob metum ſcil. *ſcandali*: ne alius infirmior noſtro exemplo adductus quod nobis factum videt id ſibi quoque licere putet, ignaro illarum ſubtilitatum, quibus tamen ſolis metipſos a perjurii crimine tueri ſolemus. tera *reſpectu noſtri ipſorum*, ob metum ſcil. Pe rii: quod graviſſimum crimen ſine dubio in admittimus, ſi nos forte fallat benignior illa in pretatio, quæ nobis jurandi fecit audaciam. N tur autem hæc ratio generali illa & utiliſſima gula, quæ jubet *in dubiis partem ſequi tutio* Tutius autem eſt non jurare, ubi verba jurame propoſiti ſecundum communem & obvium ſen verborum videntur aliquid illiciti in ſe contin quam laxa interpretatione ita ea lenire in noſtram, ut ſecurius poſſimus in ea jurare: tenus iſtiuſmodi juramentum ſine perjurii peric conſtat recuſari poſſe; non conſtat ſine aliquo periculo aut metu poſſe ſuſcipi.

X. Sed tamen & ex altera parte caven ne *ſtricta hæc* de qua loquimur interpretatio at in *rigidam*. Quod enim de *Privilegiis* dic Juriſconſulti, id & in aliis univerſim obtinet, ſunt ejuſdem rationis, & ſpeciatim in *Juramen* neque ea nimis ſtricte, neque nimis large eſſe terpretanda. Quum ergo dicimus Juramen

esse stricti juris, non est id ita intelligendum quin ut in omni juramento utcunque simpliciter enunciato & sine exceptione, subintelligi tamen possint & debeant omnes illæ sive *Exceptiones*, sive *Conditiones*, quæ de jure communi subintelligi solent ad hoc ut Juramentum obliget. Quarum sunt præcipuæ, & ad quas fortassis reliquarum pleræque reduci possunt, istæ quæ sequuntur. Subintelligendum primo, Si *Deus permiserit:* secundum illud Jacobi, (x) *Si Dominus voluerit & vixerimus, facimus hoc vel illud.* Unde si Cajus Titio juret se ad kal. Januarias *Londini* affuturum, & pecunias quas ei debet allaturum; si ad id tempus gravi morbo correptus decubuerit; aut in itinere à latronibus expoliatus nummos amiserit: in hoc casu non tenetur perjurii. Ratio est: quia cum omnia Divinæ Providentiæ & voluntati subsint, nec sit in cujusvis hominis potestate omnes futuros casus præstare: qui fecit quod in se fuit ut adimpleret quod promiserat, juramenti fidem exolvit. Nam cum *rei impossibilis nulla sit obligatio*, ut mox audietis: omne juramentum ex lege communi debet intelligi cum clausula (y) *Nisi Deo aliter visum fuerit*, aut alia simili. Subintelligendum secundo, *Quod licet:* quia *nec rei illicitæ ulla obligatio est.* Ut siquis juret indefinite observare omnia statuta & consuetudines alicujus communitatis; non obligatur ad observandam nisi ea tantum quæ sunt licita & honesta. Subintelligendum tertio, (z) *Salva Potestate Superioris.* Unde si filius familias juret se facturum aliquid in se licitum, pater autem rei ignarus aliud ei faciendum imperet quod impediat id fieri quod juratum est, filius non tenetur juramento; quia lege divina naturali tenetur parere imperio patris. Et qui juravit non exire domo, citatus à legitimo judice ad comparandum, non obstante juramento

(x) Jac. 4.

(y) *In omni voto vel sacramento intelliguntur hujusmodi generales conditiones, si Deus voluerit, si vixero, si potero*, Gloss. ad 22. qu. 2. c. B. Paulus.

(z) *In juramento semper jus superioris intelligitur exceptum.* 2. Decret. 24. 19.

tenetur exire. Ratio est, quia actus unius non debet præjudicare juri alterius. Subintelligendum quarto, *Rebus sic stantibus:* id est, si res in eodem statu permanserint quo nunc sunt. Unde qui juravit reddere gladium, non tenetur reddere furioso. Et qui juravit ducere aliquam uxorem, non tenetur ducere si deprehendat eam esse ex alio viro gravidam. Has & istiusmodi conditiones, quarum est perspicua ratio, in omni Juramento subintelligi fas est, etsi non exprimantur: & rigidus nimis esset juramenti interpres, qui istarum aliquam excluſum iret. Sed siquis exceptiones admiserit magis dubias, & non à verbis juramenti solum sed & ab omni recta ratione alienas, nec jure communi & consensu populorum approbatas: næ is ausu temerario fines Juramenti à Deo præstitutos loco moverit, & omni perjuriorum generi latam portam aperuerit. Maneat ergo secunda hæc nostra hypothesis, de *stricta juramenti interpretatione.*

XI. Cujus, ut & Superioris *de Juramenti Simplicitate*, propterea fusiorem instituti tractationem, (etsi plurima alia meditanti mihi in mentem venerint, scitu non indigna, quæ tamen brevitatis causa prætermittenda judicavi:) tum quod rerum istarum clarior explicatio visa est mihi his dissolutissimis maxime temporibus admodum necessaria, in quibus viri passim ludunt juramentis, ut * *pueri astragalis*; tum quod utriusque hypotheseos permagnus erit usus, in his quæ Deo volente futuris prælectionibus à me dicenda sunt. Reliquas absolvam breviùs. Hypothesis tertia, *Juramentum non tollit obligationem priorem.* Habet quidem Juramentum ex natura sua vim obligatoriam: sed *constructivam* tantum, non item *destructivam.* Hoc est, potest inducere novam obligationem ubi nulla fuit, vel etiam confirmare eam

* *Lysandri dictum; apud Plut. in apoth. Idem tamen lib. de fort. Alexan. id tribuit Dionysio tyranno.*

eam quæ præfuit: ſed non poteſt tollere eam quam invenit, aut aliam ei repugnantem ſuperinducere. Cujus ratio eſt; quia per omnem obligationem jus alteri accreſcit; quiſquis enim obligatur, alteri obligatur: & iniquiſſimum videtur, ut per merum actum unius lædatur jus alterius ſine ipſius conſenſu. Neque vero intererit quicquam hac in re, fueritne prior illa quam ſupponimus obligatio, *Naturalis* an *Acquiſita*. *Obligatio Naturalis* & neceſſaria eſt, qua aſtringimur ad aliquod officium alteri præſtandum, quod ei debemus ratione perſonæ noſtræ vi legis Naturæ: ut dicitur quibuſdam (ut ſuperiore lectione monui) *Obligatio Æquitatis*: quia ex lege naturali, quæ & æquiſſima eſt & omnis æquitatis norma, originem ducit. Talis eſt mutua obligatio, quæ eſt inter virum & uxorem, inter patrem & filium, inter dominum & famulum, inter principem & ſubditos. *Obligatio Acquiſita* & Voluntaria, quæ & *Civilis* (per ſynecdochen ſpeciei dicitur) & *Juſtitiæ*, quia juſtum eſt ut quod quis voluntate ſua fecit eo teneatur; eſt qua aſtringimur ad aliquod officium alteri præſtandum, quod ei debemus ex condicto, virtute alicujus voluntarii actus proprii. Talis eſt illa obligatio, quæ ex promiſſis, votis, juramentis, fœderibus, aliiſque humanis contractibus & conventionibus oritur. Si cui ergo Juramentum ſuſcipiendum deferatur continens aliquod quod *obligationi* priori, ſive naturali ſive adquiſitæ adverſatur, ut ſi adverſetur officio quod parenti debetur aut principi; vel ſi repugnet ei quod ante licite juratum fuit, vel promiſſum, ejuſmodi juramentum non poteſt à quoquam ſalva conſcientia vel præſtari, vel præſtitum adimpleri. Qui utrumvis fecerit, pejeraverit.

XII. Sequitur *Hypotheſis quarta*, quæ eſt ita ex ſe evidens, ut ſit *Regula Juris*, nec probatione indigeat.

digeat. (b) *Rei impoſſibilis nulla eſt Obligatio.* Extenditur autem ad omne genus impoſſibilitatis, quæ in materia Juramenti poteſt contingere. Contingit autem rem aliquam eſſe *impoſſibilem*; aut per ſe, aut ex accidente. *Per ſe* autem triplici-ter. Primo (c) *impoſſibilitate Naturæ:* quomodo impoſſibile eſt hominem volare, piſcem loqui. Secundo, *impoſſibilitas Facti:* quomodo impoſſibile eſt Caium hodie Londini commorantem cras convenire Titium Venetiis. Tertio, (d) *impoſſibilitate Juris*, quomodo illud dicitur impoſſibile alicui, ad quod non habet poteſtatem legitimam; de quo etiam illud intelligendum eſt, quod dici ſolet, *Id tantum poſſumus, quod jure poſſumus.* Sic impoſſibile eſt Pretorem iſtius Urbis conferre alicui gradum Doctoratus. Si quis aliquod in aliquo iſtorum trium generum impoſſibile ſe facturum juraret; vanum eſſet Juramentum, & ab initio nullum; & per conſequens non eum omnino obligaret, non modo ad faciendum quod juravit, ſed ne ad conandum quidem. Sed Rei *Impoſſibilis ex accidente tantum*, aliquantum diverſa eſt ratio. Ut ſi quis juratus ſolvere centum infra menſem, quod non eſt per ſe impoſſibile, caſu aliquo inopino interim impediatur, ut non poſſit tantam pecuniæ ſummam tempore præfinito conficere; etſi non obligetur in foro Conſcientiæ ad faciendum id quod promiſit, ſcil. ad ſolvendum totum debitum debito tempore, quod jam redditum eſt ei impoſſibile; obligatur tamen ad faciendum quod in ſe eſt, *viz.* ad ſolvendum quantum poteſt, & quam cito poteſt. Ratio utriuſque eſt, quia cum in hoc caſu ſola impoſſibilitas impediat obligationem; obligatio (e) tollitur quoad id ſolum quod eſt factu impoſſibile; (f) quoad reliquum vero manet. Et qui non poteſt omne quod debet, debet tamen omne quod poteſt.

(b) L. 185. F. de diverſ. reg.

(c) *Si ſtipulor ut id fiat, quod natura fieri non concedit, obligatio non conſiſtit.* l. 35 F de verb. obligat.

(d) *Ubi conditio jure impleri non poteſt, nullius momenti eſt ſtipulatio.* l. 137. ſ. 6. F. de verb. obligat. ---- *generaliter quoties pactum à jure communi remotum eſt, ſervari hoc non oportet.* l. 7. ſ. 10. F. de pactis.

(e) Tum liber eris à juramento. Gen. 24. 8.

(f) Vid. 97. & l. 126. ſ. 2. F. de verb. Obligat.

XIII. Hypotheſis

XIII. Hypothesis Quinta. *Rei illicitæ nulla est Obligatio.* Est autem *Illicitum*, quicquid est contra aliquod Dei præceptum in decalogo, aut contra bonos mores; quicquid repugnat pietati erga Deum, aut charitati erga proximum; quicquid bono publico adversatur, aut paci Ecclesiasticæ, Politicæ, domesticæ: ut semel dicam, quicquid in se continet aliquam rationem peccati. Huc illa pertinent vulgatissima, (g) *Juramentum non est vinculum iniquitatis. In malis promissis rescinde fidem*, &c. Ratio est: quia omne illicitum est contra officium. Obligatio autem omnis est ad officium. Præterea, quicquid est illicitum, est aliquo modo à Deo prohibitum, (aut immediate, aut per consequentiam;) prohibitio autem Dei obligat ad non faciendum id quod prohibitum est, quam obligationem ex tertia hypothesi subsequens Juramentum tollere non potest. Imo qui juravit facere id quod sine peccato fieri nequit, tantum abest ut obligetur ad id faciendum, ut potius obligetur omnino ad non faciendum. At juratum non adimplere perjurium est, inquies. Imo vero si res sit illicita in quam juratum est, tunc pejerasti cum jurasti, non pejeras, cum contra facis. Et rem illicitam ideo adimplere quia juravisti, nihil aliud est, quam perjurio flagitium adjicere velut *Pelion Ossæ* & *siti ebrietatem*; quam juramenti vice perjurii potius mensuram implere; quam in perjurio obdurare & sine pœnitentia perseverare.

(g) *Vide Canistas 22. qu. 4.*

πρὸς θέτω ὑπαιτία ὑπαιτίοις. Philo.

XIV. Est tamen advertendum circa hanc hypothesin; multum distare quæstionem hanc *An hoc vel illud Juramentum sit licitum?* ab ista, *An hoc vel illud juramentum obliget?* Etsi enim certum est, quod constat præstari non debere: ne jurari quidem debere, potest tamen fieri, & fit sæpissime, ut quod jurari non debuit debet tamen

men præſtari. Exemplum clariſſimum, fœdus à Joſue cum Gabionitis pactum. Diſcriminis autem ratio hæc eſt. Ubi Juramentum ideo eſt illicitum, quia id in quod juratur eſt res illicita; ibi utrobique peccatur, & jurando & adimplendo: ut ſiquis juraret occidere innocentem, & idipſum faceret, & perjurii reus eſſet, & homicidii. Et revera tale juramentum nullatenus obligat: quæ ultimæ iſtius hypotheſis ipſiſſima mens eſt. Verum ubi juramentum de re non illicita ſit aliunde illicitum, ex aliquo externo defectu, & propter aliquam indebitam circumſtantiam: obligare poteſt jurantem ad implendum quod promiſit, niſi appareat aliud impedimentum. In quo caſu locum habet quod vulgo dicitur, *Fieri non debet, factum valet.* Poſſumus ergo diſtinguere, Juramentum dici poſſe illicitum duobus modis: vel reſpectu *rei juratæ*, vel reſpectu *actus jurandi*. Juramentum illicitum reſpectu rei juratæ nullatenus obligat: juramentum illicitum reſpectu actus jurandi obligat, niſi aliunde impediatur. Sed de his hactenus. Iſtæ ſunt illæ προλήψεις ſive hypotheſes quas præponendas nuxi inſecuturæ tractationi: quibus velut pedamentis & tibicinibus ſuffulciantur quæ poſthac de juramenti vinculo, & ejus vinculi ſolutione dicturus ſum: Quæ quamvis ſit materia valde diffuſa: ex his tamen duabus præmiſſis partibus confido tertiæ parti tantum & luminis & roboris acceſſurum, ut non deſperem poſſe hoc Termino univerſam de re propoſita diſſertationem abſolvi. Conabor certe (ſi Deus permiſerit) omnem illam *Caſuum* varietatem ita compingere & in arctum cogere, ut Quinque Prælectionibus, (quatuor ſcil. de *Vinculo* juxta totidem Cauſarum genera, & quinta de ejus vinculi *Solutione*) totam quæ ſupereſt partem, ſi potero, complectar.

PRÆ-

PRÆLECTIO TERTIA.

Continens Casus Sedecim.

SUMMARIUM.

1, 2. *Methodi ratio, & Ordo dicendorum de Juramenti materia.*
3. *Juramentum de re simpliciter Impossibili.*
4. *Juramentum de re impossibili, & ab initio improbabili.*
5. *Juramentum de re impossibili sed ab initio probabili.*
6. *Juramentum de re Necessaria.*
7. *Juramentum de re Illicita.*
8. *Juramentum de re simpliciter illicita.*
9. *Juramentum de illicita ex circumstantia.*
10. *Juramentum de re quæ juranti videtur illicita.*
11. *Juramentum repugnans priori obligationi.*
12. *Juramentum impeditivum alicujus boni.*
13. *Juramentum cedens in incommodum ipsius jurantis.*
14. *Juramentum alteri scandalum præbens.*
15. *Juramentum de re Adiaphora.*
16. *Juramentum de faciendo quod alius voluerit.*
17, 18. *Juramentum de conservandis juribus, & de observandis statutis.*
19. *Supradicta omnia caute esse intelligenda, submonitio.*

SECT. I.

SECT. I.

IMmensum jam tandem pelagus ingredior: de *dubiis Conscientiæ casibus*, quod ad Juramenti vinculum attinet, idque quoad quatuor Causarum genera, prout pollicitus sum dicturus. Sed antequam è portu solvam, illud vos adhuc præmoneo, non me fore de *Methodo* eorum quæ sunt dicenda nimis sollicitum. Est quidem *Ordinis* in omni genere studii & tractationis plurimus & necessarius usus: quo sine, poterit fortasse quis vasta & assidua lectione comparare sibi variæ eruditionis molem; sed eam confusam & indigestam, nec multum utilem. Ast illam ex altera parte διχοτομιομανίαν, & nimiam Methodi accurationem, (quam video nonnullos nimis anxie sectari,) ut molestam quandam superstitionem, & non levem studiorum remoram, vitandam semper judicavi. Mihi sat erit, omnia dicenda ad certas classes ita revocare, ut aliqua saltem cognationis vel analogiæ ratio appareat cur id factum sit: parum sollicito, nequis excipiat Juramenti sensum & interpretationem ad *Formalem*, aut effectum aliquem ad *Finalem Causam* non satis concinne reduci. Cum autem, ubi omnes causæ concurrunt ad effectum producendum, *Materia* imprimis requiratur, ut primum Subjectum generationis; proxime *Efficiens* causa, quæ agendo formam producat; tertio *Forma*, quæ in materiam per actionem efficientis introducatur; *Finis* denique cujus gratia efficiens operatur: nos hunc quasi naturæ ordinem, sequuti, à Materia ordiemur; hinc ad reliquas suo ordine progrediemur.

II. *Materiam Juramenti* intelligo rem illam cerca quam versatur, & in cujus confirmationem adhibetur Juramentum: sive ea res spectetur ut *Juranda*,

randa, ſive ut *Jurata*. Ad rem Jurandam pertinet illa quæſtio, *Liceatne* hoc vel illo modo jurare? ad rem Juratam iſta, Poſito quod juratum ſit, juramentum illud ſive licitum ſive illicitum, *An & quatenus obliget* in conſcientia? cum ex facto etiam illicito poſſit oriri obligatio. Et eſt hæc quæſtio ſola inſtituti noſtri propria: Exponam tamen plerunque obiter & ὡς ἐν τῷ παρόδῳ, ſaltem ubi eâdem fideliâ utrumque parietem dealbari poſſe arbitrabor, quid de illa etiam quæſtione ſentiam: maxime cum id & à quibuſdam expectari, & pleriſque veſtrum gratum fore, ab amicis admonitus nuper intellexerim. Eſt ergo Juramenti Materia, ut tandem rem ipſam aggrediar, aut *Definita* aut *Indefinita*. Quæ certa & definita eſt, conſiderari poteſt, vel quoad ſuum *Eſſe Naturale* ſive ratione *Exiſtentiæ*; utrum ſcilicet res factu Poſſibilis ſit an Impoſſibilis: vel quoad *eſſe Morale* ſive ratione *Qualitatis*; utrum ſcilicet res ſit factu Neceſſaria, Illicita, an Libera?

III. *Primum* ergo *Dubium* eſt, qualis ſit obligatio Juramenti de re impoſſibili: Hoc eſt Siquis juraverit id ſe facturum quod adimplere non poterit, an & quatenus obligetur? Ubi tres potiſſimum occurrunt *Caſus*. Primus, ubi res juranda fuit ab initio & in ipſo tempore jurandi palam & ſimpliciter impoſſibilis. Sive *Impoſſibilitate Naturæ*: cum res ipſa in ſe & nude conſiderata, citra reſpectum ad circumſtantias, implicat apertam contradictionem, aut repugnat naturæ alicujus ſpeciei entium; ut ſiquis promitteret ſe aſinum doctum literas. Sive *impoſſibilitate facti*: cum res eſt in potentia (ut loquuntur) remota ad fieri, hoc eſt cum nulla eſt repugnantia ex parte naturæ rei ipſius quin ut poſſit fieri, tamen propter defectum in aliqua circumſtantia, ut (verbi gratia) ob nimiam loci diſtantiam, aut præ angu- *Caſus* 1.

ſtia

ſtia temporis, aut à quavis alia cauſa, illa potentia ita impeditur ut non poſſit exire in actum: ut ſi Caius hodie Oxonii exiſtens promitteret ſe cras cum Titio una cœnaturum Pariſiis. Sive denique *impoſſibilitate Juris:* cum quis aliquid ſe recipit facturum quod eſt ei à Jure prohibitum, & ad quod non habet legitimam poteſtatem; ut ſi Caius non hæres promitteret de Titii defuncti bonis daturum ſe Julio trientem. Pro reſponſione ad Dubium in hoc primo Caſu, dico breviter; Juramentum de re ſimpliciter impoſſibili, nec licitum eſſe, nec obligare. *Non eſt licitum*, quia & judicio deſtituitur, & veritate. Quis enim homo, aut ſani judicii ſperare, aut bonæ fidei intendere poſſet id facere, quod ipſe ſciret fieri non poſſe? *Nec etiam obligat*; non modo ad faciendum, ſed ne ad conandum quidem. Rei enim impoſſibilis, in quantum impoſſibilis, nullam eſſe obligationem, ante dictum eſt: Et ſtultum eſt conari, quod nequeas efficere.

Caſus 2. IV *Caſus ſecundus* eſt, Cum res in ſe non impoſſibilis, ſed tamen ipſo tempore Juramenti præſtiti ita improbabilis viſa, ut eam multo veriſimilius eſſet non poſſe quam poſſe poſtea præſtari, ex aliquo objecto impedimento evadit tandem impoſſibilis. Ubi enim ad efficiendum aliquod intentum ita neceſſario requiritur complurium rerum concurſus, ut ſi ex multis unum defuerit, reliquas neceſſe ſit fruſtra eſſe univerſas; velutiſi ſubtraheretur horologæ machinæ rotula aut clavicula quantumvis exigua, inutilis eſſet reliqua compages: fieri vix poteſt quin ut inanis futura ſit omnis in eam rem opera collocata. Ut ſi Caius Titium hominem novum & obſcurum ſua opera futuris Comitiis conſulem creandum reciperet, adverſus competitores natalibus, gloria, virtute, authoritate totius urbis præſtantiſſimos. Reſpondeo, tale

tale juramentum *non esse licitum*, nisi disertim additur istiusmodi clausula, *Si potero*, *Quantum in me est*, aut alia similis. Si dicas, non opus esse addi clausulam, quæ de lege communi subintelligi debet. Respondeo, subintelligi licere ejusmodi clausulas ex interpretatione Juris, ubi præsumitur jurans non potuisse prævidere aliquid quod impediret ad implectionem promissi: verum ubi id præsumi non potest, sed contrarium magis, nempe eum ignorare non potuisse multa contingere posse quæ impedirent, non concedi de lege communi tam benignam interpretationem. *Obligat* tamen hoc genus juramenti: non *ad effectum* quem supponimus esse impossibilem; sed *ad conatum*, quamdiu superat spes ulla, quantumvis debilis, rem fieri posse. Imo, quo plures & majores objiciuntur difficultates, eo obnixius conandum, & fortioribus animis obnitendum. At postquam palam desperata est, & constat fieri non posse; cessat obligatio; ex jam dicto fundamento, quod nemo teneatur ad impossibile.

V. *Casus tertius* est, Cum jurans ex animi sententia, rem probabilem ratus, & bona fide intendens facere, nec dubitat (Deo volente) quin possit efficere, quod promisit; postea tamen emergente aliquo insperato casu, qui nullis rationibus humanis aut prævideri potuit aut præcaveri, sentit tandem rem factu esse impossibilem. Ut si Callias Thebis habitans, juratus solvere Socrati Athenis quinque talenta die condicto, pecunias diligenter comparatas, furto, rapina, aut aliquo dolo malo amiserit, aut in via captivus alio abducatur, ita ut æs alienum debito tempore dissolvere non poterit. Tale juramentum *est licitum*: etiamsi non addatur illa clausula; *Si potero*, &c. quæ tamen ex communi juris interpretatione intelligi censenda est. Qua ex parte, discriminis inter *Casus 3*

hunc

hunc Casum & eum qui præcesſit, hæc mihi videtur idonea ratio. Cum juramenti finis ſit, ut fiat ei cui juratur *promiſſi fides:* expedit, ut id omne inter jurandum diſerte exprimatur, quod videtur conducere ad hoc, ut firmior ſit apud alterum fides noſtra; illud vero è contra reticeatur, quod fidem noſtram reddere poſſet ſuſpectiorem. In re utique parum probabili juranti non facile crederetur, ut homini præcipiti, temerario, & nimium præfidentiſ ſi nulla adjecta exceptione, aut difficultatis ſignificatione, rem plenam aleæ ſimpliciter ſe facturum ſponderet. E contra, addita exceptio, ubi nullus appareret periculi metus, ſuſpectum redderet jurantem, quaſi nihil aliud tam importuna diligentia quæreretur, quam fidei violandæ πρόφασις quædam & πρόκλημα. *Obligat* autem jurantem hoc juramenti genus ad faciendum * *quantum poteſt,* ſiquidem non poterit totum: &, ſi grave damnum alteri ex non præſtito juramento acciderit, ad ſarciendum illud aliqua ſaltem ex parte aliquo alio beneficio pro oblata ſibi opportunitate, præſertim ſi impedimentum illud aliqua ſua negligentia, imprudentia, aliave lata culpa contigerit. Et hæc de Dubio primo.

συμβολὴν πίστεως. Philo.

* *Videtur excuſatus eſſe à faciendo quod juravit, licet tentatur facere quod in ſe eſt.* Aquin. 2. 2. qu. 89. 7. *Caſus* 4.

VI. *Secundum* ſequitur, de juramento rei Neceſſariæ. *Rem neceſſariam* intelligo, quæ nobis ex officio incumbit vi præcepti divini etiam citra juramentum; ita ut ſi eam debitis loco & tempore etiam injurati non faceremus, omnino peccaremus: ut alere parentes egenos, depoſitum reddere & ſimilia. Quo pertinent illa Juramenta, quæ à ſubditis exigi ſolent de fidelitate Regi ſervanda, & de ſuprematu regio agnoſcendo tuendoque, quæque conceptis verbis ab iis præſtantur, qui ad Magiſtratum aut munus aliquod publicum admittuntur, ut quæ ſui ſunt muneris fideliter faciant

ciant. De obligatione hoc genus Juramentorum nulla potest esse controversia. Ad quæ enim præstanda vel injurati tenemur, jurati certe (*b*) multo tenemur magis: accedente scil. ei quæ præsuit ex præcepto, nova obligatione ex Jure jurando. Non ergo isti Dubio ulterius immorabimur.

(b) ὅρκου δὲ προστεθέντος ἐπιμελεστέρα ψυχὴ κατέστη. Sopho. in Hippodam.

VII. *Dubium Tertium*, de Juramento rei Illicitæ: *Rem illicitam* dico, quæ sine peccato fieri non potest, in quantum obviat (ut loquuntur) alicui præcepto divino: quum sit peccatum omne ἀνομία & legi Dei adversetur. Est autem hoc genus Juramenti adeo *illicitum*, ut non solum is peccet qui sic jurat, sed & is quoque qui alium ad sic jurandum authoritate, consilio, aut alio quocunque modo impellit inducitve. Sed de impellente fortassis alias. Peccat interim qui sic jurat, sive intendat facere quod juravit, sive non intendat. Si intendat, peccat volendo rem illicitam, & sic non jurat in Justitia: Si non intendat, peccat mentiendo, & sic non jurat in veritate. Sed sive intendat, sive non; certum est *nullatenus obligari*. Fit quidem sæpissime (qui est apud homines divinæ majestatis contemptus) ut aut iræ impatientia, aut metu periculi, aut spe commodi, aut amicorum impulsu, aut verecundia quadam & obsequio, aut alia quavis causa inducti plurimi (dum affectibus suis nimium indulgent) ea se facturos Deo adhibito teste confirment; quæ ipsi aut jam tum certo sciunt esse illicita, aut saltem postea cum sunt à pravis affectibus liberiores facile intelligunt, non posse à se sine peccato præstari. Et tamen, quæ est humani judicii perversitas, peritissimi istiusmodi technarum artificis Satanæ offuciis & præstigiis effascinati; plurimos videas quos nulla officii conscientia ad recte agendum compuleris, juramenti tamen religione ad

prava agendum (*c*) ita constrictos teneri, ut quod malo consilio juratum est ad idipsum adimplendum pessimo errore se (*d*) putent ex juramenti vinculo obligatos. Atqui dictum est jam ante in quinta nostra hypothesi, & apertis rationibus confirmatum; nec rei illicitæ quatenus illicita est ullam esse obligationem, nec rem malam ullam vim accipere à Juramento.

(c) *Sæpe plerique constringunt se juri jurandi sacramento, ut cum ipsi cognoverint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt quod sponderunt,* Amb. 1. de offic. 12.

(d) ---*Et juravit illicitè, & perseveravit injustè. Veruntamen non voluntate, sed verecundiâ. Nam probro ducitur apud Francigenas juramentum solvere, quamlibet malè publicè juratum sit.* Bern. ep. 219.

VIII. Quod ut rectius intelligatur, & accommodatius ad Casus particulares, cum non sint omnes res illicitæ ejusdem generis & gradus: distinctius mihi paulo hac in re agendum esse sentio. Quicquid ergo illicitum est, aut *ex se* illicitum est, aut *ex accidente:* Ex se rursus dupliciter; *Primario* & *Secundario.* Illud dicitur *illicitum ex se primario,* & ut ita dicam in summo gradu, quod est ita illicitum ex natura ipsius rei, ut sit universo humano generi à Deo prohibitum. Sic illicitum est, quicquid est contra sacram Dei legem duabus Decalogi tabulis comprehensam: quicquid aut pietati in cultu Dei, aut charitati fraternæ in operibus justitiæ & misericordiæ adversatur.

Et de re hoc primo modo illicita, sit *primus Casus.* Ut siquis juraret se sacrificaturum Idolis, aut B. Virginis imaginem adoraturum; quæ sunt *peccata Admissionis:* vel si juraret nunquam se divinis officiis interfuturum, aut sacras concionem auditurum, aut Cœnæ dominicæ participaturum, aut sanctificaturum Diem dominicum; quæ sunt *peccata Omissionis* adversus præcepta *Primæ Tabulæ.*

le Aut ſiquis juraret occidere patrem, natum infantem exponere, adulteram dictis loco & hora convenire, aut cum aliis conjurare in ſocietatem furti, latrocinii, fraudis, aut alterius cujuſvis criminis; quæ ſunt *peccata Admiſſionis:* vel ſi juraret patrem ſenem & egenum non alere, pauperibus eleemoſynam non erogare, depoſitum non reddere, &c. quæ ſunt *peccata Omiſſionis* adverſus præcepta *Secundæ Tabulæ.* In his & iſtiuſmodi rebus ſimpliciter & univerſim illicitis, ex omnium conſenſu etiam ſimpliciter & univerſim obtinet Hypotheſis antedicta, nullam eſſe poſſe ex Voto, Promiſſo, Juramento vel aliunde Obligationem.

(d) *Pacta quæ turpem cauſam continent, non ſunt obſervanda:* inquiunt Jeſu Chriſti. Imo etſi graviter peccatum fuerit vovendo, paciſcendo, jurando, aliaſve promittendo rem in genere illicitam: multo tamen gravius peccatur (e) adimplendo promiſſum. Quod qui facit, duplicis peccati ſe reum conſtituit: unius, ejus ſpeciei cujus eſt factum in ſe conſideratum, puta homicidii aut furti; alterius, violatæ religionis ex irreverentia & abuſu Nominis divini, quatenus res mala ejus authoritate quantum in ipſo eſt confirmatur.

(d) *Si unus ff. de pactis.*

(e) *Impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur.* 22. qu. 4. c. in malis.

IX. *Secundus Caſus* eſt de re *ex ſe illicita ſecundario:* id eſt, non ex natura ipſius rei omnibus illicita, ſed quibuſdam tantum pro conditione ſuarum perſonarum, prout ſunt membra alicujus communitatis, aut in certo aliquo vitæ genere verſantur. Illicitum enim eſt (idque ex ſe, non ex accidente tantum) his qui ſunt membra alicujus communitatis, quicquid (f) *legibus illius communitatis* repugnat: quod tamen illicitum eſt ut à Deo prohibitum, non primario, immediate, & in ſpecie; ſed ſecundario, mediate, & in genere, vi illius generalis mandati divini quod præcipit obedientiam rectoribus in omnibus licitis

Caſus 9.

(f) *Jus jurandum contra vim legum & authoritatem juris nullius eſt momenti.* l. ſiquis ff. de legat. & fidei c.

& honestis. Illicitum item est eodem fere gradu, & ex eodem fundamento, his qui aliquo munere aut officio funguntur, aut in certo aliquo vitæ statu aut conditione constituti sunt, (quam nostrates vocabulo minus proprio fortassis, sed tamen usu recepto, *particularem Vocationem* appellant) quicquid naturæ aut rationi illius muneris sive *Vocationis* non est consentaneum. Potest enim id licere Magistratui politico, quod non licet verbi Ministro, aut è contra: itemque mercatori, quod non agricolæ; domino, quod non servo: conjugi, quod non cœlibi; & sic de cæteris. Quibus omnibus Deus in genere legem hanc fixit, ut quisque quod suæ vocationis est fideliter faciat, intraque fines ejus modeste se contineat. Si quis ergo *Mercator Anglus* juraret lanas, aut alias merces extra regnum Angliæ lege deportari prohibitas Hamburgum mittere; aut si *Magistratus* aliquis juraret se non puniturum furtum aut adulterium; aut *Episcopus vel Presbyter* se nunquam concionaturum, aut *Sacramenta Administraturum*; Aut servus rusticus se domino jubenti boves jungere vel fruges demetere non pariturum: quorum primum illud *Legibus Regni*, reliqua *conditionibus propriæ vocationis* adversantur. Essent ista omnia Juramenti rei eo quo jam dixi gradu illicitæ; & ipsa etiam propterea Juramenta *illicita* & ordinarie *non obligarent*. Dico *Ordinarie*: Quia fortassis possunt dari casus: in quibus Juramentum quod videtur alicui legi *communitatis aut vocationis* adversari, etsi non debuerit suscipi, susceptum tamen potest obligare. Ut exempli causa, in lege pœnali disjuncta. Sit Lex Civitatis: *Nemo civis Prætoris munus, ad id electus, detrectato: qui faxit, centum aureorum multa esto.* Cain civis, quod se imparem putet muneri, aut ut caveat sibi ab aliquo quod inde metuit incommodo

jura

jurat se nunquam urbana Prætura functurum. Eligitur à civibus: jurejurando se tuetur: ab illis poscitur tamen ad gerendam præturam, posthabito jurejurando. In hac specie facti quæritur, In foro conscientiæ quid juris? Respondeo, debuit non juraſſe; nulla prætertim cogente necessitate; potuit enim vel injuratus recusasse. Juratus tamen videtur obligari, nec posse sine perjurio poscentibus civibus morem gerere: tenetur itaque mulctam solvere, Præturam recusare. Intelligi velim præcise quantum spectat ad id de quo nunc agitur, materiam scil. juramenti, atque etiam præcise in quantum adversatur legi civitatis. Nam respectu finis, aut alterius causæ, imo respectu ipsius etiam materiæ quatenus est impeditiva majoris boni publici, aut aliunde, potest justa subesse ratio quæ obligationem tollat. *Ordinarie* tamen ut dixi, Juramentum præstitum contra leges *totius Communitatis* aut *propriæ vocationis* non obligat. Atque hæc de rebus ex se illicitis dicta sunto.

X. Sequuntur quæ ex se non illicitæ, sunto tamen illicitæ ex accidente. Accidit autem rei licitæ, ut fiat illicita; aut ex errore personæ juranti, aut ex effectu malo rei juratæ. *Tertius* ergo *Casus* est, cum quis juramento pollicetur se facturum aliquid in se fortassis licitum, quod tamen ipse putat esse illicitum, aut certe veretur ne non sit licitum. Ut siquis ante hæc tempora admittendus ad beneficium (ut vocant) Ecclesiasticum, promisisset in publicis sacris observare omnes ritus legibus Ecclesiasticis imperatos; vestem scil lineam, crucis signum ad sacrum fontem, ingeniculationem in percipiendis symbolis in sacra cœna, & id genus alios; quos ipse tamen ex aliquo levi præjudicio putaret esse superstitiosos & Papisticos. Quæritur in hoc casu quæ sit Obligatio? Pro responsione dico *tria*. Dico *primo*, non *Casus* 7.

poſſe tale juramentum, durante tali errore, ſine gravi peccato ſuſcipi. Peccat enim graviter, qui contra conſcientiam peccat, etſi erroneam. Judicium enim intellectus cum ſit unicuique proxima agendi regula: voluntas, ſi judicium illud non ſequatur, deficiens à regula ſua neceſſe eſt ut in obliquum feratur. Tritum eſt illud. *Qui facit contra Conſcientiam, ædificat ad gehennam.* Sane qui jurat in id quod putat eſſe illicitum, nihilo minus juraturus eſſet, ſi eſſet revera illicitum: atque ita res illa, ut alii licita, eſt tamen ipſi illicita; ſententiam ferente Apoſtolo, *Rom.* 14. 14. Ubi diſtinguit inter κοινὸν δι' ἑαυτὸ, & ἐκείνῳ κοινὸν, & aperte docet, poſſe id quod non eſt κοινὸν δι' ἑαυτὸ, impurum & illicitum in ſe, eſſe tamen ἐκείνῳ κοινὸν impurum & illicitum homini, τῷ λογιζομένῳ τί κοινὸν εἶναι, nempe illi homini qui æſtimat aliquid eſſe impurum aut illicitum. Dico *ſecundo*, tale juramentum *non obligare*. Ratio manifeſta, ex tertia hypotheſi: quia juramentum non poteſt tollere obligationem priorem, nec inducere obligationem aliam ei contrariam. Adi illi juramento quod ſuſcipitur contra dictamen Conſcientiæ, præfuit alia prior ex illo dictamine orta. Conſcientiæ enim dictamen ſive rectæ ſive erroneæ ſemper obligat, ſaltem ad non faciendum contra eam. Iſtam autem obligationem Juramentum ſubſequens removere non poteſt: quia ipſum potius invalidum fit, & vim obligandi amittit. Dico *tertio*, Si jurans poſtea melius edoctus errorem ſuum agnoſcat & corrigat; Juramentum quod prius non obligabat, exinde incipere de novo obligare. Juramento enim ineſt obligandi potentia quaſi naturalis & inſeparabilis; ſicut lapidi naturaliter & inſeparabiliter ineſt potentia movendi deorſum: quæ potentia ſemper nata eſt exerere vires ſuas, & prodire in actum, niſi ab aliqua

aliquo impediente prohibeatur: Quemadmodum ergo lapis, ut moveatur poſtquam aliquandiu quievit, non indiget nova aliqua potentia ſibi aliunde indita, ſed remoto prohibente ſtatim ſuapte vi deorſum fertur: ſic Juramentum, remota illa erroris conſcientiæ obligatione quæ ipſius vim prius impediebat, ſine omni mora aut alterius rei ope, ex vi ſua obligat.

XI. Alii ſunt Caſus de *re illicita ex accidente*, ratione mali effectus ipſius rei: quatenus ſcilicet poteſt eſſe *impeditiva boni*, aut *cauſativa*, vel ſaltem (ſic enim loquendum eſt) occaſionativa *mali*: Impediri autem bonum ſupponitur aut Antecedens, aut Futurum. *Quartus* ergo *Caſus* eſt, ubi *Caſus 8.* res jurata videtur illicita, eo quod impediat effectum alicujus boni antecedentis; puta Voti, aut Promiſſi prius facti: ut ſi is qui voto ſe prius obſtrinxerat ad aliquod opus pietatis aut charitatis, poſtea juramentum ſuſciperet, quod impediret adimpletionem prioris voti. Veluti ſi Voto obſtrictus dimidiam lucri partem hebdomadatim pauperibus dare; juraret poſtea totum lucrum in uſus belli conferre: vel ſi Caius pollicitus Titio fundum vendere certo pretio, Julio poſtea ſe venditurum juret majori pretio. Hic caſus nihil habet difficultatis. Clare enim reſpondetur, & fundatur reſponſio in tertia hypotheſi; ejuſmodi juramentum nec *licitum* eſſe, nec *obligatorium*. Quia obligatio illa prior, undecunque contracta, ſive ex pacto, ſive ex voto, ſive ex nuda promiſſione, ſive ex officio mero, valida manet, & ponit obicem omni actui contrario ſubſequenti.

XII. *Quintus Caſus* eſt, cum id quod juratur *Caſus 9.* videtur eſſe *impeditivum alicujus boni* futuri. Ut ſiquis juraret ſe nunquam futurum fide juſſorem alieni debiti; aut verbi miniſtrum, cum ſit tamen ad illud munus valde idoneus; aut artem utilem

quem ſolus novit nemini communicaturum; & ſimilia. Ratio dubii eſt, quia minus bonum reſpectu majoris boni habet quodammodo rationem mali: ergo juramentum etſi alias honeſtum, ſi ſit impeditivum majoris boni videtur eſſe malum. Solutio dubii in hoc caſu non poteſt aliqua afferri generalis & certa, quæ factis ſingularibus univerſis conveniat: quia verſatur in comparatione magis & minus boni, quæ plurimum pendent ex circumſtantiarum collatione; quæ cum ſint infinitæ varietatis, non poſſunt omnes certis & definitis regulis ita comprehendi; quin ut viri prudentis arbitrio res plurima ex parte ſit permittenda, ut id demum faciat; quod expenſis qua licet fide & diligentia utrinque rationibus ſibi videbitur tandem pro hic & nunc magis expedire. Interim tamen, quum non ſit ſimpliciter verum (niſi caute intelligatur) unumquemque ſemper obligari ad id faciendum quod eſt melius: pro ſolutione dubii in hoc caſu dici poteſt, Juramentum non eſſe illicitum, aut obligandi vim amittere, præciſe ob hoc quod videatur eſſe impeditivum majoris boni; niſi concurrant aliæ etiam circumſtantiæ (ut quidem fere fit,) quæ illud evincant aut non licere, aut non obligare. Exemplo res erit illuſtrior. Caius pharmacum eximiæ virtutis, aut aliud artificium inſigne à Titio inventore edoctus, ſed ea conditione, ut cum nemine alio, ipſo ſuperſtite & inconſulto, juret ſe communicaturum. Non-communicatio tanti arcani videtur eſſe contra bonum publicum: & tamen ratio dictat Caium obligari, & teneri bona fide obſervare quod promiſit. Aliàs Titio fieret injuria, cujus intereſt arcanum non communicari: quod nec ipſi Caio ab initio, niſi tali interpoſito juramento communicatum fuiſſet.

XIII. Re-

XIII. Reſtat proxime ut de re agamus *per accidens illicita* ex eo quod videatur eſſe *cauſativa*, vel ſaltem *occaſionativa alicujus mali*, idque vel ipſi juranti, vel alteri. *Sextus* ergo *Caſus* eſt, ubi quod juratur incommodum eſt ipſi juranti: vel inferendo ei certum *damnum temporale*, vel exponendo eum periculo *tentationis*. Ut ſi Caius juraret ſe Titio decoctori mutuo daturum centum aureos, nunquam fortaſſis recepturus; quod ei cederet in damnum. Aut ſi Fabius petente id uxore jam morti vicinâ, ex qua liberos aliquot ſuſtuliſſet; ne induceretur eis noverca, juraret ad ſecundas nuptias ſe non tranſiturum; unde ſe fortaſſis periculo exponeret uſtionis. Pro reſponſione dico *primum*, iſtiuſmodi promiſſionem non eſſe temere aut ſine magna deliberatione faciendam, nec niſi gravis cauſa ſubſit: non tamen ſimpliciter eſſe illicitam. Etſi enim omnis *mali occaſio* ſit diligenter vitanda: tamen cum nihil quod non eſt ex ſe & alia ratione illicitum, ſit neceſſario & univerſaliter *mali occaſio*; nec ſit aliquid ſimpliciter & de ſua ſpecie illicitum ob hoc ſolum quod poſſit eſſe *occaſio mali*: non videtur ſimpliciter damnanda omnis iſtiuſmodi promiſſio; præſertim ſi juranti quo tempore juravit, debita adhibita diligentia, non appareret alicujus magni incommodi periculum probabile. Dico *ſecundo*, ſi cedat juramentum in damnum temporale ipſius jurantis ſolum, citra injuriam tertiæ perſonæ, jurantem obligari etſi cum gravi ſuo damno, ni is cui juratum eſt velit remittere. Verba diſerta ſunt, *Pſal.* 15. נשבע לחרע ולא ימיר *Juravit in malum, & non mutabit.* Ubi in Hebræo prius verbum præteriti temporis eſt (*juravit in malum*) poſterius futuri (*& non mutabit*) quaſi diceret, Virî pii officium eſt, poſtquam juravit proximo ſuo, quod ſine magno ſuo malo præſtari nequit, *Caſus* 10.

quit, constare tamen sibi, & quod promisit ratum esse jubere, & (ut est in hoc textu) secundum omne quod egressum est ex ore suo facere. Dico *tertio*, Juramentum obligare : etiamsi videatur exponere periculo tentationis, nisi sit aliunde vitiosum. Quia si id sufficeret tollendæ obligationi, vix remaneret quidquam quod posset obligare: quum ex æstu Satanæ & corruptione cordis humani nihil sit à mali periculo tam immune, quin ut inde necti possit in perniciem nostram (nisi non Dei gratia præstaret incolumes) laqueus tentationis. Quin potius ex adjutorio divinæ gratiæ poterit ista obligatio, velut clypeus repellendæ tentationi idoneus, ex adversum objici: nempe tentationi non cedendum, sed animosius obnitendum; quia juramenti religione teneris, ne id facias ad quod tentaris.

Casus XI. XIV. *Casus Septimus* est, ubi id quod juratur videtur ex eo illicitum, quod alteri possit inde creari *periculum Scandali*; præbendo scil. ei ex facto nostro occasionem ruinæ. Plurima extant eaque gravissima in Epistolis Paulinis de vitando scandalo monita: præsertim *Rom.* 14. & 1 *Cor.* 8. & 10. Et sane viro vere Christiano summopere cavendum est, ut in omni conversatione sua non propriæ tantum conscientiæ consulat, sed & ædificationi alienæ; nec quærat quod sibi utile est, sed quod multis: videatque tam quid illis expediat, quam quid sibi liceat: ne libertate sua abutatur in perniciem fratris. Sed quatenus à rebus licitis abstinendum sit ob scandalum vitandum; nec paucis expedire potest, neque est præsentis instituti despicere. Dicendum videtur, quod ad præsens negotium attinet, unius *scandali periculum*, si nulla adsit alia ratio cur res illicita censeatur, non sufficere ad impediendam juramenti præstiti obligationem: sicut in præcedente casu de

de periculo tentationis jam dictum eſt: quum utriuſque periculi videatur eſſe eadem per omnia ratio.

XV. Emenſus jam tandem de Materia *Impoſſibili*, *Neceſſaria*, & *Illicita* præcipuos Caſus: ad reliqua Dubia pergo. *Dubium Quartum* eſt, de Juramento *rei Liberæ*; hoc eſt rei neque Neceſſariæ neque Illicitæ, ſed Mediæ & Indifferentis. Quæ ἀδιαφορία cum ex duplici cauſa oriatur; ſcilicet *ex voluntate Legiſlatoris* nec præcipientis nec prohibentis, & *ex levitate Rei:* occurrunt proinde in hac materia duo Caſus. *Caſus prior* eſt, cum res nullo aut præcepto aut interdicto divino vel humano legitimo ita determinata eſt, quin ut poſſit quiſque pro hic & nunc ſecundum exigentiam circumſtantiarum pro ſuo arbitrio facere vel non facere, prout ipſi viſum fuerit expedire. Ὁ θέλει ποιείτω —— *quod vult faciat, non peccat*, 1 Cor. 7. 36. Ut ſi Caius juret ſe Titio fundum venditurum, aut daturum mutuo centum. Reſpondendum breviter, Juramentum in hoc caſu, & licitum eſſe, & obligare. *Caſus poſterior* eſt, cum res aut ob ſui levitatem indigna eſt viri prudentis deliberatione, nec caſſa nuce intereſt feceriſne an non fecerit; ut levare feſtucam de terra, fricare barbam, &c. aut ob parvitatem materiæ non eſt multum æſtimabilis; ut dare pomum puero, aciculam commodare, &c. Juramentum de re iſto ſenſu adiaphora omnino eſt *illicitum*. Arguit enim ſancti nominis Dei aut nimiam irreverentiam, ſi (ut fere fit) ex quodam habitu jurandi longo uſu contracto, imprudenti forte exciderit; aut apertum contemptum, ſiquis id ſciens prudenſque admiſerit. Scilicet non eſt Deus advocandus teſtis, niſi ubi dignus vindice nodus inciderit; ubi cauſa exigit, non juſta modo ſed & gravis.

Caſus 12.

Caſus 13.

Et

Et in hoc omnes consentiunt. Cæterum *de Obligatione* quid statuendum ? Video quidem plerosque Casuistas Pontificios in ea esse sententia, juramentum de re exigua & parvi momenti esse sua natura nullum, & non obligare, quia scilicet res levis non est idonea materia Juramenti, & Lex non curat de minimis. Sed miror potuisse eos, qui alias videri volunt esse tam Lyncei, in re tam aperta cæcutire : nisi quod putidæ illi distinctioni *Peccati Mortalis & Venialis*, quo velut fermento totam Theologiæ Moralis massam fœde corruperunt, locum relictum cupiant. Sed obligare Juramentum in re vel leviſſimi momenti constat ; *Primo*, quia in re gravi & levi eadem est veritatis & falsitatis ratio. *Secundo*, quia in Assertorio Juramento qui aliter dicit quam res est, etsi in re leviſſima, pejerat : ergo à simili & in Promissorio, qui aliter facit quam juravit. *Tertio*, quia aliter, quantum in se esset, Deum falsæ rei testem faceret. *Quarto*, quia omnis jurans tenetur facere totum quod promisit, quatenus potest & licet : sed dare puero pomum & possibile est & licitum ; ergo tenetur præstare. Non debuit ergo sic jurari : sed ubi juratum est, debet impleri.

Casus 14. XVI. Reliquum est *Dubium Quintum*, ubi juratur in Materiam *Indefinitam & incertam :* & continet tres potiſſimum Casus. *Primus Casus* est, cum quis se tradit quodammodo in alienam potestatem, promittendo se facturum quicquid ille alter voluerit. Ut si princeps juraret se daturum aulico amico ob præstitum sibi fidele officium quicquid is petierit : aut si servus cujusquam vel amicus juraret se omnia heri jussa vel amici mandata facturum. In isto casu dico *primo*, Juramentum istiusmodi si simpliciter intelligatur ut verba sonant, esse *illicitum*. Injuriam facit

facit Deo, cujus unius ſervus eſt omnis homo, quiſquis ſe facit (*g*) *ſervum hominis*, & alienæ temeritatis mancipium. Dico *ſecundo*, ut licitum eſſe poſſit, aliud aliquid neceſſario ſubintelligi. Ut exempli gratia, Juro me facturum quod voles: ſubintellige, ſi rem voles honeſtam, poſſibilem, æquam. Atque eatenus, & in eo ſenſu obligat. Videntur hac quaſi ſolenni formula juraſſe ſoliti olim Reges Perſarum & Judæorum, idque indefinite ad ampliorem magnificentiæ ſuæ & gratiæ oſtentationem; *Pete quod vis, & dabitur tibi uſq; ad dimidium Regni.* Hac forma Rex Perſarum (*b*) *Aſſuerus* Reginæ conjugi juravit: & cum hæc rem æquam & neceſſariam peteret, ille pro fide data rem fieri juſſit. Eadem pene forma cum *Salomon* Reginæ matri promiſiſſet, daturum ſe ei quicquid peteret; & ipſa Adoniæ nomine rem peteret quæ Salomoni, cui comperta erat jamdiu hominis ambitio, viſa eſt iniquior, *Salomon* non obſtante Juramento poſtulatum matris non fecit. Quo facto ſatis indicavit, non ſe alia mente promiſiſſe, quam ſi res juſta poſtularetur: ſuoque exemplo nos docuit, ubi indefinite in alienam voluntatem Juratur, ſubintelligi ſemper oportere hanc conditionem, ſi is id voluerit, quod ex æqui boni jure ab illo modeſte expectari, à nobis honeſte concedi fas eſt. Suppetit & tertium exemplum ejus formæ juramenti, quod narratur, Math. 14. *Herodis ſc. Tetrarchæ*, qui ſaltatriculæ ex fratre nepti gratiam facturus, juraverit ſe ei daturum, quicquid peteret. Petiit illa rem iniquiſſimam; hominis innocentis & indemnati amputatum in patina caput. Rex fieri juſſit διὰ τὸς ὄρκους καὶ τὸς συνανακειμένους. Religioſum *ſcilicet* & verecundum hominem puduit præſentibus tot convivis non adimplere id, nefario licet facinore, ad quod ſe juramenti ſacramento obſtrinxerat.

(*g*) 1 Cor. 7. 13.

(*b*) Eſt. 5. 3, 6, & 7. 2.

(*i*) 3 Reg. 2. 20, &c.

ἀκίνητος ὅτι ἐπ' ἀνθρώπου ἔρημος σφαγέντος. Chryſoſt. in Matth. Hom. 48.

Eſto

Esto hoc nobis exemplum in cautelam; ast illud Salomonis in imitationem. Et meminerimus Juramentum sic indefinite prolatum (*k*) *cum sua justa exceptione* tantum esse semper intelligendum; & extendendum ad ea solum quæ sunt verisimiliter cogitata cum juraretur; non ad ea, quæ si tunc cogitata fuissent, non fuisset juratum.

(*k*) *Conditio intelligitur. Si æquum sit l.* jus publicum. ff. de pact.

XVII. *Casus Secundus* est, cum à subdito exigitur Juramentum conservandi & tuendi jura, privilegia, prærogativas & præeminentias superioris alicujus potestatis; ut Regis, Civitatis, aut domini alicujus feudi: qualia sunt apud nos juramenta homagii, Juramentum Suprematus Regii, & similia. *Licita* esse hoc genus Juramentum nemo non agnoscit, atque etiam *Obligare:* sed ob illorum jurium plerumque incertitudinem, merito dubitari potest, *quatenus obligent.* Dicendum est, obligari subditum indubie ad conservandum quantum in ipso est omnia jura quæ νόμῳ aut θέσμῳ, legibus aut moribus constat esse legitima; id est quæ aut jure scripto definita sunt aut longo temporis usu & diuturna (ut vocant) præscriptione invaluerunt: quatenus scil. sibi nota sunt, vel etiam posthac moraliter innotescere poterint. Non tamen pariter obligari ad omnia ea conservanda quæ sunt dubii aut controversi juris: præsertim cum soleant fere qui potestate præditi sunt funiculos agrorum extendere, & ultra lapides clientium salire, nec jurium suorum funibus contenti esse. Debet tamen subditus animo esse semper parato, & illa quæ sunt dubia, ubi justa esse constiterit, agnoscere & tueri.

Casus 15.

XVIII. *ultimus Casus* est, ubi exigitur Juramentum à membro alicujus communitatis, puta Civitatis, Academiæ, Collegii, aut societatis Mercatorum vel Artificum, ad *observanda statuta*, privilegia, consuetudines, & libertates illius communitatis.

Casus 16.

nitatis. Quæritur, Qualis eſt obligatio? Reſpondeo, *Imprimis* Juratus obligatur ad omnia *ſtatuta fundamentalia*, quantum in ipſo eſt, ſimpliciter obſervanda. *Fundamentalia* autem dico, quæ neceſſario & proxime tendunt ad conſervandum publicum ſtatum, ordinem, & honorem totius corporis ſive communitatis. Sed id *ſecundo* non ſemper & neceſſario ad rigorem literæ; ſed prout in more poſita ſunt, & uſu communi recepta, & prout approbata conſuetudine ab aliis obſervantur. *Tertio*, ad minorum gentium ſtatuta quod attinet, quæ pertinent ad externam tantum formam & decus: vel quæ aut ex conditione materiæ, aut ex forma ſanctionis, aut alio probabili indicio vir prudens judicaret non fuiſſe condita cum intentione (*l*) *rigidæ obligationis*; obligatur ea ordinarie obſervare: ſic tamen ut liceat ei quandoq; juſta de cauſa ſine ſcrupulo conſcientiæ id prætermittere quod ſtatuto aliquo faciendum præſcribitur; modo id fiat citra ſcandalum aut contemptum. *Quarto*, Obligatio extenditur & ad ſtatuta de futuro ſancienda, modo ſint poſſibilia, juſta & honeſta. *Quinto*, ſi aliquod ſtatutum poſt juramentum præſtitum abrogatur, vel in deſuetudinem abeat; obligatio juramenti quoad illud ſtatutum ceſſat, ita ut non teneatur illud ultra obſervare: niſi juratum fuerit verbis ſpecialibus in ipſam rem ſtatuto decretam; in eo enim caſu ſublato ſtatuto manet tamen obligatio. *Sexto*, cum ſtatuta Communitatum ſere plurima ſint, & multa multis ignota; & difficillimum ſit, imo vix poſſibile omnia & ſingula exacte & examuſſim obſervare: qui bona fide ita ſe comparaverit, ut nihil quod eſt officii ſui lubens prætermiſerit, debitamque adhibuerit moralem diligentiam: ut ea omnia ſciret quæ ad ipſius officium pertinent; ſtatueritque ſtatui, honori, paci ſuæ Communitatis, quantum humana patitur infirmitas, fideliter.

(*l*) *Juramentum non debet plus obligare quam voluerit aut rationabiliter velle debuerit obligare ordinator talis juramenti.* Gerſon. de ult. ſpl. cit. lect. 4.

fideliter & sine scandalo inservire; hunc ego non dubitarim fidem de statutis observandis à se datam bona conscientia hactenus liberasse, & debitum ad quod se obligavit æqui boni lege exsolvisse. Quod item & de publicis *Regni legibus* intelligendum est.

XIX. Atque hæc de prima casuum classe dicta sufficiant. Ne quis autem me existimet nimiam propterea jurandi licentiam voluisse permittere, quod toties dixerim hoc vel illud Juramenti genus *non esse illicitum:* illud necessarium duxi me vo mature submonere, non id ea mente aut hodie dictum, aut posthac dicendum, quasi cuivis licere putarem pro suo arbitrio cum voluerit sic jurare; quum sciam juramentum rem esse sacram, nec nisi magna cogente necessitate, idque raris sime, & summa cum reverentia adhibendum. Sed id in ubique intelligendum, non esse juramentum ex illa vel illa causa simpliciter & de toto genere illicitum. Exempli gratia, cum dixi Juramentum *impeditivum majoris boni* non esse illicitum, vel *Juramentum de re adiaphora* non esse illicitum: sensus fuit, non debere concludi Juramentum aliquod esse simpliciter & de toto genere illicitum, (modo habeat alias omnes debitas conditiones,) ex eo solum quod sit *impeditivum majoris boni*, aut ex eo solum quod sit *de re adiaphora:* sive quod eodem recidit, non esse ex hac parte aliquod impedimentum quin ut possit esse licitum, si fit alias necessarium & omni alia ex parte debite conditionatum.

PRæ-

PRÆLECTIO QUARTA.

Continens Caſus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Cauſa Efficiens, & Propoſitio dicendorum.*
2. *Juramentum puerorum.*
3. *Juramentum amentium, & Morionum.*
4. *Juramentum hominis Ebrii, aut Irati.*
5, 6. *Juramentum ejus qui eſt ſub alterius poteſtate.*
7. *Authoritas deferentis Juramentum.*
8. *Fides hoſti, hæretico, perjuro, ſervanda.*
9. *Juramentum an & quatenus obliget jurantis hæredes.*
10. *Fides data, hæredi & ſucceſſori præſtanda.*
11. *Juramentum ſpontaneum.*
12, 13. *Juramentum dolo elicitum.*
14. *Juramentum ex metu levi ſuſceptum.*
15. *Juramentum vi & metu extortum. Latroni pacta pecunia ſolvenda.*
16. *Solvuntur objecta.*
17. *Pactus cum Latrone ſilentium an teneatur.*

SECT. I.

ABſolutis ſuperiore Lectione præcipuis difficultatibus, quæ ad Juramenti *Materiam* proprius pertinebant: pergendum nunc porro ad ea dubia ſolvenda quæ ad *Cauſam* ejus

efficientem quoquo modo reduci posse videbuntur. Est autem Juramenti *Causa Efficiens*, quod ad nostrum institutum attinet, duplex. Altera quam *Agentem* dicimus, cujus propria est effectio: altera, quæ agentem ad operandum impellit, quam προηγουμένην seu *Impulsivam* causam solemus appellare. Agens rursus aut est proxima & principalis, aut minus principalis & ab effectu remotior. Cum enim ad Juramenti obligationem duas minimum personas concurrere necesse sit, velut terminos istius relationis; personam scilicet *Juvantis*, qui fidem suam alteri jurejurando confirmat, & personam ejus cui juratur, qui fidem alterius sibi juramento interposito firmari postulat, quem plerique Ciceronem secuti *Deferentem* vocant: utriusque personæ tuæ sunt quasi partes in hoc negotio; sed Jurantis primæ & potiores, secundæ Deferentis. Possunt autem spectari in utroque Agente, imprimis *conditio* (sive ut ita dicam idoneitas) *personæ*, deinde & *extensio Obligationis*. Sunt ergo in hoc genere Causæ Efficientis illa dubia primo loco consideranda, quæ oriuntur ex defectu alicujus conditionis requisitæ ex parte *Agentis principalis* ad hoc, ut sit idoneus ad suscipiendum juramentum. Duo autem potissimum requiruntur, ut quis ad jurandum idoneus sit, *Judicium* scilicet rationis, & legitima *potestas*. Oportet enim ad jurandum accedere animo, & deliberato, & ad implendum promissum parato. At neque deliberare potest, qui non est præditus judicio rationis: nec fidenter aliquid polliceri & cum effectu, qui sub aliena potestate est, & non sui juris.

Casus 17. II. *Dubium* itaque *Primum* est, Quatenus obligat juramentum ejus, cui deest judicandi facultas? Qui defectus cum possit à variis causis oriri, varii propterea in hoc capite occurrunt casus.

Primus

Primus est de *Pueris*, quoad pervenerint ad usum rationis; quod qua demum ætate fiat, nec à quoquam definitum est, nec definiri posse puto: quum alii celerius matureſcant, alii tardius. Jura quidem cum civilia Romanorum, tum pleraumque gentium municipalia certos annos constituerunt, ad quos antequam perventum sit, pueri nec ad juramentum assertorium præstandum sunt admittendi, nec cogendi ad promissorium. Qualis est apud nos annus ætatis decimus sextus, quo minor qui sit nec admittitur testis in judiciis, nec exigitur ab eo Juramentum aliquod fidelitatis: imo omne Juramentum ab eo præstitum est in jure nullum. Obtinet hæc in foro externo: cæterum in foro conscientiæ interno non eadem est ratio. Instituendi quidem sunt à prima pueritia liberi & pupilli à parentibus & tutoribus, ut *juramenti* vim & religionem, *perjuriique* gravitatem & debitas ei pœnas mature intelligant, & serio expendant: quo diligentius sibi caveant ne se temere tam fœdo crimine polluant, sed à prava jurandi consuetudine discant ab initio abstinere linguam suam. Vix enim cogitari potest, quis possit esse *puerilis juramenti* necessarius & legitimus usus, tum ob judicandi imperitiam, tum ob illud quoque quod sub potestate aliena sunt: nisi forte à parentibus in quorum potestate sunt pro jure suo ad aliquod mandatum suum fideliter exequendum exigatur. Quemadmodum *Annibalem* fama est novem ferme annorum puerum à patre Amilcare inter sacrificandum aris admotum, & jurejurando adactum, ut Romani nominis perpetuus hostis esset. Sed heu, proh prudor! ex collapsa dudum ubique apud homines Christianos disciplina domestica, audias passim in vicis & in triviis pariter pueros atque puellas, ubi vix dum articulate loqui didicerint, sacrum & verendum Dei nomen ore pro- V. Liv. l. 21.

phano & intrepide & impune temerantes: cujus vitii teterrimum fœtorem, quo puerili velut recentes testæ penitus imbuti sunt, vix tandem senes facti deponunt. Sed nolo me aliorsum rapiat doloris & indignationis æstus: redeo protinus ad rem. Dico ergo *juramentum puerorum*, antequam pervenerint ad annos (ut nostri loquuntur) discretionis, vel sint doli capaces, ob defectum judicii, *nec licitum esse, nec obligare.* At quamprimum sunt doli capaces, ut possint quæ sit juramenti natura & vis, etsi tenuiter, aliquatenus tamen intelligere; quod ordinarie & ut plurimum contingit completo jam fere primo ætatis septennio, in multis etiam maturius, aut qui sunt præcocioris ingenii, aut in quibus malitia supplet ætatem: *juramentum puerile*, etsi sit (nisi fortasse excipi debeat is unicus casus, si à parente exigatur) alias penitus illicitum; præstitum tamen obligat, nisi aliunde impediatur. Ratio est, quia actus ex sua natura obligatorius, qualis est ille jurandi actus, processit, ab animo judicandi facultate aliquatenus prædito.

Casus 18. & 19. III. *Secundus Casus* est de amentibus & furiosis: & *Tertius* itidem de stultis & morionibus. Quorum utrique generi hominum familiare vitium est, ex ore impuro etiam incogitantes juramenta importune eructare. Quod etsi est illis à nobis condonandum; & fortassis à Deo qui summe misericors est, nec messem expectat ubi sementem non fecit, non imputabitur eis in peccatum, quia ex invincibili mentis errore promanat: certum tamen est, quod de omni juramento pronunciavit Matt. 5. 37. Servator, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι, ex instigatione Diaboli & communi pravitate cordis humani provenire, qua sumus omnes Adæ filii inflexiles ad bonum, ad omne mali genus cerei. De ejusmodi juramentis, vana quæstio est, & nulli usui, Sint ne

licita

licita an illicita? quia expensio rei licitæ & illicitæ ad eos tantum pertinet, qui possunt aliquatenus judicare de rebus actis aut agendis, utrum sint suæ Regulæ (id est legi Dei & rectæ rationi) conformes vel non. Qua facultate cum destituantur qui sunt impotes mentis, frustra illis legem dixeris. Næ is cum ratione sua vel magis insanit, qui ab insano rationem factorum exposcit. Interim constat ejusmodi juramenta, in quantum sunt actus amentium, nullatenus obligare. Quod si quis alias furiosus & amens, lucidis tamen animi intervallis per certa tempora ita fruatur, ut sit per illa intervalla mentis suæ compos: juramenta ab illo tunc præstita non minus obligant ad sui impletionem, quandiu contigerit eum recto rationis usu frui, quam si ab homine sanæ & sedatæ mentis præstita fuissent.

IV. *Casus Quartus* & *Quintus* sunt de Obligatione Juramenti, quo quis aut *ebrius pollicetur* aut *iratus minatur* se aliquid facturum, quod sobrius & pacatus fieri nollet. Ratio dubitandi est, quod cum ad hoc ut juramentum aliquod obliget, requiratur aliquod saltem animi deliberati judicium *ebrietas* & *iracundia*, quarum utraque est amentia quædam brevis, sic judicium perturbant, & rationis usum tollunt pro tempore, ut quoad alter crapulam edormierit, alteri nonnihil deferbuerit æstuantis animi dolor, neuter sane à furioso multum distare videatur. Cæterum de istiusmodi Juramentis illud imprimis certum est, neutrum genus excusari posse à peccato: sed utrum ebrietas aut iræ impetus peccatum quod est in illo jurandi actu aggravet an extenuet potius, non satis inter omnes convenit; neque profecto videtur isti problemati una affirmatione simpliciter & sufficienter responderi posse, cum judicium hac in parte pendeat plurimum ex circumstantiis. *Casus* 20. & 21.

Sed utcunque, est ea quæstio non hujus instituti. Evincit ratio dubitationis expedire, ne quis aut ebrius aut iratus quidquam omnino juret: quia in illa mentis intemperie non potest jurare *in judicio*, sed necesse est ut id temere effutiat quicquid demum id sit, quod suaserint (quæ *nil moderabile suadent*) vinum & dolor, quodque sanus & siccus indictum injuratumque magno redemptum cuperet. Sed tamen de Obligatione distinguendum est. Nam primo, aut res illicita est in quam juravit, aut licita & honesta. Si *illicita* fuerit (ut plerunque fit in his præsertim juramentis quæ iratis nimia vindictæ cupiditate obcæcatis ex animo quodam impetu excidunt) manifestum est non obligare: rei enim illicitæ nullam esse obligationem ante demonstratum est satis. Idcirco & prudenter ab Abigaile admonitus est, & monenti pie ob-
1 Sam. 25. sequutus est *David*, postquam indignâ hominis ingrati contumeliâ paulo commotior, in internecionem Nabalis & universæ domus ejus juravisset: cum posthabito jurejurando manum abstinuit à sanguine. Quod si res jurata sit *licita*, ut sæpe sunt ea quæ ebrii magnifice pollicentur; tum dispiciendum est *secundo*, qualis quantusque fuerit ebrietatis excessus: num in eo gradu ut impediret tantum aut perturbaret usum rationis, an in eo ut ipsam mentem penitus auferret, hominemq; summota ratione quasi in bestiam aut feram converteret. Rationis usu penitus sublato, qui juravit tenetur ubi ad sanam mentem redierit, & ebrietatis & temerarii etiam juramenti seriam agere pœnitentiam: non tamen obligatur ad faciendum quod se facturum juravit; quia quo tempore juravit, non habuit eum usum rationis qui necessarius esset ad judicandum de rebus agendis cum aliqua animi deliberatione. At rationis usu præpedito tantum, non autem ita sublato, quin ut posset quantumvis

quantumvis ebrius de rebus agendis aliquo modo judicare & ſtatuere, videtur etiam aliquo modo obligari ad juramentum aliqua ſaltem ex parte adimplendum, ſi fieri poſſit ſine ſuo admodum gravi incommodo; tum ratione antecedentis deliberationis ad obligandum ſufficientis, tum in aliquam temeritatis ſuæ pœnam, ut diſcat in poſterum ſapere, & ſobriam vitam agere, ne id in ſe temere admittat ebrius, quod eum ſobrium ringat. Sed ſi adimpletio promiſſi cedat juranti in grave damnum aut incommodum; ut ſiquis ebrius juraret fundum unde familiam alit venditurum vili pretio: videtur non obligari. Ob eam ſcil. rationem, quod vix ullum poteſt eſſe certius indicium emotæ ſede ſua mentis, quam cum quis vino ſaucius id ſe facturum magnifice pollicetur, quod eſt cum ſuo magno malo conjunctum. Quum ergo animus inter jurandum non fuit plene liber; propterea nec erit obligatio plena. Is itaque fortaſſis in hoc caſu erit rei non bonæ exitus non peſſimus, ſi utraque pars, jurans ſcil. & is cui juratur, viri boni & prudentis arbitrio rem totam permittat: qui ſtatuat ſcilicet ex circumſtantiis, quotam partem par ſit jurantem ejus quod promiſit, in ebrietatis & ex ebrietate temeritatis pœnam perſolvere.

V. *Dubium Secundum* eſt, de Juramento ejus qui *non eſt ſui juris*, ſed ſub poteſtate alterius: ut ſi filius-familias aut pupillus qui ſunt ſub poteſtate parentum & tutorum, vel ſervus qui eſt in domini poteſtate, vel uxor ſub mariti poteſtate, vel ſubditus alicujus principis, vel miles ſub imperio ducis, vel alius quivis qui alterius poteſtati ita ſubjicitur ut non ſit plenarie ſui juris, juramentum aliquod præſtet ſine permiſſu ſuperiorum: quæritur an & quatenus valeat ejuſmodi juramentum? Reſpondeo. Non licet ei qui alterius poteſtati *Caſus* 2.

ſubeſt, de his rebus in quibus ſubeſt, aliquod jurando ſtatuere, ſine conſenſu ſui ſuperioris: vel expreſſo, ſi commode haberi poteſt; vel ſaltem tacito; id eſt, ubi jurans poteſt veriſimiliter præſumere ſuperiorem, ſi conſuleretur, non contradicturum. Si ſecus fecerit, peccat jurando: nec obligatur ad faciendum quod juravit; imo obligatur ad non faciendum, niſi accedat ſuperioris, ubi rem reſcierit, licentia. Id quod fuſe explicatum eſt à Moſe toto hoc capite, in caſu *voti* vel *juramenti*, (nam quantum ad vim obligandi ex hoc ipſo verſu videtur eſſe eadem utriuſque ratio) à *Virgine* præſtiti dum eſt in domo patris ſui, vel à *Muliere* in domo mariti ſui. Summa eſt, Votum Virginis, ſi pater reſciverit nec contradixerit, ratum eſſe; quia tacendo conſenſiſſe videtur: ſi contradixerit, irritum. Quod idem per analogiam de aliis omnibus ſtatuendum eſt, qui alienæ poteſtati ſubſunt, quatenus ſubſunt; Ut ex antedictis manifeſtum eſt, his duabus rationibus. *Primo*, quia injuriam alteri facit, qui quaſi jure ſuo ſtatuit de iis quæ ſunt juris alieni: nemo autem tenetur alteri injuriam facere, ex quinta noſtra hypotheſi, cum nulla ſit rei illicitæ obligatio. *Secundo*, tenetur quiſque ex officio ſuperiori in his quibus ſuperior eſt ſubjici, atque ipſius voluntati parere: quam obligationem ex tertia noſtra hypotheſi ſubſequens juramentum tollere non poteſt. Proinde omnino dicendum eſt, Juramentum ejus qui ſub alterius poteſtate eſt, abſque ipſius conſenſu nec *licitum* eſſe, nec *Obligatorium*.

VI. Quod tamen non eſt ita abſolute intelligendum, quin ut *duplicem* admittat *exceptionem*: quarum altera *perſonam* reſpicit *jurantis*, altera *conſenſum ſuperioris*. Quod ad jurantem attinet, ſciendum eſt vix quenquam qui gaudet uſu rationis,

nis, ita plene ſub alterius eſſe poteſtate, quin ut ſit, quantum ad aliqua ſaltem, ſui juris. Et de his ita licet unicuique ſtatuere pro ſuo arbitrio, etiam inconſulto ſuperiore, ut poſſit aliquo actu ſuo ſine ejus licentia inducere ſibi obligationem. Non debet Caii ſervus Titio operam ſuam locare aut herilium bonorum partem aliquam ei donare vel commodare, ſine conſenſu ipſius Caii: quia in his quæ ad obſequium præſtandum, ad diſponendum de bonis, vel ad quamcunque familiæ adminiſtrationem ſpectant, habet pater-familias merum imperium. Poteſt tamen Caii ſervus de *(a) peculio* ſuo, vel Caii filius de *peculio* (quod vocant) *caſtrenſi* vel *quaſi caſtrenſi*, aliquid Titio donare vel promittere, Caio inconſulto; & ſi promiſſionem juramento firmaverint, tenentur vel eo invito promiſſis ſtare: quia habet uterque peculii ſui liberam poteſtatem & diſpoſitionem, eſtque quoad hoc ſui juris. *Secundo*, quòd ad *conſenſum ſuperioris* attinet, ſciendum ad ratihabitionem juramenti à ſubdito præſtiti, non neceſſario requiri conſenſum præcedaneum expreſſum, ſed ſufficere *conſenſum tacitum*, ſive antecedentem ſive ſubſequentem. *Conſenſum tacitum antecedentem* intelligo, cum ex rei æquitate vel levitate, vel alia probabili cauſa veriſimiliter præſumi poteſt, ſuperiorem facto conſenſurum, vel ſaltem non contradicturum ſi conſuleretur. Ut ſi Caio abſente, vel inconſulto, uxor ejus pauperem nudum trita veſte donaret, aut ſtipem mendico erogaret: aut filius ejus vel ſervus Titio vicino petenti bovem, aut plauſtrum, aut aliud quid ruſticæ domeſticæve ſupellectilis utendum commodaret; aut ad ædes extruendas, fruges comportandas, aut aliud opus neceſſarium perficiendum operam ei ſuam collocaret. *Conſenſum tacitum ſubſequentem* intelligo, cum ſuperior cujus in poteſtate eſt quamlibet promiſſionem

(a) *Servus quod juravit ſervetur, ſi peculii adminiſtrationem habuit.* l. 20. ff. de Jurejur.

missionem à subdito temere factam, si sibi commodum visum fuerit, rescindere; postquam promissum rescivit, non statim & palam contradicit, nec ullo certo indicio prodit quod hactenus factum est ita sibi improbari, ut impleri porro nolit. Justa id quod à Moyse præscriptum est hujus capitis versibus sexto, octavo, aliisque: ubi ad irritandum à patre vel marito filiæ conjugisve votum, requiritur dissensus sui & *aperta* & *matura* significatio. Nec enim satis est patri ad irritandum (sic in Scholis loquuntur) filiæ votum dixisse id sibi displicere: sed oportet ut apertè contradicat, ἐὰν ἀναιδίων ἀναιδίσῃ, vers. 6. & 9. ἐὰν μεταξὺν πείλῃ, vers. 13. & 16. *si renuendo renuat, & tollendo tollat.* Quasi diceret, oportet ut facto constanter abnuat, & interposita omni authoritate sua prohibeat quod promissum est fieri. Requiritur etiam ut id statim fiat, ὃ ἂν ἡμίσῃ ἀκύσῃ, vers. 6, 8, 9, 13, 15. *quo primum die aliquid ea de re inaudiverit.* Quasi diceret, si dissensum suum vel uno die dissimulet, votum in perpetuum stabilivit: qui enim sero se nolle significat, putandus est aliquandiu voluisse.

VII. Post considerationem personæ *Jurantis*, ut Agentis principalis; considerandæ proxime venit persona *Deferentis juramentum*, sive ejus cui juratur, cujus post ipsum jurantem sunt hac in re partes secundæ. De qua est *dubium Tertium*: ubi duo occurrunt Casus: prout ejus spectari potest vel *Authoritas*, vel *Fides*. *Casus* ergo *primus* est; ubi de ejus authoritate ambigitur qui exigit à nobis Juramentum. Si enim sit *Legitimus Superior*, atque ita à nobis agnoscatur, neque aliud à nobis Juramentum exigit quam quod est lege sancitum, aut diuturna & approbata consuetudine stabilitum: nemini potest esse dubium ejusmodi

Casus 2us.

juramentum

juramentum & licite præſtari poſſe, & debere fideliter adimpleri. Aſt ubi videtur is qui juramentum exigit, id nullo ſuo jure facere, ſed ejus & poteſtatem ſibi indebitam uſurpare: dubitari poteſt non immerito, liceatne jusjurandum ab eo ſic delatum ſuſcipere; & ſi ſuſceperimus, an & quatenus obligemur. Dicendum *primo*, debere hominem pium & fortem juramenta omnia ab eo qui non habet legitimam poteſtatem impoſita, quantum in ipſo eſt omnino declinare. Non modo quia ſolenne eſt τοῖς ἐξωσιάζουσιν ad iniqua promittenda eos in quos tyrannidem exercent compellere: ſed etiam quia tenetur quiſque jus ſuum libertatemque pro virili tueri; nec ſe facile alienæ tyrannidi in ſervitutem tradere. At *ſecundo*, ſi præter imperium vis inſuper adhibeatur, cui reſiſtere non poterit, ita ut nullus jam ſit fine ſummo diſcrimine recuſandi locus: dicendum poſſe virum pium tale juramentum ob vitandum grave incommodum in ſe admittere, ſed ægre tamen & gravate & cum aliqua reluctantis animi ſignificatione, dummodo tamen ipſa juramenti verba (quod in hoc genere rariſſimum eſt) nihil contineant aut ex ſe illicitum, aut legibus publicis contrarium, aut juri alicujus tertiæ perſonæ derogatorium: Alias recuſare debere, etiam cum vitæ diſcrimine, & ultima quæque pari potius quam inhoneſto vinculo obligare caput. Dicendum *tertio*, qui juramentum ſuſceperit à perſona juſtam authoritatem non habente delatam, ſed nulla alia ex parte vitioſam, omnino teneri ad implendum quod juravit.

VIII. *Caſus ſecundus* eſt, ſi ſit is cui jurandum eſt Infidelis, vel Hæreticus, vel qui nobiſcum antea egit non bona fide; Dico *primo*, licitum eſſe homini infideli aut hæretico aut perjuro fidem dare *Caſus* 24.

dare. Factum id ab *Isaaco* & *Jacobo* Patriarchis itemque (*a*) à *Josue* & primoribus populi Israelitici: qui fœdera cum Allophylis & Infidelibus pepigerunt fidemque mutuam datis ultro citroque solennibus juramentis confirmarunt. Dico *secundo*, fidem his datam esse omnino servandam. Solent nostri Pontificiis objectare, quod doceant *fidem cum hæreticis non esse servandam*: in quo si eri sibi clamant summam injuriam nostri seculi (*b*) *Jesuitæ*. Pudet scil. eos in tam clara luce dogma tam alienum ab omni sana ratione, tam humanæ societati perniciosum, palam profiteri. Sed enim evicerunt nostri, idque (*c*) *prolatis tubulis*, defendi illam conclusionem à nonnullis ejus Ecclesiæ doctoribus, sine ulla librorum aut prohibitione, aut expurgatione. Sed ut omnes verbo tenus negarent, illud saltem constat, si de eorum hac in re sententia aut ex doctrinæ suæ principiis, aut ex factis factorumque ratione, prout à suarum partium nec suspectæ fidei historicis narrantur, judicare licet, non esse cur sibi calumniam à nostris fieri tam fidenter clamitent. Interim sententiam illam dum nolunt videri suam, aut falsam aut impiam tacito agnoscunt. Increpant aliquoties, Prophetæ Reges Judæ, & præ cæteris *Ezekiel* toto fere capite decimo septimo, quod fidem Babyloniæ regibus juratam non servassent. Locus est insignis, & quem memini alicubi *Chrysostomum* & fuse & pulchre admodum explicare. Quin & Gentilium historiis nobilitata est *Reguli*, aliorumque hac in parte fides: qui & *Hostibus* & *Pœnis* (perfidissimæ genti) quod jurejurando intercedente promiserant, vel cum certo capitis periculo consuerint oportere præstari. *Regulum* hoc Elogio ornat *Silius*, compellans eum quasi per apostrophen.

(*a*) Gen. 26. 28. & 31. 44. &c. Jos. 9. 15. 19.

(*b*) Becan. Manual. 15.

(*c*) *Nullo, nullo modo fides servanda hæreticis, etiam juramento firmata.* Simanca.

Qui

Qui longum ſemper fama gliſcente per ævum,
Infidis ſervaſſe fidem memorabere Pœnis.

Objicies fortaſſe vulgaria illa, *Fallere fallentem* pro fraude non habendum, & cum *Cretenſibus Cretizandum*. Quibus addi poſſunt quæ adducuntur à *Grotio* duo illa; alterum Bruti dictum eſt Apiano, οὐδὲν πρὸς ὅτι Ῥωμαίοις πρὸς τυράννους οὐδ' ἔνορκον, *cum tyranno nulla Romanis fides eſt aut Juramenti Religio:* alterum è veteri Tragico, *Fregiſti fidem*, inquit ille quidam; reſpondet alter, *Quam neque dedi neque do infideli cuiquam.* Reſpondeo, iſta communi vita ſumpta oſtendere magis quid facere ſoleat vulgus hominum, quam quod fieri debeat. Vel ſi ſint pro veris admittenda, ibi ſolum probari, ubi juratum eſt ſub conditione: vel expreſſa, ut ſi dicam, *Juro me daturum tibi centum, ſi tu mihi fundum pignari datum intra menſem redemeris*; vel ſaltem tacita, ut cum duo homines mutuis juramentis ſe obligant ad mutua promiſſa præſtanda *per reſpectum mutuum.* Exempli gratia, Si Chremes herus juraret Soſiæ ſervo ſe daturum ei annuatim decem aureos, Soſia viciſſim Chremeti juraret ſe ei ſerviturum octo annis: qui horum utervis promiſſam fidem prior violaret, alterum fidei religione protinus liberaret. At ſi duo homines mutuo ſe obligent promiſſis diverſi generis, aut non eodem tempore, aut alias *citra mutuum reſpectum:* violata ab uno fides non liberat alterum obligatione; ſed uterque tenetur id ſervare quod ipſe juravit, etiamſi alter quod ſuarum erat partium non effecerit. Exempli gratia: Rex aliquis ſimpliciter & citra reſpectum ad fidelitatem ſubditorum jurat ſe regnum adminiſtraturum juſte & ſecundum leges: Subditi alio tempore ſimpliciter

(a) *De jure bell.* 13.

Fruſtra quis fidem poſtulat ſibi ſervari ab eo, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat. Rex juris in ſexto.

simpliciter & citra respectum ad Principis officium jurant se ei debitam fidelitatem & obedientiam præstituros. Utrique obligantur quod sui est officii fideliter facere, etsi defecerit altera pars à suo officio: ita ut neque Rex solutus sit suo juramento, si subditi debitum obsequium non præstiterint; nec Subditi suo, si Rex à justitiæ tramite deflexerit.

IX. Hactenus *de conditione* utriusque *personæ Agentis:* Jurantis scilicet ut principalis, & Juramentum deferentis, ut minus principalis. *Dubium quartum* sequitur, *de Extensione obligationis* respectu utriusque personæ; ubi duo occurrunt Casus. *Prior Casus* respicit personam Jurantis: *An & quatenus Juramentum obligat Jurantis hæredes & successores?* Exempli gratia, Caius empto Titii fundo jurat simpliciter se soluturum ei intra sex menses centum libras: Interea temporis moritur Caius: quæritur an vi juramenti à Caio præstiti teneatur Caii hæres solvere promissas pecunias? Respondetur, teneri quidem Caii hæredem ad solvendum, *ratione rei* quæ causam dedit juramento, in quantum fruitur commodo illius fundi pro quo promissæ sunt pecuniæ: hæres enim de jure tenetur solvere justa debita defuncti in cujus bona succedit, & æquissimum est ut hæreditas transeat cum onere suo. Non tamen teneatur hæres *vi Juramenti* à defuncto præstiti: ita ut si non solverit, injustus tantum sit, non item perjurus. Cujus ratio est: quia juramentum est *vinculum personale* & inducit obligationem spiritualem tantum in conscientiæ foro interiori, non autem civilem sive temporalem in foro externo. At in personalibus nemo ligatur sine proprio consensu. Si dicatur Caium per actum suum personalem obligare posse *se & hæredes sua* ad aliquid faciendum, ut quotidie fieri videmus in

Casu. 25.

in ſyngraphis obligatoriis: ergo videri à pari poſſe eum & ſacramento obligare hæredes, præſertim ſi expreſſis verbis dicat ſe jurare pro ſe & hæredibus ſuis. Reſpondeo non eſſe parem utrobique rationem. Quia *Obligationem Spiritualem* quæ eſt in conſcientia neceſſe eſt eſſe perſonalem; ſicut eſt ſua cuique conſcientia propria, & quæ non poſſit tranſire in aliam perſonam: aſt *Obligatio Temporalis* ſequitur rem temporalem; quæ, cum poſſit tranſire ad aliam perſonam, poteſt conſequenter alteri perſonæ obligationem inducere. Tenetur ergo hæres ex æquitate rei, non vi juramenti.

X. *Caſus poſterior* reſpicit perſonam ejus cui juratur: An qui juravit aliquid alicui facturum, eo defuncto obligetur id facere *hæredi ejus vel ſucceſſori?* Reſpondeo, ordinarie obligari. Certum eſt jurantem obligari, ſi expreſſerit id ſe facturum ipſi aut hæredi. Obligari etiam cenſendus eſt, etſi non ſit expreſſum, ubi juramentum ſuſcipitur ratione alicujus *dignitatis*: quia dignitas non variatur ex varietate perſonarum. Unde ſiquis ſubditus aut Miles juret fidelitatem Regi, vel Imperatori exercitûs; cenſebitur juramentum factum etiam quoad ſucceſſores in eadem dignitate. Idem dicendum eſt in materia *debiti*, & pleriſque aliis rebus, in quibus ratio aliqua *officii* aut *contractus* cauſam præbuit juramento. Si quæras unde fiat ut Juramenti vinculum, cum ſit perſonale ex parte jurantis, non ſit etiam perſonale ex parte ejus cui juratur, ſed tranſeat ad hæredes & ſucceſſores: ſive quod idem eſt, quare poteſt quis ſe obligare *alicui & ſucceſſoribus ejus*, etſi ſucceſſores in juramento non exprimantur; non poteſt autem obligare *ſe & ſucceſſores ſuos*, etſi diſerte exprimantur: Reſpondeo, diſcriminis rationem in hoc poſitam eſſe, quod in altero caſu *Caſus 26.*

agatur

agatur de obligatione *propria*, in altero de obligatione *aliena*. Obligare potest quivis seipsum spiritualiter prout ipse voluerit & intenderit; & proinde potest per actum proprium obligare se tam successoribus alterius, quam personæ ipsius: at non potest quis alteri inducere obligationem, nisi ipse quoque voluerit; & proinde non potest actu suo obligare spiritualiter nisi seipsum tantùm. Quod autem dixi in responsione ad dubium in hoc casu jurantem *ordinarie* obligari: id propterea dixi, quia fieri potest ut interdum non obligetur. Nam cum de jurantis intentione, ex natura rei & materiæ subjectæ præcipue judicari debeat: ubi ex natura rei promissæ & aliis circumstantiis verisimiliter præsumi potest jurantem intendisse promissionem tantum personalem ei cui juravit, & non successoribus ejus; obligatio juramenti non transit ad successores.

Casus 27. XI. Sed de *Causis Agentibus* hæc dicta sufficiant: ad *Impulsivas* transeo. Quæ partim internæ sunt, partim externæ. *Internas* dico, cum quis ex mero motu propriæ voluntatis sine alterius impulsu, sponte se ad jurandum offert: vel ex impetu quodam iræ, amoris, alteriusve perturbati animi passionis; vel etiam ex sola peccandi libidine & impia quadam jurandi consuetudine inter loquendum temere & sine judicio juramenta subinde spargit. Quod vitium, ob peccati cum gravitatem tum frequentiam, optarim ut in sacris concionibus & sæpius & vehementius reprehenderetur; quod video suis temporibus à sanctissimo viro Johanne Chrysostomo diligenter & acerime factum: ne justissimo Dei judicio (*c*) *propter juramenta terra lugeat*, & Dominus juret in ira sua, non se habiturum innoxios, qui verendum ipsius nomen ita contemptui habent, ut non verentur sine necessitate sacrosanctam Dei majestatem testem

(*c*) Jos. 9. 15, &c.

ſtem & arbitrum adducere. Sed de toto iſto juramentorum genere non eſt quod multa dicam. Omnino prohibitum eſt omne juramentum ſpontaneum, niſi cauſa ſubſit gravis & neceſſaria. Audire eſt operæ pretium, quid de ſe Auguſtinus, *Juro*, inquit, *ſed quantum mihi videtur magna neceſſitate compulſus, cum videro non mihi credi niſi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire quod non credit.* Quaſi diceret, tunc ſolum jurandum eſt, cum expedit ut nobis credatur, & injuratis non crederetur. Et in hoc caſu (in quo ſolo licitum eſt) juramentum ultro præſtitum vel maxime obligat: cum nullum vinculum arctius obliget, quam quod ſponte ſuſceptum eſt.

XII. His itaque miſſis pergo ad *cauſas impulſivas externas*: quæ duæ ſunt potiſſimum. *Dolus* & *Vis*. *Dubium* ergo *Quintum* eſt, de Obligatione Juramenti, quod dolo & aſtu elicitum eſt: id eſt, cum quis alieno verbo vel facto in errorem inductus, jurat ſe aliquid facturum, quod niſi ab alio deceptus non fuiſſet juraturus. Cujus rei illuſtre habemus exemplum de (*d*) *Joſue & Principibus* populi Iſraelitici: qui à Gibeonitis ſimulantibus ſe peregrinos eſſe, qui è longinqua regione veniſſent ut fœderis conjunctionem cum populo Dei quærerent, decepti admiſerunt eos in fœdus, pacemque illis interpoſito jurejurando dederunt. Qui tamen poſtquam ſe deceptos ſenſerunt, non auſi ſunt reſcindere juramentum, cujus religione ſe obſtrictos ſciebant, ſed vitam ipſis & pacem prout pacti eſſent conceſſerunt: rationem tantum inierunt (impoſita eis conditione, ut ad viliſſima quæque miniſteria adhiberentur,) qua Gibeonitæ & præſentis doli pœnas aliquas darent, & in officio continerentur, nequa Iſraelitis in poſterum nocere poſſent. De quo facto ſic (*e*) Ambroſius, *Joſue pacem quam dederat, revo-*

Caſus 28.

(d) Joſ. 9. 15. &c.

(e) Lib. 1. de offic. 12.

candam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret. Quo uno exemplo satis constat juramentum dolo elicitum habere vim obligandi. Et ne quis existimet Josue cum suis fuisse hac in re plus æquo superstitiosos: non ipsi solum populo qui Gibeonitas putat jurejurando non obstante occidendos esse, restiterunt, hac reddita consilii sui ratione, *(f) Juravimus iis in nomine Dei Israel & ideo non possumus eos contingere:* sed & Deus ipse duplici postea signo rem comprobavit. Altero, dum depugnanti Josue pro Gibeonitis adversus conjuratos in eorum perniciem Reges *(g) victoriam* insignem, edito etiam illustri miraculo, concessit. Altero, cum post centum superque annos, *(h) Saul Regis* injusta pacti cum Gibeonitis fœderis violatio trienni fame publicâ vindicata, sepremque è liberis ejus publico suspendio ex Dei ipsius mandato tandem expiata est.

(f) Jos. 9. 19.

(g) Jos. 10. 8, 13.

(h) 2 Sam. 21, 1.

XIII. Est tamen in hoc casu aliqua distinctio admittenda. Nam error ille, in quem inductus est alterius dolo cui juravit, si sit circa aliquam *circumstantiam* tantum, aut circa *causam* rei aliquo modo *extrinsecam* & quasi accidentariam, non tollit obligationem: ut ex errore Israelitarum circa Gibeonitas jam patuit. Quod idem dicendum est, Si Caius Titii viduam juraret se ducturum uxorem, putans eam esse divitem cum esset pauper; teneretur eam ducere, nec iste error tolleret obligationem: & sic de aliis juramentis ejusdem rationis. At si error sit circa *substantiam* ipsius rei, aut *propriam* ejus *causam*; ut si Caius juraret matrimonium contrahere cum hac fœmina particulari sub nomine Titiæ; putans eam esse Titiam quæ non est, & postea errorem suum deprehenderet: non teneretur juramento.

mento. Error enim circa ſubſtantiam rei, quæ fuit propria jurandi cauſa, irritam facit promiſſionem, & obligationem tollit.

XIV. *Dubium Sextum* & ultimum eſt, *de Vi:* ſive de Juramento per metum extorto contra voluntatem jurantis, ita ut metus ille ſi abeſſet, nollet jurare. Et eſt quæſtio ſane difficilis & intricata: conabor tamen ſummam rei expedire, qua potero & brevitate & perſpicuitate. *Caſus* ergo *primus* eſt, ubi *metus* eſt *levis*, & qui non facile cadit in conſtantem virum: ut ſiquis metu iniquæ cenſuræ, vel irriſionis, vel iræ & offenſionis alicujus viri potentis, juramento ſe promitteret facturum aliquid quod ſibi eſſet inconveniens, quodque ni metus ille eſſet, nec facere vellet nec promittere. Pro reſponſione illud imprimis repetendum eſt, quod in tota hac materia juramentaria eſt ſanctiſſime obſervandum, ſiquid proponatur jurandum, quod eſt contra legem Dei, contra officium hominis Chriſtiani, contra bonos mores, contra leges Reip. contra antecedentem obligationem, aut alio quocunque reſpectu illicitum; non debere ullo aut commodi intuitu, aut periculi metu, ejuſmodi juramentum aut præſtari, aut præſtitum adimpleri. Hoc ſuppoſito dico, viro forti (id eſt pio; plus enim eſſe nequit qui non eſt fortis) ſimpliciter contemnendum eſſe inanem & levem metum, & omne ejuſmodi juramentum conſtanter & intrepide recuſandum. Nimirum eſt (*i*) *Vir juſtus fortis ut leo*; qua fortitudine qui deſtitutus eſt, vix fieri poteſt ut faciat inſigne aliquid viro bono dignum. (*k*) *Qui* enim *obſervat ventum non ſeminabit, & qui ſpeculatur nubes non metet*, inquit Solomon. Imo vix fieri poteſt quin ut multa ſane faciat viro bono indigna: (*l*) *Timor* enim *hominis*, eodem Solomone teſte, *adducit laqueum*. At ſiquis forte præ animi

Caſus 2.

(i) Prov. 28. 1.

(k) Eccl. 11. 4.

(l) Prov. 29. 25.

mi anguſtia incautior laqueo ſe implicarit paſſus fuerit, *ligavit ligamen ſuper animam ſuam*, & tenetur id quod promiſit adimplere.

Caſus 30. XV. *Caſus Secundus* eſt, ubi gravis & juſtus eſt metus, & qui cadere poteſt in conſtantem virum: qualis eſt metus captivitatis, amiſſionis omnium bonorum, infamiæ, cruciatus, & quod eſt τῆς φοβερῶν φοβερώτατον ipſius mortis. Dico *primùm* ut ſupra, ſi juramentum contineat in ſe quid illiciti, ne vel mortis vitandæ causâ à viro honeſto ſuſcipi debere; nec ſuſceptum poſſe ſine peccato ſervari. Audite Chriſtiani auream hominis Ethnici hac de re ſententiam: (*m*) *Juſtus & tenacem propoſiti virum, Non civium ardor prava jubentium, Non vultus inſtantis tyranni Mente quatit ſolidâ.* Dico *ſecundò*, ſi res exigatur intentatâ vi aliqua aut gravi metu, quæ nec illicita eſt, nec cuiquam injuria, ſed ipſi tantum juranti plus minúſve incommoda; ut ſiquis iter faciens incideret in latrones, qui mortem ei ſtrictis gladiis minarentur, niſi promiſsâ ſub juramento certâ pecuniæ ſummâ vitam redimat: *licitum eſſe* in hoc caſu pecuniam promittere, & promiſſionem jurejurando firmare. Ratio eſt, quia è duobus propoſitis malis licet, & prudentem decet, minus eligere: & minus malum eſt pecuniæ jactura quàm vitæ. Dico *tertiò*, Juramentum iſtiuſmodi *obligare*, & pactum cum prædonibus pretium omninò eſſe perſolvendum. Quod etſi videatur ex antedictis eſſe ſatis manifeſtum; tamen cùm habeat hæc aſſertio magni nominis adverſarios, inque his *Ciceronem* (ſingularis judicii virum, & de jurisjurandi religione, quoad licuit homini Gentili, hoc uno dempto cætera ferè rectiſſimè ſentientem:) non abs re erit aſſertionem hanc aliquot rationibus confirmare. *Primò* ergo, qui jurat rem licitam & poſſibilem, tenetur id præſtare:

(m) Horat. 3. Od. 2.

ſtare: atqui pactam prædoni pecuniam ſolvere nec illicitum eſt, nec impoſſibile: ergo tenetur. *Secundò*, elegit id quod tunc viſum eſt ipſi melius, quódque ſi è duobus alterum ipſi eſſet jam nunc neceſſario eligendum, denuo eligeret: & videtur non poſſe honeſtè recuſari, quod fuit prudenter electum. *Tertiò*; quod ob certum finem promiſſum eſt, à promittente debet præſtari, poſtquam conſecutus eſt ſuum finem; quia omne ſub conditione pactum, conditione illâ præſtita debet & ipſum præſtari: quo maximè fundamento nititur Voti conditionalis obligatio. Sed pactus cum latrone pretium, eo fine id fecit, ut vitam ſuam redimeret: ergo poſtquam vitam redemit, aſſecutus finem quem intendebat, debet exolvere quod promiſit. *Quarto*, ſuſpecta debet eſſe ſemper prudentia carnis, ut inimica cordis puritati, & tranquillitati conſcientiæ inſidioſa: Prudentia autem carnis, quæ demum eſt, ſi hæc non ſit, ubi videtur honeſtas cum utilitate certare, honeſto poſtpoſito, id quod utile eſt amplecti? Vix poterit de pecuniâ pactâ ſolvendâ multum deliberare, cui potiores ſunt divitiis religio & fides, & qui poſthabendum ſtatuit tranquillitati mentis commodum temporale. *Quintò*, demum laudantur Ethnicis *Regulus*, aliique (ut dictum eſt ſuperius) qui fidem hoſtibus ſervârunt, etſi iniquiſſimis conditionibus pactam: Laudatur & ipſi Ciceroni *Pomponius tribunus*, qui ſervavit quod terrore coactus juraverat, idque hoc adjecto epiphonemate, Tantum temporibus illis jusjurandum valebat.

XVI. Aſt excipiunt qui contra ſentiunt; *Imprimis*, Non eſſe hoſtis, & latronis vel piratæ eandem rationem: cum hoſte, perinde ac cum liris adverſario, jure agendum (Gentium hic, ut illic civili:) & proinde fidem ei ſervandam; at

cum prædone, velut humani generis communi hoſte, nullam eſſe juris, ergo nec & fidei ſocietatem. Reſpondeo: *primò*, peritos juris interpretes affirmare, eſſe aliquam vel cum latrone juris ſocietatem; ut cui ex jure gentium depoſitum ſit reddendum; ergo à pari & promiſſum ſolvendum. *Secundò*, etſi latroni nihil deberetur, ut perſonæ indignæ; qua ratione nudæ promiſſionis exſolutio poſſet fortaſſis excuſatiùs evitari: at Deo ſaltem præſtandam eſſe fidem. Objiciunt *ſecundò*, iſto pacto honeſtum civem à ſceleratis hominibus ſpoliari, quod cedit in malum publicum. Reſpondeo, imò verò honeſti civis vitam ſervari, quod cedit in bonum publicum. Aſt latrocinia, inquiunt *tertiò*, & rapinæ hac ratione ſtabilientur, ſi latronibus non modò impunè erit, ſed & laute. Reſpondeo, id ſi fiat, per accidens fieri: ipſorum vitio, non illius; qui nec juvit ullo modo latrones, nec vel probavit promittendo vel probat promiſſum ſervando ipſorum factum; quin potius dum conſuluit ſibi, ipſorum quoq; ſcelera ita impedivit, ut latrones eſſent ſolùm, non item homicidæ. Objiciunt *quartò* Obligationem juramenti oriri ex actu judicii & voluntatis deliberato: ergo ubi voluntas non eſt libera, ita ut non tam actio dicenda ſit quàm coactio, nullam videri ſequi (n) obligationem. Reſpondeo, Voluntatem cogi non poſſe, & hoc ab omnibus agnoſci. Poteſt quidem eſſe coactio ex parte principii actionis externi & remoti; ſed ex parte principii proximi, quæ eſt in omnibus actibus humanis voluntas, nulla poteſt eſſe coactio. Juramentum ergo qui facit latroni, ut vitam ſervet volens facit, ἑκὼν ἀεκοντί γε θυμῷ. Non eſt ergo ejuſmodi juramentum ἁπλῶς ἀκούσιον ſimpliciter involuntarium, ſed mixtim; quod Ariſtoteli μὴ ἑκούσιον dicitur: actio ſcil partim invita, quia ſit non libenter; partim voluntaria, quia

(n) *Nemo jurejurando tenetur, quod per neceſſitatem adactus eſt.* Sen. 1. controv. 6.

quia fit cum electione, etsi non liberrimâ, liberâ tamen satis ad hoc ut dici mereatur potiùs voluntaria quàm involuntaria; quia agens datâ sibi duorum optione potestatem habet eligendi utrum ex his malit. *Et vult, qui mavult.* Non ergo rectè dicitur eum coactum jurasse, qui cum poterat non jurasse maluit jurare. Morte enim interminatâ ni juraret, permissum est ipsius arbitrio, mallétne damnum interminatum pati, an juramenti obligatione ab illo damno liberari. Deliberavit, elegit obligari: ergo obligari voluit: & qui se voluisse obligari fatetur, absurdè dixerit (a) *se coactum esse*, & propterea non obligari. Objiciunt *quintò*, Latroni nihil deberi, & proinde viatorem non obligari; cùm omnibus obligatio dicat relationem ad debitum ut ante dictum est: Latroni autem nil deberi probatur, quia nullum jus fundatur in injuria, & iniquissimum videtur ut quis ex facto suo injurioso jus aliquod sibi adquirat: ergo latroni, qui metum viatori incussit, & contra bonos mores extorsit ab eo juramentum iniquum, jus nullum accrescit, proinde nec qui juravit obligatur. Respondeo, exurgere posse à Juramento *duplicem obligationem:* unam *homini* cui juratur, ut parti; *Deo* per quem juratur alteram, ut testi & vindici. Multa possunt impedire priorem illam obligationem, ~~uta~~ ut jus nullum consequatur is cui juratur, nec ei quidquam in foro conscientiæ ex æquo bono à jurante debeatur: & de istoc obligationis & debiti genere procedit objectio. Verùm cessante obligatione respectu hominis injuriam aut vim inferentis, manet tamen Deo facta obligatio: cui & *irreverentia* fit, siquis juramentum admittat non intendens implere; & *injuria*, si admissum insuper habeatur. pro nihilo

(a) οὐ μὲν οὐδὲ τὸ βεβιᾶσθαι φάσκειν ἱκανὸν εἰς παράιτησιν. Nazian. epist. 219.

XVII. Restat unus adhuc *Casus*, huic loco peculiaris: siquis incidens in latrones cogatur, ne ab *Casus* 31.

ab eis occidatur, juramento silentium promittere; sc. nunquam se ipsorum latrocinia cuiquam revelaturum, aut nomina magistratui prodituru. *Difficile est hoc in genere aliquid statuere*, inquit Frederdericus Baldwinus, Professor non ita pridem Wittenbergensis: sed addit *tutius sibi videri si silentium non præstet*, sed magistratui indicet, etsi juraverit se non indicaturum. Censet itaq; istiusmodi juramentum non obligare; & affert suæ sententiæ tres rationes: quarum nulla mihi satisfacit, ut sunt ab eo propositæ, breviter & nudè sine ulteriore confirmatione. *Primò* ait, Juramentum hoc esse de re illicitâ. Si id constaret, confecta res esset, nec opus esset aliis argumentis. Sed hoc ab eo sumitur, non probatur. Si eò putetur esse illicitum, quia officium est boni civis homines facinorosos ad magistratum deferre, ut supplicio quod commeriti sunt afficiantur: conceditur id quidem, sed non propterea sequitur semper peccatum esse non deferre; cùm præcepta officiorum affirmativa obligent ad ea præstanda non simpliciter, sed cùm possumus & expedit pro exigentiâ circumstantiarum. Dicit *secundò*, tale juramentum *videre habere speciem quandam* collusionis cum latronibus. Quod est ab eo ita timidè pronunciatum, ut non debeat putari multum fiduciæ posuisse in hoc argumento, [*Speciem* collusionis, speciem *quandam*, & *videtur* habere.] Quod sive sit verum, sive non: quis interim probaverit non licere homini viatori, si inciderit in latrones, in aperto vitæ periculo, aliquid facere quod *videtur* habere cum eis *speciem quandam* collusionis. Quod tertio loco affert, hoc silentio justitiam impedirl, improbos in impietate sua confirmari, alios hac occasione induci posse in discrimen vitæ: valeret quidem, si ex eorum manibus salvus & injuratus evasisset. Atqui supponimus, ni juraſſet, occidendum. Quæro ergo,

licuitne

liculne ei in tàm certo vitæ diſcrimine jurare ſilentium, vel non licuit: Si non licuit, (& ſanè duo priora argumenta aut id efficiunt, aut nihili ſunt) certò pereundum ei fuit; & quis tum ſupereſſet qui magiſtratui latrones indicaret? Quæ ex ipſius ſilentio incommoda ſequi objiciuntur, ex ipſius morte (cum mortuis indictum ſit perpetuum ſilentium) non eſſent eadem inſecutura? At ſi licuit jurare, licebit & juramentum obſervare: niſi fortè (quod fieri poteſt) caſus aliquis inſperatò emergens rem quo tempore jurabatur licitam reddiderit poſtea ex accidente illicitam. Stet ergo, donec contrarium firmioribus rationibus probetur, & in hoc caſu & in cæteris ubi vigent dolus, metus, tyrannis & ſimilia; virum bonum aut non debuiſſe jurare (quod durum videtur ſummo in vitæ diſcrimine, ſi res ipſa non ſit illicita) aut debere quod juravit religiosè obſervare. Atque hactenus de Juramenti causâ Efficiente. In quâ pertractandâ volueram eſſe brevior, ſed res non tulit. Excrevit ſtylus dum iſta meditor longiùs quàm expectabam; & tamen non pauca quæ poſſent utiliter dici, cum brevitati conſulo, prudens prætermiſi.

PRÆ-

PRÆLECTIO QUINTA.

De Juramenti Forma Externa Continens Caſus Decem.

SUMMARIUM.

1. *Juramentum per ſola ſigna ſine verbis.*
2. *Juramentum per Creaturam.*
3. *Juramentum per Idola.*
4. *Utrum juratum ſit nécne, ut dignoſcatur.*
5. ——— *κριτήριον Primum; forma verborum.*
6. ——— *Secundum; vis verborum.*
7. *Obiter de Joſephi illa formula,* Per vitam Pharaonis.
8. ——— *Tertium κριτήριον, Mos gentis.*
9. ——— *Quartum, intentio jurantis.*
10. *Dictorum Criteriorum uſus.*
11. *Solennis juramenti Ritus.*
12. *Solennitas an augeat Obligationem.*
13. *Juramenti ſolennitas omiſſa.*

SECT. I.

DE Juramenti Cauſis *Materiali* & *Efficienti*, in ſuperioribus actum eſt: de *Cauſa Formali* nunc agendum. Cum autem duplex ſit rei alicujus *Forma*; *Externa*, & *Interna*: quæ hujus ſunt claſſis, ut duo capita ita revocanda ſunt, ut quæ ad Juramenti verba aut ſigna pertinent, eò quod

quod ſenſibus exterioribus percipiantur, *Externæ Formæ* nomine veniant; quæ vero ad ejuſdem ſenſum & interpretationem, quod interioris mentis eſt opus, *Formæ Internæ*. Reſpectu Externæ Formæ, Juramentum aut ſignis ſolùm conſtat, aut verbis ſolùm, aut utriſque. Dubium itaque primum eſt de eo juramento, quod ſigno ſolùm fit ſine verbis. Fuerunt qui exiſtimarent, niſi expreſsè adhibito aut verbo *Juro*, aut Dei nomine, dicendo *Juro* me facturum, vel *per Deum* faciam, *Deum Teſtor*, *Ita me Deus adjuvet*, vel quid ſimile; nudam eſſe promiſſionem, non item Juramentum: & proinde obligare quidem ſub pœna mendacii, ſed non ſub pœna perjurii; ita ut qui non fecerit quod pollicitus eſt, reus ſit violatæ fidei, quæ & in promiſſionibus eſt ſervanda, non autem ejus religionis quæ in juramento eſt. Dicitur & *Bartolus* à Caſuiſtis in ea fuiſſe ſententia, ut putaret verba ſaltem aliqua ad juramenti rationem ſic eſſe neceſſaria, ut niſi verbis prolatis fiat teſtificatio, non ſit formaliter juramentum, nec eo nomine obliget. Sed meritò ab omnibus rejicitur utraque ſententia. Cum enim verborum præcipuus uſus ſit, εἰς τὴν ἑρμηνείαν, ut ſcil. interpretes ſint ἧς ἐν τῇ ψυχῇ νοημάτων, eorum conceptuum quæ in mente ſunt, & quorum ſunt ſigna: ſi fieri poſſet ut illi mentis conceptus (etſi minùs fortaſſis commodè, ſufficienter tamen) aliqua alia ratione, ut ſcripto, nutibus, aliiſve indiciis, ita ſignificentur, ut ab aliis intelligantur: nulla cogit neceſſitas ut verbis prolatis opus ſiet. Sic muti, & quibus exſecta eſt lingua, & qui ex gravi morbo, vel jam morituri ſermonis uſum amiſerunt, ſi debeant aut matrimonium contrahere, aut teſtamentum condere, aut aliud quodvis præſtare, quod ſine clarâ & indubitatâ aſſenſus ſui ſignificatione fieri non poteſt; cum vivâ voce non poſſunt, ſolent nutu, manu *Caſus 32.*

manu sublevatâ, aut alio id genus indicio mentem suam interrogantibus significare. Quæ significatio non minùs valida est ad omnem juris effectum, quàm ea quæ vivâ voce fit. Eadem prorsus & juramenti ratio est: in quo modò Deus quoquo modo testis invocetur, sive id ab aliquo expressè fiat verbis prolatis, sive tacitè signis quibuscunque sufficientibus ad hoc, ut hi quorum interest manifestè intelligant velle eum interposito Deo teste fidem suam obligare; ejusmodi actus & formaliter juramentum est, & omninò sufficit ad inducendam obligationem in conscientia. Quò facit quem adducit è vetere Comico senarium Johannes Stobæus, (*a*) Ὅρκος βέβαιός ἐστι, κἂν νεύσω μόνον, *Firmum est juramentum, si vel annuero solùm.* Frustra ergo est, & egregius sui (*b*) impostor, siquis se juramenti vinculo aut penitus solutum, aut saltem laxius obligatum eò putet, quòd verbum nullum juratorium emiserit. Si alteri quasi Deo teste & arbitrio (*c*) *interroganti* ita se gesserit, omninò assensisse videretur; vel si ubi utile ei esset (respectu alicujus temporalis commodi) videri *in aliena verba* jurasse, amici alicujus operâ sciens lubens usus fuerit, qui falsò licet, testaretur tamen ipsum ita jurasse; ligavit eo facto ligamen super animam suam, & secundùm omne quod egressum est ex interrogantis vel exigentis ore facere tenetur non minùs, quàm si egressum esset ex ore suo, si res sit licita & præstari debeat: sin illicitam sciverit, non poterit isthoc artificio perjurii crimen devitare.

II. Porrò ut signo solo potest sine verbis, ita solis verbis potest & sæpissimè solet sine signis jurari: cùm in aliis, tùm vel maximè in iis juramentis, quæ incautis in sermone communi excidunt. Verba autem juramenti duobus adhuc modis considerari possunt: vel quantum ad res per quas juratur,

(*a*) Ser. 25.
(*b*) παίζουσιν οἱ πολλοὶ ἑαυτοὺς, τοὺς ἐγγράφους δίχα τῶν ῥημάτων (sic corrigente Montacutio qd. ante δερμάτων legebatur) ἀφοσίωσιν ἀλλ' οὐχ ὅρκον ὑπολαμβάνοντες Nazian. epist. 219.
(*c*) ὅρκος ἡμῖν ἐστιν ἡ τοῦ ἐπερωτήσαντος καὶ πεισθέντος πληροφορία. Ibid.

ratur, vel quoad exprimendi modum & formulas loquendi quibus juratur. *Dubium* ergo *Secundum* eſt de Obligatione Juramenti, ratione ejus ſive rei ſive perſonæ per quam juratur: ubi duo occurrunt Caſus. *Caſus prior* eſt, an & quatenus obligetur qui jurat per aliquam creaturam? Certum enim eſt & ab omnibus conceditur, & licitum eſſe & obligatorium Juramentum per Deum creatorem factum: Sed de Juramento per Creaturam nonnulla eſt dubitatio. Pro reſponſione tamen dico *primò*, Jurare per creaturam abſolutè, ultimatè, & terminativè, ita ut conſtituatur in aliquâ creaturâ finis & vis juramenti ſine relatione ad Deum, *ſimpliciter illicitum* eſſe. Ratio manifeſta: quia exhibetur eo pacto Creaturæ reverentia ſoli Deo debita. Juramentum enim (ut antè dictum eſt) eſt cultus Latriæ, qui non debet exiberi ulli creaturæ: quatenus jurans invocando Deum teſtem & vindicem, ipſo facto agnoſcit eum & cordis inſpectorem, ut qui ſciat an mens conſentiat verbis; & juſtiſſimum ac potentiſſimum peccatorum cordis punitorem: quorum neutrum rei cuicunq; creatæ poteſt competere. Imò iſtiuſmodi Juramentum eſſet vel ex ipſorum Pontificiorum confeſſione, planè Idololatricum. Dico *ſecundò*, Jurare per Creaturas relativè & quaſi tranſitivè, ut ſolent Pontificii per B. Virginem, & alios Sanctos Sanctorumve reliquias; hoc eſt (ut ipſi exponunt) non ultimatè & terminativè, ita ut cultus in ipſis terminetur, ſed relativè & tranſitive, ita ut ipſos pertranſeat & per ipſos deferatur finaliter ad Deum: dico inquam, hoc eſſe ſaltem ſuperſtitioſum. Quia nullo aut rationis lumine, aut Scripturæ teſtimonio conſtat, ullam Creaturam, quantumvis ſanctam habere concreditam ſive delegatam ſibi à Deo poteſtatem, vel cognoſcendi corda hominum, vel puniendi eorum perjuria. *Caſus 33.*

Dico

Dico *Tertiò*, inter jurandum tacito Dei nomine alicujus Creaturæ mentionem facere, ut ſiquis juraret *per caput, per animam, per ſalutem ſuam*, aut *per hunc ignem vel panem*, &c. (etſi propter periculum ſcandali, & quòd mali ſpeciem aliquam habere videatur, conſultius eſſet ab ejuſmodi formulis omnino abſtinere) non tamen videri ſimpliciter illicitum præcisè ab hoc quod per ſolum Deum ſit jurandum. Ratio eſt: quia per iſtas formulas aut non juratur omninò, aut per Deum ſolum juratur. Quod ut clariùs intelligatur, ne videar aut aliquid novi & ſuſpecti dogmatis invexiſſe in Eccleſiam, aut execrandæ illi jurandi per creaturas conſuetudini, quæ paſſim (proh dolor!) nimium quantum invaluit, veniam indulſiſſe: Sciendum eſt in iſtiuſmodi formulis, in quibus fit Creaturæ alicujus mentio, quaſi per modum jurandi, per Deum tamen revera ſæpè jurari interpretativé. Ut in omnibus iis quæ ex communi more concipiendi habent in ſe vim quandam execratoriam: ut *per animam, per ſalutem meam* hoc vel illud faciam: quæ ſunt perinde intelligenda acſi diceretur, *Ne ſit Deus animæ meæ propitius, Ne mihi Deus ſalutem donet æternam*, ni fecero. Itémque in his in quibus res eæ nominantur, quæ ſunt aptæ ex ſui natura ſpeciatim, nos excitare ad aliquam recordationem Dei: quomodo cum Judæi olim jurabant *Per Cœlum, Per hanc ſacram victimam*, &c. id ita aut intelligebant, aut intelligere debebant, acſi dixiſſent, *Per Deum cujus eſt in Cœlo thronus, Per Deum cui hæc ſacra fiunt*, &c. Aſt ubi ejuſmodi rerum nomina adhibentur, quæ non habent ex naturâ ſui aliquam ſpecialem vel propinquam aptitudinem excitandi in nobis cogitationem aliquam de Deo, nec videntur implicare aliquid execratorium; ut ſiquis ad menſam vel ante focum juraret *Per hunc panem, Per hunc ignem*, &c. etſi propter

propter modum exprimendi videantur iſtiuſmodi formulæ juramenti ſpeciem habere : revera tamen & interpretativè non ſunt Juramenta, ſed meræ potiùs obteſtationes, ut in dubio tertio mox pleniùs explicabitur. Dico *quartò*, omne Juramentum quod per creaturas fieri videtur, ſive licitè, ſive illicitè, hoc eſt, ſive terminetur in creatura (ſicut eſt cultus Imaginum apud vulgus Pontificiorum) quod eſt Idololatricum; ſive juretur per creaturam tranſitivè, ut inde mediatè & ultimatè deferatur ad Deum (quâ argutiolâ doctiores Pontificii ſuam εἰκονολατρείαν tueri conantur) quod tamen eſt ſuperſtitioſum; ſive implicitè & interpretativè per Deum fiat, adhibito tamen creaturæ nomine: ſi modò ſit revera & *formaliter Juramentum*, & non tantùm *Obteſtatio*; non minùs obligare jurantem ad faciendum id quod promiſit, quam ſi per Deum ipſum diſertis verbis juratum fuiſſet. Cujus ratio eſt, quia in omni Juramento, quod revera & formaliter eſt tale, Deus aliquo modo teſtis advocatur. Dico *quintò*, ut poſſit forraſſis ex his quæ jam dicta ſunt, aliquo modo defendi Juramenta iſtiuſmodi non eſſe ſimpliciter & de toto genere illicita, ſi ſaltem eo etiam quo dictum eſt modò intelligantur : tamen cum certum ſit ea nihilo eſſe minùs obligatoria, quàm alia, nec ulla cogat neceſſitas ut iis utamur, (quia poſſumus ubi juramento eſt opus, aliis uti formulis, & ubi non eſt opus, oportet omninò non jurare) videri eſſe officium hominis Chriſtiani, quiſquis conſcientiæ ſuæ tranquillitati ſeriò conſultum cupit, ab ejuſmodi formulis prorſus abſtinere. Id quod iis omnibus non ægrè perſuaſum fore exiſtimo, qui earum aut originem aut exitum penitùs fuerint contemplati. Originem debent, partim Chaldæorum, Ægyptiorum, aliarúmque ſuperſtitioſarum gentium Idolomaniæ, qui per *Solem*, *Ignem*,

nem, & alias creaturas, quas pro Diis habuerunt, velut per numina jurarunt: partim reverentiæ nominis & majestatis divinæ apud populum Dei; quæ initio fortassis pia & justa, decursu temporis paulatim abiit in eam superstitionem, auctâ præsertim ex prava consuetudine jurandi libidine, ut ordinariè, mallent per obvia quævis jurare, quam ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀναστρέχειν, ut loquitur Philo, *ad rerum universarum conditorem & patrem procurrere.* Quod & veteres *Græcos* (quorum plerosque ritus & mores ab Hebræorum æmulatione fluxisse quivis potest facilè observare) fecisse adnotarunt Græcorum Poetarum Scholiastæ: qui eos non solitos scribunt προπετῶς κατὰ τῶν θεῶν ὀμνύειν facile per Deos jurare, ἀλλὰ κατὰ τῶν προστυγχανόντων, per ea quæ præstò erant ad manum aut ante oculos, ut panem, ignem, aquam, avem, sceptrum, aut quid simile. At quod ex divini numinis reverentiâ quadam ortum videtur, abiit tandem in summam ejus irreverentiam & contemptum: ut ferè videre est astu Diaboli, & justo Dei peccatis peccata punientis judicio: pietatem postquam degenerare cœperit in superstitionem, exire tandem in apertam impietatem. Etenim postquam ex superstitione jurari cœptum est per creaturas; eo tandem increvit licentiæ jurandi cacoethes, ut dum à Dei nomine temperarent, non sibi homines aut jurandi metam ullam figerent, aut ullo pejerandi metu ducerentur. *Qui sceptrum non putat esse Deos*, ut ille loquitur, putat & licere sibi per *sceptrum* juranti secus facere, quam si per Deos juratum fuisset. De Manichæis ita Augustinus, *Jurabant sæpissimè, nulloque mentis scrupulo per Creaturas.* Et proculdubio apud Judæos, ex quo invaluit mos iste jurandi per creaturas, plurimum imminutam fuisse jurisjurandi reverentiam, è Christi

ὤμνυέ τ' οὐδεὶς τοτ' ἀνθρώπων θεὸν ἀλλ' ὄρνιθας ἄπαντες. *Aristoph. in Avib. ubi Scholiastes docet ex 12. Creticorum Socratis, id fuisse à Rhadamantho institutum.*

ὅρκιον σκήπτρον, καθ' οὗ ὤμνυον οἱ βασιλεῖς. Suid. 19. contra Faust. 2. ὄμνυσιν ἔτι καὶ νῦν τὸν χὴν ὅταν ἐξαπατᾷ τις τι. *Aristoph. in Avibus.*

ſti verbis, *Matth.* c. 5. & 23. apertiſſimè conſtat. Quorum verborum ex utriuſque loci collatione is videtur eſſe ſcopus, ut duplicem (fortè an & triplicem) ipſorum errorem corrigeret. *Primùm*, quòd ſibi, modò à Dei nomine abſtineretur, in rebus quamvis leviculis, jurandi libertatem & παῤῥησίαν quandam concederent. *Alterum*, quòd putarent jurando non peccari, ſi per Deum juraretur, modò verum eſſet quod juraretur. *Tertium*, quòd exiſtimarent non eſſe perjurium, etſi res falſa juraretur, dum per creaturas id fieret, non autem per Deum. Sic enim illi perperam interpretabantur quod dictum erat, *Non pejerabis, ſed reddes Domino jusjurandum tuum.* Docet itaque Chriſtus Juramenta illa, in quibus rei alicujus creatæ, non item Dei nomen aſſumitur, non eſſe propterea aut minùs verè Juramenta, aut minùs obligatoria, quàm illa in quibus per ipſum Deum diſertim juratur. Et hæc de priore Caſu dicta ſunto.

III. *Caſus poſterior* eſt, cum per idola aut falſos deos juratur. Pro ſolutione dubii in hoc caſu, dico *primò*, ejuſmodi juramenta eſſe ſimpliciter illicita & planè idololatrica, & à Deo expreſsè prohibita. Deferunt enim cultum ſoli vero Deo debitum diis non veris; contra præceptum Dei, Deut. 6. 13. *Deum tuum timebis & ipſi ſoli ſervies, & jurabis per nomen ejus.* Et graviter Deus ipſe, *Jer.* 5. 9. improperat populo ſuo hoc peccatum: *Quomodo*, inquit, *propitius ſim tibi? Filii tui dereliquerunt me, & juraverunt per eos qui non ſunt dii.* Dico *ſecundò*, Juramentum ejuſmodi ſub pœna perjurii obligare, & (a) ſervari debere: ita ut perjurus ſit qui fidem ſic datam fefellerit in re licitâ. Quo facit illud Auguſtini, (b) *Quia juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecerat quod non debuit, his utique peccavit:* Et

Caſus 34.

(a) *Jurejurando, quod propriâ ſuperſtitione juratum eſt, ſtandum.* l. 5. ſ. 1. ff. de jurejur.

(b) Epiſt. 154.

(c) Ibid. Et iterum (c) *Et qui per lapidem jurat, ſi falſum jurat, perjurus eſt.* Si objicies, non eſſe hoc Juramentum, quia Deus teſtis non advocatur, ſiquidem deus falſus non eſt Deus; & proinde non obligare. Reſpondeo, etſi Deus falſus ſit revera non Deus, (quia ut Verum convertitur cum Ente, ſic falſum convertitur cum Non-ente) eſt tamen Deus opinione ipſius qui jurat: quod ſufficit ad inducendam obligationem: Et proinde tale Juramentum eſt ex hypotheſi verum Juramentum; ſuppoſitâ ſcil. erroneâ jurantis conſcientiâ: quatenus tenetur in conſcientiâ ſuâ id præſtare quilibet; quod ſecundùm conſcientiæ ſuæ judicium juramento firmavit. Deus enim verus, ſi fides vel per falſum Deum facta violetur, in ſuam injuriam id factum interpretatur: quia ſcilicet jurans, (d) *quanquam ſub falſis notis, generali tamen complexione numen divinum intuetur.* Unde Auguſtinus, (e) *Non te audit lapis loquentem; ſed punit Deus fallentem.* Reſpicit ut opinor, ſolennem illum ritum Romanorum, quo jurans lapidem ſilicem manu tenens hæc verba prolocutus, *Si ſciens fallo, ita me Jupiter bonis omnibus ejiciat, ut ego hunc lapidem*, protinus lapidem à ſe projecit: quod qui fecit, (f) *Jovem lapidem jurare* dicebatur. Qui ergo per Deum falſum pejerat, vindicem perjurii ſentiet Deum verum, (g) ὡς καταφρονήσας ὁσιότητος, ut ait author libri Sapientiæ, *tanquam numinis & religionis contemptor.* Imò ita fidenter pronunciat hac in re Auguſtinus, ut non vereatur affirmare, (h) *ſine ulla dubitatione minùs malum eſſe jurare per Deum falſum veraciter, quam fallaciter per Deum verum.* Quod ejus dictum non eſt ἁπλῶς & omni ex parte intelligendum; ſed ſecundum quid, & præciſe quoad rationem mendacii & perjurii, quod ſolum ibi conſideravit. Dico *tertiò*, ex hac vi obligatoria talis juramenti pendere

(d) Grot. 2. de jur. bel. 13.

(e) Ep. 154.

(f) *Meminit Plutarch. in Sylla; & Polybius, cujus interpres bis* per lapidem *vertit pro* Jovem lapidem: *deceptus ut videtur â Græco exemplari, in quo pro* Δία λίθον *reperit* διὰ λίθον. V. Paul. Leopard. 6. emendat. 15.

(g) Sap. 14. 20.

(h) Ubi ſup.

pendere ſolutionem illius quæſtionis quæ à Publicola quodam propoſita fuit B. Auguſtino, & ab illo fusè tractatur totâ Epiſtolâ 154. *Liceátne ab eo exigere jusjurandum, quem ſcimus juraturum per idola?* Quod ille licere confirmat, cùm exemplo *Abrahæ*, qui fœdus cum Abimelecho pactum dato acceptóque viciſſim juramento confirmavit, *Gen.* 21. quod & à *Jacobo* itidem poſtea factum cum Labane, *Gen.* 31. tum etiam ratione; quia aliàs nulla eſſet ratio accommoda paciſcendi fœdera, aut conſervandæ fidei & pacis publicæ cum homine idololatra: nec ſit ullâ Dei lege prohibitum uti illius fide in bonum, qui per falſos Deos malè jurat. Si dicatur, hoc eſſe communicare malo alieno: reſpondet Auguſtinus —— Non per hoc peccato ejus ſe ſociare, quo per dæmonia juravit; ſed tantùm bono pacto ejus qui fidem dedit, & ſervavit. Et de ſecundo dubio hactenus. Gen. 21. 31, 32. Gen. 31. 31, &c.

IV. Sequitur *Dubium Tertium*; quod reſpicit Juramentum, quantum ad modum exprimendi, & jurandi Formulas. Ratio dubitandi eſt, quòd cum certum ſit omne id quod eſt verè & formaliter Juramentum obligare ſub culpa & pœna perjurii, non item illas formulas quæ non ſunt Juramenta, opus eſt, ut ex illis formulis quæ juramenti ſpeciem habere videntur, certo aliquo charactere vel notâ internoſcere valeamus; quænam ſint & quæ non ſint propriè & formaliter Juramenta. Quâ in re fateor Caſuiſtarum, quotquot licuit in hac temporis anguſtiâ conſulere, mihi neminem ſatisfacere: qui hanc quæſtionem partim leviter attigerunt, partim non ſatis diſtinctè tractarunt. Ut ergo diſtinctius aliquid hac de re quantum ad alia feſtinanti licebit proponam; Sciendum nudæ aſſertioni vel promiſſioni ſuperaddi plerunque ad fidem faciendam, aliquam quaſi con-

firmationem: idque aut *Asseveratione*, aut *Obtestatione*, aut demum *Juramento*. Quæ tria, etsi videri possint non multum inter se distare, & *gradu* potius quàm *specie* differre: revera tamen intrinsecè, formaliter, & specificè ad invicem distinguuntur. Verùm est illa distinctio, ob affinitatem, & finis in quem tendunt, & vocum quibus exprimuntur, adeò sæpè obscura, ut difficile sit tria ista aut non penitus confundere, aut dextrè & peritè distinguere. Itaque quò melius isthæc internoscantur: quatuor mihi videntur esse considerandæ, ex quibus velut criteriis de qualibet loquendi formulâ sitne Juramentum, an Obtestatio, an Asseveratio tantùm, poterimus aliquatenus dijudicare. Forma scil. verborum, eorundem propria & genuina vis, Mos gentis, & Intentio ipsius jurantis.

Casus 35. V. *Primò*, ex ipsa *verborum formâ* quandoque satis constare potest, utrum juratum sit, vel non *Juro mihi te daturum centum. Juro:* vel *per Deum* dabo: vel *Deo teste* aut *coram Deo* spondeo me daturum: vel Dabo, *ita me Deus adjuvet*; aut aliquid simile si respondeatur, quin juratum sit nemini potest esse dubium. Obligatur proinde, qui istiusmodi aliquâ loquendi formulâ usus fuerit, ipso facto: & si rem promissam non fecerit, perjurii reus est. Ast illud, *Dabin' mihi centum? Dabo:* nudam esse *Promissionem* vel ipsa verba ostendunt, nullâ adjectâ ulteriore datæ fidei confirmatione. *Dixti mihi te daturum centum? Dabisne? Certè dabo: crede mihi non fallam.* Accessit quidem Promissioni aliqua confirmatio: sed ex ipsa verborum forma satis constat hanc esse meram *Asseverationem*, non autem Juramentum, imò ne Obtestatio quidem: quum nec Deus testis adducatur, nec aliquod aliud fidei velut pignus. *Quos mihi pollicitus es centum, quî sciam te daturum?*

rum? Cape hanc dextram; Fide boni viri dabo; *quàm certum eſt ſolem hunc lucere*, faciam; *nulla mihi ſit apud te in poſterum fides* ni fecero, &c. Plus quam meram Aſſeverationem iſta continere verba ipſa indicant, nondum tamen juratum eſſe. Sunt ergo potius *Obteſtationes* dicendæ: in quibus ſcil. ad rei promiſſæ vel etiam aſſeveratæ, ulteriorem confirmationem, rem aliquam nobis charam, aut omnibus certam & manifeſtam, quaſi fidei noſtræ pignus interponimus. Ubi ergo ex ipſa verborum forma liquidò ſatis conſtare poteſt, ſitne id quod ad confirmandam promiſſionem aſſumitur, propriè *Juramentum*, vel *Aſſeveratio* mera, vel etiam *Obteſtatio*; non opus erit ulteriori diſquiſitione.

VI. Sed quia ſæpiſſimè contingit, ob formularum ſimilitudinem, vel ambiguam alicujus vocabuli ſignificationem, vel ſignificandi latitudinem; vel aliâ aliquâ de causâ, ut non poſſit ex verbis prolatis ſit néne juratum certò dijudicari: attendi debet *ſecundo* loco *verborum propria vis* & genuinus ſenſus, atque inde ſumi judicium. Videri enim poteſt ex formâ verborum, illas omnes locutiones, in quibus aut Dei nomen adhibetur, aut νὴ Græcorum cum accuſativo caſu, aut Latinum *per*, aut Anglicum *by*, eſſe formaliter Juramenta. Quâ ſolâ ratione adductus Soto putavit tantum eſſe diſcriminis inter has formulas, *Per fidem*, & *In fide*; *Per veritatem* & *In veritate*, ut illas diceret eſſe formaliter Juramenta, non item iſtas. At ſi verborum vis & genuinus ſenſus penitiùs introſpiciatur, nullum erit diſcrimen inter præpoſitiones *Per* & *In*, ſi ad eandem rem applicentur: ſed prout res cui applicantur ſacra erit vel civilis, perinde de utrâque judicari debet. Illa ergo formula *Per Deum* eſt ex vi verborum propriè Juramentum: quia res ſacra eſt Dei nomen, & qui ſic *Caſus* 36.

loquitur, Deum inducit teſtem. Aſt illa *Per Fidem* (etſi ex more alicujus gentis, aut intentione dicentis poterit eſſe Juramentum) non eſt tamen Juramentum ex vi verborum, ſed *Aſſeveratio* tantùm, vel ad plurimum *Obteſtatio*. Quia fides humana non eſt res ſacra, ſed civilis: & qui ſic loquitur non adducit Deum teſtem, ſed tantùm pronunciat ſecundùm fidem ſuam, ſive declarat rem à ſe cum animi deliberatione ſeriò & ſincerè dici. Iſtorum enim verborum *Per fidem meam*, ſive in aſſertoriâ ſive in promiſſoriâ materiâ, hæc eſt genuina expoſitio: *Ex animo loquor, verè id dico quod ſentio; pignoro tibi fidem meam rem ita ſe habere; ſi ſciens fallo, nulla mihi in poſterum fides habeatur*, &c. Non eſt ergo *fidei* interpoſitio ex vi verborum Juramentum; niſi forte ubi nos revocat ad Juramentum aliquod prius à nobis præſtitum: ut in hac Academiâ, cum poſtulatur quis ad interrogata reſpondere virtute juramenti ſub hac forma, *Tu dices fide tuâ datâ huic univerſitati* —— & cum indicuntur ſolenniter Convocationes, quibus intereſſe jubentur à Bedellis *Doctores, Magiſtri Regentes & non Regentes, Per fidem, per fidem, per fidem.* Quod idem mihi (etſi ſciam multos aliter ſentire) dicendum videtur de illo Paulino, *νὴ τὴν καύχησιν per gloriationem noſtram quam habeo in Chriſto, quotidiè morior:* ſcilicet non eſſe propriè Juramentum, etſi illud *νὴ* adjunctum habeat, ſed ſeriam tantùm aſſeverationem; ſe, ut morti ſemper obnoxium, ita quotidiè paratum eſſe, cum Deus voluerit, mori.

1 Cor. 15. 31.

VII. De illis autem Joſephi verbis ad fratres ſuos (a) *Per vitam Pharaonis exploratores eſtis*; de quibus variè diſputant interpretes; quid ſit ſentiendum, poterit fortaſſis ex his quæ jam dicta ſunt haud incommodè judicari. Sunt qui *Joſephum* diu jam inter aulicos Pharaonis verſatum (quaſi

(a) Gen. 42. 15.

Opin. 1.

(quasi ipsi ex quotidiano convictu affricuíssent ei aliquid de scabie sua) sic paulatim putant ipsorum moribus hac saltem ex parte assueviſſe, ut didicerit tandem ad ipsorum exemplar *per vitam Regis* jurare; quomodo soliti sunt posterioribus seculis Romani ex adulatione quadam jurare *per genium Imperatoris*. Sed non facile me patior de dictis factísque insignium pietate virorum sequiùs judicare quam res ipsa cogit. Video veterum plerosque ita Sanctorum famæ detuliſſe, ut ingenio suo nimiùm indulserunt; dum eorum apertos lapsus honesto aliquo velamine excusare conantur. Errore saltem aliquantò honestiore, quàm est error eorum, qui postremo hoc seculo amant è diverso in piorum virorum lapsus curiosiùs inquirere, & ne desit quod calumnientur, vel recte facta pervertendo sincerum vas incrustare gestiunt. Mitiùs aliquantò alii *Josephi* dictum illud interpretantur: eum scil. quò rectiùs rem gereret & ne fratribus alicunde fortè suboleret quis esset, ni Ægyptiaci principis quam induerat personam peritè sustineret, formulam hanc jurandi Aulicis regiis familiarem, illâ tantum vice in compendium simulationis adhibuiſſe. At mihi non est volupe vel hanc culpam, etsi paulò leviorem, sanctiſſimo viro impingere sine necessitate. Tertia est eorum sententia, qui *Josephum* liberant quidem ab omni culpa: sed eâ ratione, quòd putent ante interdicta à Christo id genus juramenta, licuiſſe cuivis sine peccato per creaturam jurare. Quam sententiam fateor mihi eatenus probari, quòd *Josephum* immunem culpæ statuat: Sed rationem illius sententiæ non probari. Nam *primò* non constat Christum interdixiſſe speciatim Juramenta per Creaturas, magis quàm ea quæ per Deum fiunt: Prohibuit enim utriusque generis omnia non necessaria. Nec opus fuit ista novo interdicto prohibere,

Opin. 2.

Opin. 3.

re, quæ ex se erant semper illicita. Et quod speciatim dixit de Juramento per creaturas, eò tendit ut ostendat ejusmodi juramenta, contra quàm senserant Judæi, si præstita forent, non minus obligare quam quæ expresso Dei nomine fiunt. Secundò nec verum est licuisse piis ante Christum, ex quadam dispensatione sive indulgentiâ divinâ per creaturas jurare, cum is cultus soli Deo debeatur, ut ex *Deut. 6.* & *Jerem. 5.* antè probatum est. Qui posterior locus, etsi forsan eos qui per idola seu falsos Deos jurabant, peculiariter respiciat: vis tamen argumenti quo utitur Propheta, à genere ducti, eos etiam attinet, qui *per creaturas* juran', quàm & de Creaturis rectò dicatur quòd
Jerem. 5. 7. *non sunt dii.* *Tertiò*, ipsius Juramenti natura, ut ex ejus definitione constat, cum requirat ut Deus testis advocetur, satis ostendit nunquam licuisse per creaturas jurare: Vel ipsis Ethnicis fatentibus, qui θεῖον παρέλκειν ad Juramenti essentiam pertinere docuerunt. Quæ cum ita sint, nec videatur hac ratione satis commodè excusari p sse ab omni crimine *Josephum:* restat quarta demum sententia, quæ explicando genuinum sensum verborum Josephi, censet eum non omnino juravisse, & proinde nec malè jurando peccasse. Si enim tunc juraretur *per vitam Pharaonis:* aut vita Pharaonis ut testis adduceretur, quod est valdè ineptum; aut aliquid execratorium vel imprecatorium in se contineret, quod quid sit, sine dura & coactâ admodum verborum interpretatione, non est facile hariolari. At verborum ejus facilis erit & simplicissimus sensus, si *indicativa oratione* ita exponantur, *Per vitam Pharaonis exploratores estis*; id est, quam verum & certum est Pharaonem vivere, tàm verum & certum est vos esse exploratores: quemadmodum illud *per hunc solem qui lucet* verum tibi dico, idem valet, ac si diceretur, Tàm

Arist. lib. 2. Rhetor.

Cap. 4.

verum

verum est hoc quod ego tibi dico, quàm verum est Solem hunc lucere. Quorum neutrum ut mihi videtur, est formaliter Juramentum; sed Asseveratio potiùs vehementiore obtestatione comfirmata. Non sum nescius ex adverso adduci posse nonnulla: quæ etsi non sint tanti, ut propterea mutandum esse putem sententiam meam; sunt tamen tanti, ut propterea æquum esse censeam, cuique ut liberum sit sequi sententiam suam, modò non damnet alienam, & hoc mihi interim concedat, *ex vi saltem verborum*, nisi aliunde constiterit non posse clarè evinci Josephum jurejurando usum esse: cum ipsa verba nullam contineant, aut invocationem testis, aut vindictæ postulationem.

VIII. Tertium dignoscendi Juramenti κριτήριον est *Mos* alicujus *gentis*, loci, vel communitatis. Potest enim fieri, ut locutiones aliquæ, quas nec ex *forma*, nec *vi* & germano sensu verborum liquet esse Juramenta, ex usu tamen recepto alicujus populi, & communi hominum existimatione pro *Juramentis* habeantur: & ut illæ vicissim, quas ex verbis judicares esse juramenta, habeantur pro *non-juramentis*. Ratio est: quia verba proinde valent ac nummi. Quæ utraq; non φύσει valent & *natura*, sed θέσει, seu *Instituto* magis, at χρήσει sive *usu* vel maxime: hoc est, tanti sunt utraque quanti æstimantur. Cujus rei exemplum non est quòd aliunde quæramus, quam ex formulis quibusdam nostratibus. Quum enim *fidei* & *veritatis* (in hoc præsertim negotio) eadem sit omnino ratio, ut qui veritate caret, careat & fide; quique fide, & veritate: ea tamen opinio apud nostræ gentis homines ex longo usu invaluit, ut qui In truth dixerit jurasse putetur, qui In truth non jurasse; &, quod non minus est à ratione alienum, ut In truth asseveratio mera habeatur

Casus 37.

Br,

By my troth etiam Juramentum. Cujus rei rationem ineptus esset qui quæreret, extra eam quæ ab usu est, (a) *Quem penès arbitrium est, & jus, & norma loquendi.* Unde sequitur eum, qui dum ad verborum solùm *formam* aut *vim* attendit, indulget sibi libertatem ejusmodi locutionibus in communi sermone utendi sine aliquo delectu vel scrupulo, quæ longo usu consecutæ sunt aquod nos vim & æstimationem juris-jurandi, & præceptum Christi de non jurando violare, & fratri offendiculum præbere, & semet perjurii periculo exponere.

(a) Horat. de art. poet.

Casus 38. IX. Quartum & ultimum dignoscendi Juramenti κεκτήσιον est mens & *Intentio jurantis.* Esto enim non constet vel ex verbis istis, vel ex communi æstimatione hominum, aliquam sermonis formulam esse Juramentum: Siquis tamen ejusmodi formulâ usus, aut mentis suæ errore aliquo putet se jurasse, aut ex aliquâ dolosâ intentione velit putari jurasse; ea formula etsi non sit revera & ex se Juramentum, habebit tamen quoad ipsum hominem, ad omnem obligandi effectum in conscientiâ Juramenti instar, ita ut non modò mendacii, sed & perjurii reus sit in foro interno, si fidem sit datam violaverit. Ut enim judice Apostolo, (a) qui æstimat aliquid esse κοινὸν, *commune* vel *impurum*, quod ex se non est κοινὸν est illi tamen κοινὸν, ita ut ab eo teneatur abstinere, sicut à re verè communi & impurâ: Sic à lege contrariorum, qui aliquid æstimat esse ὅσιον, id est *sacrum*, quod ex se ὅσιον non est, est illi tamen ὅσιον, ita ut ab eo abstinere teneatur sicut à re verè sacrâ. Et si error mentis sufficit ad inducendam obligationem; multò magis mala voluntas fallendi proximum obligationem inducet. Quia justum est, ut vir impius & dolosus incidat in foveam quam fodit proximo suo, & ut illi laqueo quem tetendit alteri implicitus sit pes suus.

(a) Rom. 14. 14.

X. Quatuor

X. Quatuor eorum quæ nunc expoſui criteriorum in uſu eſt, ſiquando quæſtio vel ſcrupulus oriatur in conſcientiâ, de aliquâ loquendi formulâ quæ videtur habere *ſpeciem Juramenti*, habeátne verè & formaliter *rationem*, & conſequenter *vim Obligatoriam Juramenti*, vel non? protinus ut ad hæc criteria recurratur, fiátque examen illius formulæ ad has velut notas διαγνωστικὰς, idque eo quo propoſui ordine, incipiendo à primâ atq; ita percurrendo ſingulas, ſi opus fuerit: id eſt, niſi antè ex jam peracto examine ſatis conſtiterit quòd ſit Juramentum. Poteſt enim conſtare *affirmatio*, ſcil. quòd ſit Juramentum, ex unius alicujus notæ examine: at non poteſt conſtare negatio, niſi peracto ad ſingulas notas toto examine. Cujus examinis duplex eſt finis: alter antequam juretur, ut cogitet quiſque an expediat ejuſmodi formulâ uti, vel non: alter poſtquam in ea verba juratum eſt, ut intelligat quantum obligetur.

XI. Egimus hactenus de Juramento eo, quod ſit ſigno ſine verbis, & de eo quod ſit verbis ſine ſigno: ſequitur Juramentum ex utriſque conjunctis. Adhibentur autem *cum verbis ſigna*, ob majorem vel ſolennitatem actus, vel dignitatem perſonæ. *Quartum* ergo *Dubium* eſt de Juramento ſolenni: ubi *Caſus primus* ſeu quæſtio prima eſt de ritibus & ceremoniis in ſolenni Juramento adhibitis. De ritibus Gentilium multi multa ſcripſere; quæ nec eſt aliàs operæ pretium, nec eſt præſentis inſtituti percenſere. Annotavit præcipuos quoſdam Alexander Neapolitanus, *lib.* 5. *Genial. dier. c.* 10. Sanctiſſima habebantur illa, quæ *(a) aras Deorum tangentes* conceptis verbis jurabant: Illis proxima, quibus *(b) Jovem lapidem. Conceptis* autem *verbis* jurare dicuntur, qui verba Juramenti præſcripta recitant vel ſinguli, vel unus aliquis tantùm reliquis *(c) in ejus* præeuntis *verba* conſenſum

Caſus 39.

(a) *Is, niſi aram tenens juraret, nemo crederet.* Cic. pro Flacc. *Et ut mos Græcorum eſt, jurandi cauſa ad aras accederet.* Id pro Balb.

(b) *Jovem lapidem inquit quod ſanctiſſimum jusjurandum eſt habitum, paratus ſum jurare.* A. Gell. 1. Noct. Att. 21.

(c) *In verba jurabas mea.* Hor. Epod. 15. ---*jurare in verba Magiſtri.* Id. 1. Epiſt. 1. ---*Pavidus tribunus aljurat in quæ adactus eſt verba.* Liv. l. 7.

consensum suum (d) uno aut altero verbo signove significantibus. Apud veteres Hæbræos duo præcipuè ritus in sacris literis memorantur. Quorum alter peculiaris fuit iis juramentis ἐπακτοῖς quæ superiores pro authoritate suâ exigebant à suis inferioribus, ut mandata sua fideliter exequerentur. Cujus primum exemplum habetur, *Gen.* 24. ubi *Abraham* ab Oeconomo suo Juramentum exigens fidelitatis, de uxore filio suo deligenda, jubet eum (e) *manum femori suo supponere*. Quod idem facere jussit (f) *Jacobus* jam moriturus Josephum filium, *Gen.* 47. cum ei curam demandavit sepulturæ suæ in terra Canaanitide. Quem ritum sive observarint *in signum fidei*, qua credebant in semen benedictum egressurum de femore Abrahæ; sive *in commemorationem fœderis* quod ante pactum erat Abraha cum circumcideretur: sive alia quacunque de causa; non tamen legimus id ullo expresso Dei mandato niti, sed fuisse, quantum nobis quidem constare potest, liberæ omninò institutionis. Quò magis miremini illorum hominum perversam non sine superstitione severitatem, qui ritus omnes in cultu Dei, decoris & ordinis gratia ab hominibus sine expresso Dei mandato institutos damnant, ut execranda & in Ecclesiis Christianorum non ferenda idola. Alter populi Dei inter jurandum erat *elevatio manus dextræ cœlum versùs* adhibita & in Juramentis ἐκκοίοις quæ quis sponte suscepit & non ex alterius imperio. Quem (g) ritum, sive ex Hebræorum imitatione, ut plurima alia, sive ductu quodam naturæ quasi Deum intuentes quem ὑπέρτερα δώματα ναίειν crediderunt, plerarumq; gentium populi observarunt. Hujus utiq; ut & superioris (h) primum exemplum habemus in Historia ipsius *Abrahæ*, Gen. 14. sed & hoc nullo quod scimus speciali Dei mandato subnixum. Qui ritus nihilominus ita postea invaluit

(d) *Præjurationes facere dicuntur qui ante alios conceptis verbis jurant, post quos in eadem verba jurantes tántummodò dicant. Idem in Me.* Festus.

(e) Gen. 24. 2.

(f) Gen. 47. 29.

(g) *Suspiciens tenditq; ad sidera dextram, Hæc eadem Æneas, terram, mare, sidera juro.* Virgil. Æne'd 12.

(h) Gen. 14. 22.

invaluit apud ejus posteros, ut per metonymiam adjuncti illa phrasis *levandi manum* pro ipso actu jurandi frequenter posita reperiatur, imo & vox ipsa ימין quæ propriè dextram significat, Hebræis & Arabicis pro juramento non rarò accipiatur. Unde aliqui ipsorum interpretes illa verba, *Ps.* 144. 8. & 11. de Juramento intelligunt, *Quorum os loquitur vanitatem, & dextra eorum est dextra iniquitatis*, vel potius *mendacii* sive *falsitatis*; id enim propriè significant Hebræa ימין שקר. Quin & ipse Deus ubi ad modum humanum ἀνθρωποπαθῶς jurans inducitur, eo loquendi genere utitur, *Ego levo ad cœlum manum meam, & juro in dextra mea*, Deut. 32. 40. ad quem ritum & alibi in libris Propheticis utriusque Testamenti non rarò alluſum. Quem proinde ritum iterum jure miremini, in Christianis Ecclesiis non tolerari modò, sed & approbari ab ipsissimis illis viris, qui tamen alios veteris Testamenti ritus (cum sint ejusdem rationis omnes, ut liciti pariter, aut pariter illiciti,) à Christianis usurpari adeo non probant, ut ne tolerent quidem, sed è cœtibus sacris penitus exterminandos clamitent. Quod attinet ad ritus Christianorum, ut reliquas priscæ Ecclesiæ ceremonias varias, variéque pro locorum & temporum varietate observatas missas faciam: Una ferè est quæ à prisco seculo ad nos usque derivata, etiamnum in usu est, scil. *ut tactis sacrosanctis Dei Evangeliis* in verba concepta juretur. Et hoc omne genus Juramenti, in quo præter verba prolata, adhibetur etiam aliquis externus visibilis motus corporalis: ut tactus altarium, femoris, aut libri, projectio lapidis, levatio manus, & similia, dici solet *Juramentum corporale*, Balsamoni σωματικὸς ὅρκος.

XII. De his ritibus qui in solennibus Juramentis solent adhiberi, *Casus secundus*, sive Quæstio secunda *Casus* 40.

da est, An & quatenus addant vim aliquam obligationi Jurisjurandi; Quod est quærere, An Juramentum *solenne & corporale fortiùs obliget* simplici: ita ut gravius sit perjurium violati solennis Juramenti quam simplicis? Pro responsione dico primò, à Casuistis non modo Pontificiæ partis sed & Ecclesiarum Reformatarum concedi, Solennitatem actus aggravare peccatum in Juramento, perinde ac in Voto: quum sit Juramenti & Voti in plerisque, maximè in virtute obligandi consimilis ratio, (*a*) *Jurare corporaliter plus est quàm instrumento aut nuda voce*, inquit ex illis quidam, & alius, (*b*) *Quantò plùs crescunt solennitates, tantò majus est perjurium.* Dico *secundò*, Etsi perjurium concedatur esse gravius, non tamen magis obligare solenne Juramentum ex se & natura sua quàm simplex: quia obligatio Juramenti *quatenus juramentum est*, (nam & obligat quatenus promissionem includit; sed inquam quatenus est Juramentum) exurgit præcisè ex eo quod Deus testis & vindex invocatur. Invocatur autem Deus testis & vindex, non minùs in Simplici Juramento, quam in Solenni & Corporali: nam illa invocatio fit præcisè per prolationem verborum, quæ eadem est in simplici & solenni; & non per aliquem morum corporalem aut signum concomitans, in quibus consistit Juramenti solennitas. Dico ergo *tertiò*, quòd solennitas juramenti aggravet peccatum perjurii, id ex accidenti provenire; sed tamen necessariò & inseparabiliter, non autem contingenter: idque duplici ratione. *Primò, ob majorem deliberationem.* Ad hoc enim adhibetur externorum rituum solennitas, ut majorem incutiat interiori menti actus reverentiam, & religionis quasi sensum quendam; ut ita agens majori cum animi attentione & deliberatione versetur circa illum actum: & omne peccatum cæteris paribus eò gravius

(*a*) Gothofr. ad l. 3. Cod.
(*b*) Si minor se major.

pejus

vius est, quò fit contra actum voluntatis antecedaneum magis deliberatum. *Secundò*, solennis juramenti gravius est perjurium, *propter magis scandalum*: quia quò solenniùs aliquid fit, eò attentiùs & à pluribus observatur; & proinde si in eo peccetur, exemplum magis erit & notorium & pernicioſum. Dico *quartò*, cum in Juramento quæ pars est cultus Dei expedire concedatur ut ob majorem actus reverentiam adhibeatur quædam *rituum* & ceremoniarum *solennitas*, atque etiam *præscripta verborum formula*: non videri dare posse justam aliquam rationem, cur ex aliis partibus publici cultùs utraque exulare cogatur, & *rituum* (inquam) mediocris *solennitas* & *certa formula verborum*. Fateor mihi, etsi & apud memetipsum cogitando, & abs aliis sciscitando, sæpiùs & seriò id quæsiverim, nunquam tamen hactenus occurrisse idoneam discriminis rationem, cur non ista aut à juramento ut superstitiosa additamenta amoveri debeant, aut in reliquo Dei cultu, ut utilia pietatis subsidia, retineri possint. Qui potest capere, capiat: ego quidem non intelligo.

XIII. Restat *Quintum Dubium*, nullius ferè difficultatis, & pauciſſimis absolvendum, de Juramento, ubi solennitatis aliqua pars ob dignitatem personæ omittitur. Ut quando *Principi*, *Satrapæ*, aut *Magnati* juramentum defertur munus aliquod honorarium suscipienti, omissis ritibus ordinariis (ut *libri tactu*, *& osculo*, &c.) prælectis verbis in quæ jurandum est, admonetur tantum ut promittat in verbo Principis, aut in verbo honoris sui, &c. se fideliter prædicta observaturum. Cui monitioni si admotâ pectori manu respondeat tantùm se id polliceri, Juramentum jam pro præstito & peracto habetur. In hoc casu dico breviter, juratum non minùs obligari in conscientiâ, ad fideliter præstandum ea quæ sic pollicitus est, quàm *Casus 41.*

si

si singula verba & syllabas ipse suo ore pronunciasset, & reliqua solennia exactissimè peregisset. Atque hæc de juramenti *Formâ externâ* dicta sunto. Expectabatis forsitan, quod & mihi constitutum erat, ut hac prælectione complecterer & ea quæ ad *Internam formam* pertinent. Sed continet ea pars dubia quædam singularis & momenti & usus, & indigna quæ in nimis arctum compingantur: illud præsertim, quonam sensu Juramentum debeat intelligi. Itaque ne aut vobis aliquam injuriam faciam nimia prolixitate, aut rei ipsi nimia brevitate: dabo operam ut proxima prælectione, cum *Finali causâ* (quæ nec multa continet dubia, nec multùm difficilia) unà etiam expediam ea quæ de *Interna Formâ* supersunt dicenda.

P R Æ.

PRÆLECTIO SEXTA.

De Juramenti Forma Interna & Cauſa Finali.

Continens Caſus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Forma Interna, ſive interpretatio.*
2. *ubi de ſenſu juramenti inter partes conſtat.*
3, 4. *An locum habeat Æquivocatio verbalis?*
5, 6. ——— *aut mentalis Reſervatio?*
7. *Juramentum non eludendum excogitato effugio.*
8. *Quo ſenſu Juramenta ſpontanea ſint intelligenda.*
9, 10. ——— *& quo ſenſu Delata.*
11. *Quatenus juramenti ſenſus pendeat ex ſcopo.*
12. *Juramentum ſub conditione.*
13. *De juramenti intentione remotâ & proximâ.*
14. *Cum juratur res licita ob malum finem.*
15. *An obligetur jurans non intendens jurare?*
16. *Juramentum urbanitatis gratia.*
17. *Cum quis dubius eſt juraverit, nec ne.*
18. *Jurans non intendens ſe obligare.*

SECT. I.

FOrmam Juramenti tractandam propoſuimus duplicem; Externam, & Internam. *Externa* ſignorum & verborum, quæ exteriore ſenſu percipiuntur, rationem continet: quam ſuperiore lectione abſolvimus. *Internam*, quæ in verborum ſenſu & interpretatione, quod eſt interioris mentis opus, conſiſtit, nunc aggredimur. Verborum autem ſenſum hic intelligo, non *reſpectu formularum*, quibus aliquid jurari ſignificatur; (de hac enim inter dignoſcendi Juramenti χειτήρια, dum in externa forma verſaretur, ante dictum eſt:) ſed *reſpectu ipſius promiſſionis*, quæ jurejurando confirmatur, & in verbis continetur. Res ſanè magni momenti, & multiplicis uſus: utroque nomine digna omni veſtra attentione. Etenim & magni intereſt pernôſſe quo ſenſu juraveris; quia pejeravit, qui quod promiſſum eſt non eo ſenſu perfecerit, quo promiſit, aut promittere debuit: nec in ſolis Juramentis, ſed & in Votis, Promiſſis, Fœderibus, Contractibus, aliiſque conventionibus omnibus, in quibus bona fide agier oportet, omninò videndum ut promiſſio eo prorſus ſenſu quo facta eſt adimpleatur. Ad rem ergo. Juramenti verba, aut clara ſint neceſſe eſt, aut ambigua.

Caſus 42. II. *Dubium primum* eſt de Obligatione Juramenti, cujus *verba clara* ſunt, & habent ſenſum manifeſtum & indubitatum. Ubi quatuor occurrunt caſus. *Primus* eſt, cum verba Juramenti aut Promiſſionis ita ſunt clara, ſive *primò*, ex propria ſua & communi ſignificatione; ſive *ſecundò* ex recepto loquendi more alicujus gentis vel civitatis; ſive *tertiò* ex mutuo conſenſu partium: ut de eorum ſenſu inter partes omnino conſtet. Exemplum

Primi:

Primi: Caius Titio, ſpondeo me fundum meum Tuſculanum tibi daturum, ſi mihi infra menſem centum aureos dependeris. Exempla *Secundi:* Si Johannes cum Petro linguâ noſtrâ vernacula ſic contraheret, pro centum marcis, quas tibi debeo, dabo tibi cras de grege meo *centum* oves maſculas, Anglicè *for an hundred marks an hundred weathers*: vel, Pro uſu-fructu fundi tui ſolvam tibi quotannis tres *modios* frumenti, Anglicè *three bushels of wheat*. Quorum in priori exemplo, etſi vocabulum illud *An hundred* ſit ita ambiguum, ut nunc idem ſignificet quod Latinis propriè eſt *Centum*, hoc eſt *quinquies viginti*, nunc majorem ſummam ſcil. *ſexies viginti*; tamen ex paſſim recepto per univerſum regnum Angliæ illius vocis uſu, mens ita contrahentium ſic eſſet manifeſta, ut de ſenſu verborum nulla poſſet oriri lis: quandoquidem *An hundred*, cum de pecuniis ſermo eſt, *Centum* ſive *quinquies viginti*; cum de pecore, *ſexies viginti* denotare, nemo eſt apud nos qui non intelligat. In poſteriore item exemplo, illa vox *A bushel* cum apud Meridionales Anglos ex uſu communi *modium* Latinorum *unicum* ſignificet, apud Septentrionales *binos modios:* uſus locorum ambiguitatem ejus vocis ita definiret, ut utrovis loco contractus fieret, de ſenſu tamen verborum inter bonæ fidei viros nulla poſſet eſſe diſſenſio. Exemplum *tertii:* Caii agrum quendam è multis unum fundo ſuo vicinum Titius emere cupiens, de pretio cum eo aliquoties antè collocutus, ubi cum die quodam convenit, Dabin' mihi, inquit, *agrum tuum* eo quo dixi pretio? Dabo. Jura mihi te daturum. Juro. Etſi de eo agro qui Titii fundo vicinus eſt peculiaris nulla facta ſit mentio: certum eſt tamen ex antegreſſis ſermonibus eundem illum agrum peculiarem intelligi. Et iſtiuſmodi quidem Jura-

mentum obligat jurantem ad præstandum bona fide id quod promisit eo sensu, in quem manifestum est, si abesset utrinque omnis dolus malus, utrumque contrahentium consensisse. Fidem violaret Caius, si Titio alium aliquem agrum daret, & non eum de quo antè collocuti fuerant: & pactus an hundred weathers, si non nisi quinquies viginti tradiderit, promissi fidem non implevit.

Casus 43. III. *Casus secundus* est de Juramento, ubi verba secundùm communem morem intelligendi satis ex se clara videntur; sed jurans tamen non habens intentionem se obligandi in eo sensu quem verba apertè præ se ferunt, sensum alium quendam sibi imaginatur, cujus verba ipsa propter alicujus dictionis aut phrasis ambiguitatem possunt esse aliquo modo capacia: qui celare cupit audientes, ita ut ipse verba accipiat in alio sensu, quàm ab audientibus accipi putet aut cupiat. Hæc est illa, quam cum nonnullis Casuistis & Scholasticis Jesuitæ potissimùm tuentur & exercent *verbalis Æquivocatio*. Cujus exempla in juramentis Assertoriis ferè adducuntur: quia istiusmodi æquivocationis ex ipsorum doctrinâ præcipuus usus est, cum quis interrogatus à Judice non competente, vel non secundùm ordinem juris, vel habens aliàs causam veritatem dissimulandi rationabilem, commutat apertum sensum verborum in alium minùs apertum, & ab eâ quâ de re agitur longiùs remotum, prout suis rationibus expedire videbitur. Ut si Ludovicus interrogatus an esset *Gallus*, juraret se non esse *gallum*, scil. Gallinaceum: aut si servus cujuspiam interrogatus *essetne* herus intus, juraret *non esse*, id est, non comedere: cum mens interrogantis utrobique sit satis aperta. Idem & in Juramento Promissorio contingere potest: ut si quis belli dux pactus cum hoste *decem dierum* inducias, castra ejus de nocte diriperet; quòd inter paciscendum

cendum dierum tantum mentio facta fuiſſet, non item noctium. Hiſtoriam narrant *Livius* & alii de decem Romanis apud Hannibalem captivis, qui certis conditionibus poſtquam redituros ſe in ipſius caſtra juraverunt, ab eo dimiſſi ſunt: *(a) quorum unus minimè Romani ingenii homo* (inquit ille, *(b) alii à duobus* id factum narrant) jurisjurandi ſolvendi causâ commentitio conſilio regreſſus eodem die in hoſtium caſtra velut aliquid oblitus, ante noctem comites aſſequitur. Quæ ipſius fraudulenta calliditas tàm turpis exiſtimata eſt, ut non modò contemptus vulgò *(c) diſpretúſque* ſit, & à Cenſoribus omnium notarum damnis & ignominiis affectus; ſed & à Senatu comprehendendus, & cuſtodibus publicis datis ad Hannibalem deducendus judicaretur. Defendunt tamen acriter hanc æquivocationem Jeſuitæ: ita ut Joh. Molanus Profeſſor Lovanienſis cædem *Johannis Hoſs*, contra fidem publicam de ſalvo conductu datam, eo nomine defendat, quòd *ſalvum veniendi*, non item *redeundi* veniam habuerit. Eant nunc Jeſuitæ & fidenter conquerantur magnam ſibi injuriam fieri, quòd docere dicantur non eſſe fidem cum hæreticis ſervandam. Nam ſi iſthoc pacto ſervari poſſit fides: non eſt quòd de eâ, cum quibuſcunque demum tranſigi contigerit, aut ſervandâ aut violandâ multum ſint ſolliciti. Sed Jeſuitiſmum hunc integris in eam rem editis libris refutarunt, & fusè & ſolidè Reverendus in Chriſto Pater *Joh. Mortonus* Epiſcopus nunc Dunelmenſis, *Henr. Maſonus*, noſtrorumque alii, ab iis qui pleniorem hujus rei tractationem deſiderant conſulendi. Statuendum eſt interim iſto modo jurantem, & equivocè jurando peccare; & tacitâ illâ æquivocatione non obſtante obligari in conſcientia ad promiſſum faciendum in eo ſenſu quem verba ex ſe reddunt, & ſunt apta ingenerare in mente

(a) Liv. 3. dec. 2.
(b) A. Gell. 7. Noct. Attic. 18.
(c) *Ut contempti vulgo diſpretique ſint.* A. Gell. ubi ſupra emendante Lipſio, cum ante *diſcerpti* perperam legeretur. v. Lipſ. 1. Elect. 7.

audientium : ni ſic fecerit, perjurio non vacare.

IV. Rationes iſtius aſſertionis aliquot dudum attuli, confirmandæ primæ noſtræ hypotheſi : addo nunc alias, ſed breviter. *Primò*, quia juramentum debet ſimpliciſſimè & cum affectu intelligi ; quæ ſumma eſt illius hypotheſeos : cum qua ſimplicitate pugnat iſtud quæſitæ ambigultatis artificium. *Secundò*, quia magna eſt prophanatio nominis divini, eum ut cordis inſpectorem & teſtem invocare, in teſtimonium veritatis eorum verborum, quæ cum eo quod jurans in corde reconditum ſervat non concordant. Quod quid eſt aliud quàm Deum qui nec illudere ſcit nec illudi, quantum in ipſo eſt impoſtorem facere & indignæ ſimulationis patronum ; *Tertiò*, quia æquivocatio ipſi inſtitutioni & naturæ Juramenti adverſatur : cujus præcipuus uſus eſt, ut ſit (a) ἀντιλογίας πέρας ut finem ſtatuat litibus & controverſiis, & ut de rebus alioqui incertis habeatur aliqua certitudo quantum expedit rebus humanis ; cum ſit jurisjurandi religio (b) *expediendarum litium maximum remedium.* Aſt æquivocatione tollitur omnis illa certitudo, quæ jurando quæritur : quæ enim poteſt eſſe certitudo illius reſponſionis, cujus ſententia incerta eſt? Nec expediuntur hac ratione lites, ſed augentur magis. *Quartò*, quia ſic jurans proximum ſuum decipit, & ſciens fallit : contra quàm exigitur à jurante ne (c) juret *in dolo* ; & contra veterum formulam illam, *Si ſciens fallo. Quintò*, quia ut affirmatio & negatio in Aſſertorio, ſic eſt ſponſio in Promiſſorio Juramento, cum contineat in ſe reſponſionem ad quæſtionem ſeu interrogationem à deferente propoſitam, niſi ſit congrua & apta propoſitæ interrogationi, mendacium eſt non veritas. Nam ex interrogatione & reſponſione fit una quaſi propoſitio : quæ omnino

(a) Heb. 6. 16.

(b) l. 1. ff. de jurejur.

(c) Pſal. 24. 3.

nino falsa censenda est, si alio sensu quàm quo proposita est interrogatio, responsio fiat. Neque vero multum adjuvat hac in re istius simulationis patronos *restrictio* illa quâ uti solent, scil. non licere nobis passim hac æquivocatione uti; Sed solùm apud non judicem, eúmque qui jus non habet exigendi juramentum; vel qui sine justâ causâ nos adiget ad jurandum, aut rem indebitam petit, aut ex aliquâ simili causâ rationabili. Sed præterquam quod *primò* ista ab eis gratis dicuntur, sine ulla aut Scripturæ aut veteris Ecclesiæ authoritate, vel etiam solidâ & evidenti ratione: nec tollitur *secundò*, sed nec minuitur istâ restrictione vis eorum argumentorum, quæ jam adduximus in contrarium: sciendum *tertiò*, etsi injusta vis concederetur impedire posse obligationem illam quæ homini fit, quia non est æquum ut ex actu injusto jus sibi quis acquirat, nullam tamen injuriam ab hominibus illatam justam nobis causam præbere posse injuriam faciendi Deo, tollendo sc. illam obligationem, quæ Deo fit ut cordium inspectori; cui, ex omni juramento nostro propter nominis sui invocationem, jus accrescit. *Quartò*, denique, Jesuitica hæc doctrina improbis hominibus pro sua libidine, mentiendi & pejerandi licentiam facit: etiam illâ restrictione non obstante; quum eâ manente, adhuc tamen an expediat vel non expediat uti æquivocatione, penes ipsum jurantem solum sit tota judicandi potestas. Ideo siquis ad jurandum præter jus & fas adigatur: aut debet juramentum simpliciter recusare; aut ipsum in eo sensu quo proponitur sine ulla simulatione vel æquivocatione admittere.

V. *Casus Tertius* huic affinis est de mentali (ut vocant) *Reservatione* quam eâdem prorsus ratione tuentur Jesuitæ, & eâdem restrictione definiunt, qua & verbalem æquivocationem. Ut enim in *Casu 44.*

illâ, ex detortis in alienum ſenſum verbis prolatis; ſic in iſtâ, ex aſſumento aliquo non exteriùs prolato, ſed intus apud ſe in mente reſervato, jurans interrogantem ludificatur. Sic *Sacerdotem* aiunt ſi à Magiſtratu hæretico rogetur an ſit ſacerdos, reſpondere poſſe ſe non eſſe ſacerdotem; nempe Bacchi, aut Apollinis; & *uxorem adulteram*, ſi à marito Zelotypo de adulterio poſtuletur, jurare poſſe ſe adulterium non commiſiſſe, nempe ut ipſe dicat. Pariter & in promiſſorio Juramento, poſſe viatorem ob vitam redimendam jurare, latroni ſe certam pecuniæ ſummam daturum, cum tamen in animo habeat nullam ei dare: dummodo ſic intelligat, *Dabo ſi debeam*, vel *Dabo ſi apud Magiſtratum petieris*. Sed ut iiſdem fere fundamentis nititur, ſic iiſdem argumentis evertitur, mentalis hæc *reſervatio*, quibus & illa *verbalis æquivocatio*. Tollit enim omnem inter homines fidem & certitudinem. Deum impoſtorem facit, eos quicum agitur decipit, jurisjurandi finem & uſum pervertit, omne genus mendaciis & perjuriis latam feneſtram aperit. Quia & *æquivocatione* illa tantò pernicioſior eſt iſta *Reſervatio*, quantò huic quàm illi difficiliùs occurritur. Prævisa vel ſuſpecta poteſt præcaveri *Æquivocatio*, ita explicando verba in quæ jurandum eſt, ut nulla ſubeſſe poſſit ambiguitas, nulla reliqua ſit evadendi rimula. Aſt ne *Reſervationibus* hiſce quis utatur, nulla prorſus arte vel providentiâ effeceris. Vertumnum hunc quo nodo ſic obſtrictum teneas, ut non mutatâ ſubinde formâ elabatur?

* Horat. 2. Satyr. 3.

* ——— *mille adde catenas,*
Effugiet tamen hæc ſceleratus vincula Proteus.

Juramentum apud nos *Fidelitatis*, eâ verborum accuratione & ſtudio perſcriptum, ut nullus cavillationi

lationi aut effugio locus esse posse videatur; Jesuitæ tamen & sacrificuli, dum sibi quidlibet animo reservandi libertatem reservant, magnâ vultus constantiâ præstare non verentur. Ipsissimam enim illam clausulam, qua verbis conceptis spondent se omnia antedicta fideliter observaturos juxta tenorem verborum à se prolatorum, *& juxta eorum verborum apertum & naturalem sensum & sententiam, sine ulla æquivocatione, aut mentali reservatione*; intelligunt interim cum alia reservatione, scil. quam tibi dicam.

VI. Habent tamen paratam sibi hanc defensionem, quò se à perjurio liberent: nempe ex oratione *verbali* & *mentali* unam confici integram *orationem compositam*, in quâ totâ conjunctim acceptâ nulla sit falsitas. Ut exempli gratia, si sacrificulus verbis prolatis juret *se non esse sacrificulum*: adjectione illâ in animo reservatâ, sed non enunciatâ, *ut tibi dicam:* oratio hæc tota, inquiunt, ex verbali & mentali composita, si integrè sumatur, erit vera; sc. *Non sum sacrificulus ut tibi dicam.* Nec videtur ratio aliqua obstare, quin liberum cuique sit orationem suam si libuerit ex terminis vocalibus & mentalibus componere. Cur enim in Precatione, si quis illa tantùm verba *Panem nostrum quotidianum* ore protulerit, reliqua illa *Da nobis hodie* mente solùm cogitaverit; poterit illa integra oratio & licita esse & Deo grata: non itidem licebit in juramento id ipsum facere? Ut huic Jesuitarum argutiolæ plenè respondeatur, *primò* mirandum non animadvertere acutissimos disputandi artifices hac defensione omnem judiciorum, promissionum, contractuúmque humanorum fidem penitus labefactari. Quo enim utuntur argumento siquid haberet ponderis, evinceret sanè non minùs licere istiusmodi reservationibus uti apud legitimum judicem, & in re debitâ (quod tamen

tamen illi dicunt fieri non oportere) quam apud judicem non competentem, aut in re indebitâ: quum *Oratio ex verbali & mentali compositâ*, sit omnino ejusdem utrobique aut veritatis aut falsitatis. Et hæc responsio sufficit *ad hominem*: sed *ad rem* ipsam dicendum *secundò*, Orationem ex verbali & mentali eo quo dictum est modo compositam admitti posse, ubi quis secum aliquid solus commentatur, ut in privatâ *meditatione*; aut quando cum solo Deo res est, ut in *precatione* vel *gratiarum actione*: ast ubi cum hominibus negotium est, ut in *Juramentis*, ubi sic ferendum est testimonium, ut ab aliis audiatur & intelligatur, mixtam ex verbali & mentali orationem nullatenus esse admittendam. Hujus discriminis ratio manifesta est: quia tàm notum unicuique est, quod ipse intus in pectore suo occultum gestat, quam quod verbis palàm enunciat. Deo etiam cui nihil occultum est, vel abditissima cordium secreta (a) Heb. 4. 13. (a) τετραχηλισμένα sunt & perspectissima. Ita ut secum meditantibus, vel Deum precantibus, quod ad veri & falsi rationem attinet perinde est, sive totum id quod in mente est enuncient, sive partem tantùm, sive nihil. Cæterùm apud homines, quibus cogitata cordium ignorari necesse est, nisi quatenus sermone, alióve externo indicio significantur, orationis veritas & falsitas ex iis solis æstimanda est, quæ audientibus aliquid testari possunt. Quod cum reservationes illæ quæ in mente sunt efficere nequeant, in dijudicandâ orationis veritate *verborum prolatorum* tantùm, non autem *reservationum mentalium* ratio habenda est.

Casus 45. VII. *Casus Quartus* respicit pòst factum. Nam ut antequam juretur, & in ipso jurandi actu, oportet esse propositum adimplendi promissum *eo sensu quo propositum est*, sine aliquâ æquivocatione aut mentali reservatione: ita postquam juratum est

est adsit oportet studium & conatus, ut idoneo tempore fideliter idipsum & *eodem sensu quo juratum est* adimpleatur sine aliqua evasione aut effugio. Atque ut unum perjurii genus est, inter jurandum detorquere verba in alium sensum, quàm concipiunt audientes: sic alterum perjurii genus est, ubi rectè juraveris, non sincerè agere, sed novo aliquo excogitato commento juramenti vim (salvis tamen verbis) declinare & eludere. (a) *Verbis jurisjurandi artes mutantibus, quibus flagitii conscientia inerat,* inquit de quibusdam Tacitus. Lepidum recitat ex Herodoto (b) Stobæus de Archetimo quodam, qui apud Cydiam amicum nummos aliquot aureos deposuerat. Post aliquod tempus Archetimo depositum repetenti, Cydias præ auri cupidine acceptum negat. Res ad Judices delata: instat actor, negat reus: par utrique confidentia, testes nulli. Placuit judicibus, quòd deessent aliæ probationes, jurejurando litem terminari. Dies examini dictus. Cydias interea baculo ferulino scitè excavato nummos incluserat, simulans etiam adversam valetudinem. Die condicto adest, baculum, velut qui è recenti morbo vixdum satis convaluerat, manu gestans. Aris admovendus, Archetimo baculum tantisper tenendum porrigit, dum ipse jurisjurandi solennia perageret. Tradito baculo, tum demum summa cum animi vultúsque constantiâ præstito juramento, fatetur se ab Archetimo aurum accepisse, sed restituisse fidenter asserit. Archetimus & offensus damno & hominis conjunctam cum summâ impudentia summam perfidiam indignatus, baculum à se projectum tàm vehementi ictu pavimento impegit, ut ferula confracta, effusi nummi & Cydiæ fraudem, & totius rei veritatem patefecerint. Id Cydiæ factum ἐκ τέχνης παλαμέων δόλος appellat historiæ scriptor, *ex arte concinnatum*

(a) Tacit. 4 histor.

(b) Stobæ. serm. 27.

concinnatum mendacium: qui & idem obſervat Cydiæ κακὴν βίου καταστροφὴν, velut juſtam perfidiæ mercedem, *miſerum vitæ exitum.* Extant id genus exempla in hiſtoriis & in vita quotidiana compluria, unde pauca quædam quæ nobis ex uſu ſient colligo. *Primum,* Homines vel improbos aliquâ ſaltem Juramenti religione & conſcientiâ duci: adeo ut quibus juſti & honeſti vel nulla vel perexigua ratio eſt, ex quodam tamen naturæ ſenſu juramento ſe putent ad datam firmatámque fidem exolvendam obligari. *Secundum,* pravis affectibus ni fortiter reſiſtatur, periculum eſſe ne ſcintilla illa quæ in nobis reliqua eſt luminis naturalis, ita ab illis aut penitus extinguatur, aut ſaltem miſerè obruatur, ut de perjurio arte aliqua palliando magis, quàm ſincerè evitando ſolliciti ſimus. *Tertium,* qui perjurii immunis eſſe cupit juramenti à ſe ſuſcipiendi verba ſingula, eorúmque ſenſum & vim diligenter expendere debere: ut ſi non debeat ſervari, ne quidem ſuſcipiatur; ſi fas ſit ſuſcipi, ſine fraude & ſimulatione ſervetur. Impium eſt enim *rem ſacram* præproperè *vorare:* & intempeſtivam, voto jam immiſſo, *ordiri inquiſitionem.* Et hæc de primo dubio. Cujus ſumma eſt; Juramenti verba ubi ſunt ita ex ſe clara, ut deorum ſenſu inter bonæ fidei viros nullum poſſit eſſe dubium, obligari jurantem in eo ſenſu quem manifeſtè reddunt: nec fas eſſe ipſi, aut inter jurandum, aut poſtquam juraverit, ea verba, quæſita in compendium ſuum interpretatione aliò detorquere.

Caſus 46. VIII. *Dubium ſecundum,* eſt, ubi de verborum ſenſu ambigitur. *Caſus* autem ſunt tres. *Primus* eſt, de *Juramentis ſpontaneis:* ut in illis promiſſionibus, quæ fiunt ex mero motu propriæ voluntatis, ex animi quadam liberalitate, & non ex debito aliquo juſtitiæ aut obſequii. Reſpondetur com-

communiter & verè; istiusmodi Juramenta esse ex ipsius jurantis mente accipienda; quia unusquisque sui optimus interpres est. Exempli gratia; Siquis apud nos voto, juramento, aut promissione se obstringeret dare alicui ptochotrophio aut pauperibus alicujus villæ quolibet mense decem solidos: siquidem nobis *Mensis* nomen ambiguum est, si pauperes illi primam pensionem sibi ex promisso deberi contenderent ad vicesimum octavum diem Januarii, & exinde deinceps reliquas vicesimo octavo quoque die, accipiendo *Mensem* pro quatuor septimanarum spacio, quæ est una ejus nominis significatio: ille contrà non deberi diceret ante ultimum diem Januarii, & sic deinceps, accipiendo *Mensem* pro duodecima ferè anni parte ut in Calendario in duodecim menses totus annus distribuitur, quæ est ejusdem vocis altera significatio: æquissimum est, ut vox ambigua ex ipsius potius quàm illorum mente accipiatur. Quia illa pensio non est eis debita ex justitia, & ante factam promissionem; sed ex charitate & vi promissionis liberæ, non alicujus pactionis aut contractus. Et de hoc genere juramenti debent illa verba intelligi, quæ citantur in glossa Juris Canonici, (a) *Patet quod Deus non accipit sic juramentum, sicut ille cui juratur, sed potius sicut qui jurat intelligit.* Sed ut hæc responsio rectiùs intelligatur, duo sunt observanda. Alterum, quòd hoc in spontaneis juramentis & promissionibus potissimum obtiner, cum ἐπακτῶν diversa sit ratio, ut mox dicetur. Alterum, jurantem in præsenti casu obligari ad promissum servandum eo sensu, quem ipse verbis suis, quo tempore juravit, aut bona fide intendebat, aut voluit ab audientibus intelligi: non autem in eo sensu quemcunque ipsi postea libuerit illis verbis affingere. Deus enim qui aspicit cor, non luditur verbis:

(a) Gloss. ad c. 22. qu. 5. c. 11.

verbis: (b) *Nec debet intentio verbis inservire, sed verba intentioni.*

IX. *Casus Secundus* est de Juramentis & Promissionibus (c) ἐπακτοῖς, id est, eis quæ juranti ab alio deferuntur; sive quæ alius quispiam aliquo aut jure suo aut juris prætextu à jurante exigit. Qualia sunt ea imprimis, quæ à Rectoribus pro authoritate sua subditis imperantur, aut legibus sunt constituta: ut apud nos juramenta *Suprematus Regii & Fidelitatis*; & ea quæ ex statutis Academiæ ab eis exiguntur qui ad gradus promoventur, aliáque similia. Item ea quæ ex justa conventione partium ab alterutro contrahentium postulantur: ut ea quæ in pactis, fœderibus, aliisque civilibus contractibus ad mutuam fidem confirmandum interveniunt. Pro responsione in hoc casu dico, Istiusmodi juramenta regulariter intelligi debere in eo sensu, quem probabiliter judicari potest fuisse ab eo cui juratur, intentum: ita ut jurans teneatur sub pœna perjurii implere quod promisit (si sit res licita & honesta secundum intentionem deferentis,) (d) *Verba intelliguntur secundùm mentem & intentionem ejus cui fit juramentum*, ait Jurisconsultus. Ratio est, quia eum ob finem hoc juramenti genus suscipitur, ut is cui juratur ex interposita fide habeat aliquam certitudinem, id quod sibi à jurante promissum est impletum iri: de promissione autem adimplenda nihilo certior esset, si verba ex mente jurantis, & non ex sua ipsius mente essent intelligenda. Alia enim ratio est Obligationis, ubi debitum fundatur in promissione: ubi verò promissio fundatur in debito, longè alia. Ipse Deus, qui nemini ex jure

(b) Gregor. 26. Moral 7. & habetur 22. q. 5. *Casus* 46.

(c) ἔπακτος ὅρκος, ἐφ' ὃν ἕτερος ἄγει, οὐκ αὐθαίρετος. Hesyc. ὁ ἀλλαχόθεν ἐπιφερόμενος. Suid.

(b) L. qui interrogatus ff. de inter. ex legit. *Rectissimè dici non secundum verbum jurantis, sed secundum expectationem ejus cui juratur quam novit ille qui jurat, fidem jurationis impleri.* Aug. Epist. 224. *Expectationem eorum quibus juratur qui deceperit, non potest non esse perjurus.* Idem Epist. 225.

debitor

debitor est, ex promissionibus tamen suis gratuitis, facit se nobis debitorem: & qui Voto, Juramento, vel promissione spontanea se obligat ad aliquem actum charitatis, contrahit ipso facto debitum. Sed quia hoc debitum non fundatur in jure ejus cui facta est promissio, sed promanat ex mero actu libero & gratuito ipsius promittentis: omnino æquum est, ut ipse sit mentis suæ interpres, cuja potissimùm interest, quantum & quatenus & quo sensu intendebat se obligare. Ast ubi contra promissio ipsa fundatur in debito aliquo antecedente; debito scil. aut subjectionis & obsequii ex authoritate superioris, aut justitiæ & pacti ex conventione partium, quia is cui fit promissio jus habet eam exigendi, & ipsius maximè interest ut promissi fides servetur: ratio postulat ut ex ipsius potiùs mente & interpretatione, quàm ex promittentis sensu, de promissionis obligatione judicetur.

X. *Casus Tertius* est, ubi differens Juramentum sensus ambigui, id tantum postulat ut in ea verba juretur; permittit interim jurantis ipsius arbitrio, quocunque voluerit sensu juramenti verba intelligere. Dico, merito suspectum esse debere latentis alicujus doli mali, & proinde recusandum esse viro pio & prudenti oblatum sub tali conditione juramentum: quod mihi videtur triplici de causa improbandum. *Primò*, respectu ipsius Juramenti, in quo requiritur imprimis veritas: oratio autem indefiniti & ambigui sensus ante distinctionem factam non est propositio vera, imo ne propositio quidem; cum debeat propositio, ut ex ejus definitione vel pueris notum est, *verum vel falsum significare sine ambiguitate*. *Secundò*, respectu ejus cui jurandum est: finis enim juramenti proprius est, ut is cui juratur de re priùs incertâ habeat aliquam certitudinem: ex verbis autem incerti sen- *Casus 48.*

sus

sus quæ potest habere certitudo; *Tertiò*, respectu ipsius jurantis: qui si juramentum sub eâ conditione præstet, aut proximo scandalum, aut sibi laqueum parat. Istiusmodi enim collusio, ne cogitari quidem potest quò spectet alò, nisi ut aut nostro exemplo alii ad idem juramentum suscipiendum (reluctante licèt conscientia) inducantur; quod est proximo scandalum præbere: aut ut aliud aliquid postea à nobis virtute illius juramenti faciendum exigatur, quod aut illicitum sit aut incommodum; quod est nobismetipsis laqueum inducere. Caveat itaque vir prudens, ut sibi his artibus imponi patiatur: alteriúsve cujusquam aut gratiam aut metum tanti ducat, ut escam devoret, cui subesse hamum certò sciat. Sanè ut inter jurandum omnia rectè fiant, expedit ut de verborum sensu inter omnes partes quarum interest liquidò constet: id quod *liquidò jurare* veteribus dictum est:

Sic tamen & liquido juratus dicere posses.

Et ex veteri formula juratura à deferente juramentum dici solitum est, *Quæ de re peto liquido jures.*

Casus 49. XI. Sed de his satis. Pergo ad *Dubium tertium*, quod est de sensu Juramenti quoad latitudinem sive extensionem ejus: hoc est, an & quatenus sensus verborum ex scopo metiendus est. *Casus primus* est, ubi Juramenti alicujus causa fuit particularis, verba tamen sunt generalia. Exempli gratia; Juramento *Suprematus Regii* causam dedit *usurpatio Papalis*, qui supremam in spiritualibus jurisdictionem in hoc regno sibi vendicabat: verbis tamen Juramenti ita asseritur suprematus regius, ut non Papa solùm, sed & universim omnes alii quicunque excludantur à suprema potestate in hoc regno

regno exercenda. Reſpondeo, tale juramentum obligare quoad verba ipſa in ultima ſua latitudine. Ratio eſt, quia legis, licet ex particulari occaſione latæ; intentio tamen eſt generalis, omnia ejuſdem generis vel rationis incommoda in futurum impedire. Et proinde etſi in proœmio legis mentio ſæpè fiat particularis illius mali quod cauſam dedit legi ferendæ, verba tamen illa quibus lex ipſa continetur plerumque ſunt magis generalia: id quod conſultò & data opera factum eſt à Legum latoribus, ut cætera quæ ſunt conſimilis rationis ſimul complecterentur. Ut ergo de ſenſu Legis, non *ex proœmio*, ſed *ex corpore ſtatuti* (ut loquuntur) reſponſa petunt Conſulti juris: ſic & Juramenti juſtâ interpretatione, non ex præmiſſa *recognitione*, aliáve ejus *præfatione*, ſed ex ipſo quaſi *Corpore Juramenti* Judicium ſumere oportet.

XII. *Caſus Secundus* eſt, quatenus Juramentum ſit cum aliqua conditione intelligendum. Reſpondeo breviter. *Primò*, ſi verba contineant *conditionem expreſſam*, non obligari jurantem, niſi præſtita priùs conditione. Ut ſi Caius promittat Titio ſe cras daturum centum, ſi Titius fundum ipſi hodie dederit: fundo non dato, non tenetur Caius promiſſione. *Secundò*, ſi conditio nulla ſit expreſſa, debere tamen intelligi omnes illas conditiones ſive exceptiones, quæ ſolent de jure & uſu communi ſubintelligi: nempe hoc vel illud faciam, *Si Deus permiſerit*, *Salvo jure alterius*, *Rebus in eodem ſtatu manentibus*, *Quoad potero & licebit*, *&c.* ut fuit in explicatione ſecundæ hypotheſeos fuſiùs antè dictum. *Caſus 50.*

XIII. *Caſus Tertius* eſt de Intentione Remota & Proxima. Videtur enim ſatisfeciſſe juramento, qui fecerit id quod intenderat *intentione remotâ*, & ut finem; etſi non faciat id quod verba ipſa ſonant, quæ ferè continent *intentionem proximam* ſo- *Caſus 51.*

lùm, sive mediorum. Exempli gratia, Si quis voto, juramento, vel promissione reciperet se pauperibus alicujus villæ daturum quolibet mense decem solidos, nihil autem daret toto Januario aut Februario, sed Martio demum mense daret triginta solidos. Respondeo, jurantem, si intenderat obligare se tantum *ad substantiam rei*, non autem ad ejus rei circumstantiam sive modum, non simpliciter obligari *ad illum modum faciendi*, quem verba insinuare videntur. Unde si exemplo proposito totam trimestrem pensionem exhibuisset primo mense, sine dubio satisfeciisset promissioni. Potest tamen fieri, ut per accidens & ex consequenti obligetur & ad ipsum modum rei: quia unusquisque obligatur (cæteris paribus, & si nihil aliud impediat) eligere in dubiis id quod est tutius. Ut in exemplo jam allato certè tutius est pensionem eo modo quo promissa est solvere; id est singulis mensibus decem potiùs quàm tertio mense triginta. Tùm ob periculum repentinæ mortis & incertorum eventuum: tùm ad vitandum, qui vel ex neglecta circumstantia oriri possent, mentis scrupulos. Suaderem itaque homini pio, ut cujuslibet sui voti, juramenti, pacti, promissionisque fidem exolvere studeat, juxta verborum & intentionis suæ tenorem, quoad commodè fieri potest, etiam in levissimis circumstantiis: ne minutiora ista contemnendo, aut scrupulos sibi creet non necessarios, aut rebus gravioribus contemnendis paulatim & sensim assuescat. Cæterùm illud unum utcunque admonitos omnes velim, ut summam & coronnidem totius hujus dissertationis de Juramenti sensu & interpretatione, magnopere ut caveant, ne sibi nimium hac in re indulgeant; neu benigna nimis & laxa interpretatione, dum cupiditatibus suis plus æquo favent, Juramenti religionem minuant, & se perjurii periculo exponant. Atque hæc *de Formali Causâ* dicta sufficiant.

XIV. De

XIV. De *Finali Causâ* paucula restant dicenda. *Casus* 52.
Dubium Primum est, cum promittitur res ex se licita, sed aut malâ intentione, aut ob malum finem. Dicendum *primò*, simpliciter illicitum esse promittere aliquid quantumvis in se licitum, malo fine vel intentione. Ratio est, quia cùm quivis unus defectus in quolibet actu humano sufficiat ad hoc, ut totus actus sit malus, (*Bonum* enim *ex causâ integrâ est, malum ex partiali:*) tùm præcipuè defectus ex parte finis, ut qui in moralibus primas tenet partes; quò fere putant id Christi dictum pertinere, (*a*) *Si oculus tuus fuerit nequam, & totum corpus tenebrosum erit.* Dicendum *secundò*, si quis aliquid alteri juraverit ob finem inhonestum, sive conditione tamen turpi ab alio præstanda, obligari ad faciendum promissum. Ut siquis forsitan polliceretur se ei donò missurum rem aliquam pretiosam, incendens apud se ipsam eo munere ad impudicos amores pellicere, nullâ tamen ei palàm propositâ inhonestâ conditione, teneretur promissionem implere: quòd si proponeret ei unâ conditionem inhonestam, non teneretur promisso. Ratio utriusque est, quia rem pretiosam licitum est alteri dare: Sed dare sub conditione turpi, illicitum. Dicendum tertiò, Quod promissum est sub conditione malâ, præstitâ conditione debere adimpleri, si res saltem sit licita. Ut siquis alteri pro adulterio, aut falso testimonio, aut alio quolibet inhonesto vel turpi officio pecuniæ summam promiserit: tenetur, ubi alter conditionem pactam præstiterit, promissis stare & pactam pecuniam dissolvere. Sic Thamari nurui sui obligatum se (*b*) *Judas* rectè putavit, pactam scortationis mercedem hœdum promissum mittere. Ratio est, quia etsi pactum fuerit illicitum, tamen res pacta non est illicita: Ergo fieri non debuit, sed factum valet. Et ex antedictis satis claret Juramentum illicitum de re licita posse obligare.

(a) Matt. 6. 23.

(b) Gen. 38. 20, 23.

Casus 53. XV. *Dubium Secundum* respicit jurantis intentionem. *Intentionem* dico, non eam quæ fertur objectivè *in Materiam Juramenti*, sive rem promissam; quâ quæritur, quid jurans intenderit promittere, & quo sensu, & ad quid se obligare: de hac enim intentione modò actum est, cum de Juramenti sensu & interpretatione disseruimus: sed *Intentionem* eam intelligo, quæ fertur objectivè *in ipsum actum jurandi*: quâ quæritur, an intenderit jurare, aut se obligare, vel non. De quâ multa disputant subtiliùs quam utilius Scholastici. Quæ ex usu sient ad vitæ institutionem pleraque in pauca contraham. *Casus* itaque *primus* est, cum quis ex consuetudine quadam jurandi, incogitans verba profundit juratoria —— καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χειλέσι. Dico *primo*, certum esse ejusmodi Jurationem esse grave peccatum. Non solùm *originaliter*, & ratione causæ; quia profluit ex habitu quodam pravo: sed etiam *formaliter*, & ratione ipsius actus; in quantum actus ex naturâ suâ religiosus, temere fit, non in judicio, & sine debitâ reverentiâ. Dico *secundò*, Juramentum illud, si fuit jurandi actus ex animi præcipitantia prorsus indeliberatus, non obligare: sed si adfuit aliqua animi deliberatio quantumvis exigua, aliquatenus obligare. Ratio utriusque membri assertionis est: quia ut actus aliquis humanus sit obligatorius, requiritur deliberatus animus, & pro mensura deliberationis, assurgit etiam obligationis mensura.

Casus 54. XVI. *Casus Secundus*, cum quis honoris aut *urbanitatis gratiâ* (sic enim Casuistæ loquuntur) temerè jurat in re fortassis levi. Exempli gratia, si quis cum altero contendens, & honoris quasi prærogativam ei deferens, ut sæpè fit, juraret se non exiturum domo, non discubiturum ad mensam, non bibiturum; nisi ille alter præiverit, aut prior

prior discubuerit, aut præbiberit. Imò cum sæpissimè fiat, ut sic contendentium uterque idem juret; si ejusmodi juramenta essent obligatoria, necesse esset è duobus alterum pejerare; quia necesse est alterutrum id facere, quod uterque juravit se non facturum. Dico *primò* ut supra, Juramentum istiusmodi esse temerarium, & peccato non carere, quia caret judicio. *Secundò*, esse tamen obligatorium ex sui natura, nisi fortè fuerit actus omnino indeliberatus. Sed *Tertiò*, obligationem illam aut impediri posse aut tolli; ita ut perjurus non sit, qui secus quàm juratum est fecerit. Nimirum potest *impediri* obligatio, si intelligatur cum tacitâ conditione sive exceptione, hoc sensu, Si tibi placuerit, vel si res meo arbitrio permittatur, non ibo nisi tu præveris. Potest etiam *tolli:* quia cum processerit ex respectu quodam ad honorem alterius, potest ille alter suo jure cedere, & tunc cessabit obligatio; uti (Deo volente) cum de vinculi solutione agam plenius ostendam.

XVII. *Casus Tertius*, cum quis dubius est juraverit, necne, an teneatur Juramento? Aliqui putant non obligari: ex illa regula Juris, *In dubiis melior est conditio possidentis.* Sed quum valeat illa regula in his tantum, quæ ad commutativam Justitiam pertinent; ut si Cali hæres dubitet an bona defuncti quæ ad ipsum ex testamento devenerunt, benè parta fuerint nécne: Alii, & fortasse rectiùs, putant obligari, nisi posse dubitationem deponere. Ratio, quia in dubiis eligendum quod tutius: & est certè tutius obligarum se putare, quàm non obligatum; quia ex illo errore exponit se ad summum non nisi temporali incommodo, ex hoc perjurii periculo. *Casus 55.*

XVIII. *Casus Quartus:* cum quis volens jurare, non tamen intendit se obligare, an nihilomi- *Casus 56.*

nus obligetur? Scholasticorum & Casuistarum plurimi, præsertim qui ante Cajetanum fuerunt, negant obligari. Et quidem excusat se à perjurio Cydippe Ovidiana istiusmodi defensione.

(a) Ovid in ep. Cydip. (a) *Quæ jurat mens est: nil conjuravimus illâ.*

At sanior est Cajetani sententia, & qui eum secuti sunt Scholasticorum, deliberate jurantem, sive intendat se obligare, sive non, obligare tamen. Etenim & actus jurandi est ex se obligatorius, & processit ab animo deliberato: ergo necessariò sequetur obligatio, nisi aliunde impediatur. Cum ergo obligatio ex jurejurando necessariò & naturaliter profluat, non est in potestate hominis eam Impedire, vel summovere: nemo enim potest, positis rerum naturis, earum necessarios effectus impedire. Annon deberet omnibus ludibrium, qui cum manum & sigillum syngraphæ obligatoriæ opponeret, profiteretur tamen se nullam habere intentionem semet obligandi? Imò illa intentionis suæ professione non obstante, annon facto ipso obligaretur tamen? Obligatur pariter & qui jurat ipso jurandi actu, quicquid aut intendit, aut se intendere profiteatur: quia intendens causam, intendere præsumitur & ejus causæ necessarium effectum.

Atque ita tandem difficilem hanc & diffusam *de Juramenti Vinculo*, dissertationem auspice Dei bonitate, comite patientiâ vestrâ, per quatuor Causarum genera deductam, ut potui, absolvi: reliquam tractationis partem, quæ *de Vinculi Solutione* est, propediem (Deo annuente) unica prælectione complexurus.

PRÆ-

PRÆLECTIO SEPTIMA.

De Vinculi Juratorii Solutione; & de Jurisjurandi usu & abusu.

Continens Casus quinque, & Conclusiones totidem.

SUMMARIUM.

1. *In promissorio Juramento quæ veritas requiratur.*
2. *Solutio vinculi quid sit.*
3. *Juramentum an sit dispensabile?*
4. *Potestas Papæ dispensandi in juramentis examinatur.*
5. *Juramentum an possit commutari?*
6. *Juramentum subditi prælatus potest irritum reddere.*
7. *Juramenti materiâ cessante, cessat & obligatio.*
8. *Relaxari potest juramentum ab eo cui factum est.*
9. *Non est illicitum jurare.*
10. *Jurandi in se modo quotidiano Cacoethes.*
11. *Non est jurandum sine necessitate.*
12. *De juramento ab aliis exigendo, Cautiones.*
13. *Juramentum dubitante conscientiâ non suscipiendum.*

SECT. I.

VInculi illius ſive ligaminis, quod qui jurat ligat ſuper animam ſuam, & de quo tam multa hactenus diſſeruimus, *Solutio* hodiernum penſum eſt, & totius propoſitæ tractationis noviſſima pars. De qua ſolutione, antequam ad ſpecies deſcendatur, duo ſunt in genere obſervanda. *Obſervandum primò*; vinculi ſolutionem peculiarem eſſe juramento promiſſorio, in aſſertorio locum non habere. Omni Juramento, ſive
Jer. 4 2. Aſſertorio, ſive promiſſorio debet ineſſe *Veritas:* ſed cum hoc diſcrimine, quod ad juramentum Aſſertorium unica ſufficiat veritas de præſenti, cum in promiſſorio duplex requiratur; una ſcil. de præſenti, altera de futuro. *Veritas de præſenti* reſpicit ipſum *actum jurandi:* & conſiſtit in hoc, ut jurans quando jurat, verum dicat; hoc eſt, ut mens ſit congrua verbis, & ut habeat intentionem ſervandi id quod promittit. Qui actus jurandi in Promiſſorio, quoad veritatem & falſitatem omninò convenit cum actu jurandi in Aſſertorio. Materia enim illius veritatis in utroque actu, cum ſit *de præſenti*, tranſit in quandam quaſi neceſſitatem immutabilem; in quantum Juramentum quamprimum præſtitum eſt, ſtatim aut *(b)* verum fuit aut falſum: quam veritatem aut falſitatem, ubi actus ille ſemel tranſierit, tàm impoſſibile eſſe mutari, quàm impoſſibile eſt id quod factum eſt infectum fieri poſſe. *Obligatio* ergo illa, qua tenetur jurans de præſenti verum dicere, cadit ſuper ipſum *actum jurandi*, éſtque illi actui inſeparabiliter conjuncta; & proinde *ſolvi non poteſt*, nec à Juramento ſeparari: & juramenti Aſſertorii præter iſtam de præſenti nulla eſt ulterior Obligatio, quia materia ejus eſt factum aliquod præteritum

(b) *Unde Cleanthes dixit, unumquemque eo ipſo tempore quo jurat aut ἐνορκεῖν aut ἐπιορκεῖν.* apud Stob. ſerm. 28.

aut

aut præsens. Sed in promissorio juramento, cujus Materia est res de futuro præstanda, requiritur etiam *veritas* altera, *de futuro* scil. quæ respicit *Materiam Juramenti:* & consistit in hoc, ut jurans quod promisit efficiat esse verum; hoc est, ut adimpleat promissum. Dum igitur materia juramenti promissorii, nempe res de futuro præstanda, propter futurorum eventuum incertitudinem multiplici mutationi & varietati obnoxia sit: hinc fit, ut *Obligatio* quæ cadit super illam *Materiam*, & quâ tenetur jurans de futuro promissum adimplere, mutabilis sit & à juramento separabilis. Et hoc ipsum est, quod *vinculi solutionem* dicimus. Unde etiam sequitur id quod *secundo* loco *observandum* est; scil. solutionem vinculi in juramento promissorio non intelligi debere respectu Obligationis illius prioris, quæ nascitur *ex veritate de præsenti*, & est ei cum Juramento Assertorio communis; sed intelligi solum respectu obligationis posterioris, quæ nascitur *ex veritate de futuro*, & est ipsi propria & peculiaris. Hoc est, Omnis promissoriè jurans, ipso facto & vi ipsius actus jurandi, simpliciter & insolubiliter *Obligatur de præsenti* bonâ fide & animo intendere id postea efficere quod promisit: sed postquam juratum est, multis de causis fieri potest ut *non obligetur de futuro* illud ad postea implendum quod antè promiserat & intenderat. Verbo sic, Perjurus est semper, qui *(c) non intendit* quod promittit: non est semper perjurus, qui *(d) non perficit* quod promisit.

II. Ut autem licitè & sine perjurio alióve peccato non adimpleatur quod promissum est, ex horum altero contingere necesse est: vel quòd nulla ab initio fuerit obligatio, vel quòd ea postea (*soluto vinculo*) sublata sit. Si res promissa erat cum juraretur aut *impossibilis*, aut *illicita*, Juramentum

(c) πρόθεσιν ἔχων μὴ ἐπιτελεῖν. Cleanth. apud Stob. serm. 28.

(d) *Non omnis, qui aliter facturus est quam promittit, in dolo*, jurat. 22. qu. 2. cap. animadvertendum.

mentum eâ de re præſtitum nullam inducebat obligationem, neque indiget ſolutione, ſed pœnitentiâ: quandoquidem ſic jurando etſi admiſſum ſit grave peccatum, nullum tamen vinculum eſt contractum. Rei enim impoſſibilis, & rei item illicitæ, nullam eſſe obligationem ante oſtendimus. *Solutio* ergo *vinculi* ſupponit antecedentem obligationem: eámque poſtea aliunde ſic tolli ſignificat aut ſaltem impediri, ut qui priùs juramenti vinculo ita conſtrictus tenebatur, ut non liceret ei ſub pœna perjurii aliter facere quàm promiſerat, ad promiſſum ſuum adimplendum jam non ultra teneatur. Itaque quod nunc agitur hoc eſt, ut certam rationem inveſtigemus, qua is qui ſe juramenti vinculo obligavit ad aliquid faciendum, poſſit eſſe ſecurus in conſcientiâ ſuâ ſe ab eo vinculo liberari, nec ad illud faciendum quod promiſit ultra obligari. Cujus rei cum quinque omninò modi ſoleant aſſignari, ſinguli ſunt à nobis ſuo ordine examinandi.

Caſus 57. III. *Primus Caſus* eſt de Diſpenſabilitate Juramenti: An & quatenus Superioris diſpenſatio ejus obligationem tollere valeat? *Diſpenſatio* autem, ut ea vox communiter accipitur, exemptionem ſignificat alicujus perſonæ à lege communi factam ex ſpeciali indulgentiâ ab habente authoritatem. Ut ſiquis legi alicui ſubditus, Principis beneficio ex ſpeciali gratiâ ab illius legis obedientiâ eximatur: & ut fieri quotidie videmus in Academiis, ubi ex rationabili cauſa diſpenſationes ſolent concedi particularibus perſonis, ut liceat eis in aliquibus aliter quam ſtatutum eſt facere. Fundatur autem *diſpenſationis jus* in ἐπιεικείᾳ illa, quæ poſtulat ut de rigore legis nonnunquam aliquid remittatur ut æquitati ſit locus. Cum enim leges neceſſe eſſet verbis generalibus ferri, & ad id reſpicere quod *communiter & plerumque* bonum & utile eſt publico;

publico; quod tamen ſæpius contingere poteſt eſſe *pro hic & nunc* inutile vel ſaltem minus bonum æquum utique viſum eſt, ut ubi obſervatio ejus quod lege ſancitum eſt videtur eſſe alicui privatæ perſonæ valdè onerosa vel incommoda, & ex ejus omiſſione publico non multum incommodari, Princeps vel alius legitimus ſuperior poteſtatem haberet determinandi legem in eo caſu non videri ſervandam: & hoc eſt quod dicimus in lege diſpenſare. Quam autem poteſtatem habent *Principes ſeculares* diſpenſandi in legibus ſuis, eandem ſibi arrogant *Pontifices Romani* diſpenſandi in votis & juramentis. Quorum in hoc genere audaciam, dum ſubditos Regum à fidelitate ſua abſolvunt, Principum contractus & fœdera reſcindunt, Votorum & Juramentorum vel arctiſſima quæque vincula commutando, relaxando, diſpenſando, contraria jubendo, alióve artificio pro libitu & utilitate diſſolvunt, utinam eorum nonnulli, qui rectiſſimè damnant, non peſſimè mutarentur. Sed enim ut alii *de facto* exerceant, ſolus interim Papa vendicat ſibi quaſi *de jure* debitam hanc diſpenſandi in juramentis poteſtatem. Conqueſti ſunt graviter hac de re, & in papalium diſpenſationum abuſus acriter inſecti, etiam ante Lutherum multi, ad quorum ſcripta remitto iſtarum rerum ſtudioſos; atque aliquot argumentis contendo Juramenti vinculum eſſe ſimpliciter indiſpenſabile, ita ut nec Papa nec alius quiſquam (*b*) Et timen de Papâ fic gloſſa, *Dico quod contra jus naturale poteſt diſpenſare.* ad 15. qu. 6. cap. authoritatem. ullam habeat omnino poteſtatem cum eo diſpenſandi. *Primò*, quia obligatio Juramenti eſt de Jure Divino Naturali: Jus autem naturale non ſubeſt foro humano; quum Deus ſolus ſit author & dominus naturæ, nec hactenus potuerit unquam oſtendi, Deum ulli hominum generi aut ordini authoritatem conceſſiſſe diſpenſandi (*b*) *in his quæ ſunt juris naturalis. Secundò*, quia conceſsâ

hac

hac dispensandi potestate; everteretur funditus præcipuus juramenti finis, qui est assecuratio (ut ita dicam) rei promissæ: nullam enim posset habere certitudinem is cui juratur impletum iri quod promissum est, si cum jurante posset dispensari ne impleret. *Tertio* quia juramentum eodem ipso actu & in eodem instanti, quo jurandi inducit *obligationem* servandi promissionem, acquirit etiam simul ei cui juratur *jus* ad rem promissam: qui duo effectus Juramenti ita conjuncti sunt, ut posito altero vel sublato, alterum quoque necesse sit simul poni vel tolli. Si ergo supponeretur dispensatione tolli *obligationem* jurantis, sequeretur eâdem tolli quoque *jus* ejus cui juratur. Et inde etiam ulteriùs sequeretur, dispensationem illam aut *inanem* esse aut *iniquam:* inanem & supervacaneam, si volente eo cui juratur fieret; si invito, iniquam & injustam. Illo enim volente, remitti potest obligatio (ut mox ostendam) etiam sine dispensatione; nolenti autem jus suum adimere, injuria est. *Quartò*, quia in Juramento promissorio non tantùm proximo fit obligatio, quatenus est *promissorium*; sed & Deo, quatenus est *Juramentum.* Ergo dato sed non concesso, prælatum habere potestatem tollendi obligationem, quâ homo obligatur homini respectu promissionis: præsumptio tamen esset non ferenda, si terra & cinis assumeret sibi potestatem tollendi authoritate suâ obligationem, qua homo obligatur Deo ut testi & vindici. *Quintò* denique quia dispensatio humana est res *fori externi:* obligatio verò juramenti est intus in conscientiâ, quæ uni Deo subest ut judici, & in quam homo non habet imperium. Quisquis ergo vendicat sibi jus dispensandi in Juramento, assumit sibi potestatem divinam erigendo sibi tribunal *in foro interno*, & exercendo dominium in hominum conscientias.

Et

Et eſt ipſa diſpenſatio invalida, & de jure nulla: ſicut ſententia prolata à Judice in foro non ſuo, quia prolata eſt à non Judice, eſt ad omnem juris effectum invalida.

IV. Torquent hic ſe mirum in modum Diſpenſationum Patroni, ut primi argumenti (quod ſibimet unum objicere ſolent) vim declinare videantur. Sudant nimirum hoc ſaxum verſando, (tuendam enim ſibi vident utcunque Papæ hac ex parte authoritatem, ne culinæ ſuæ malè ſit,) nec tamen proficiunt hilum: dum quo ſe ſolidè tueantur non habent, nec inter ipſos adhuc unquam convenire potuit, quo jure Papa hanc ſibi arroget diſpenſandi poteſtatem. Quod vel unum malæ defenſionis conſcientiam arguit. Quemadmodum enim in bello ſuſcipiendo, ſic & in exercenda poteſtate, cauſa quæ parum conſtanter aſſignatur, facilè præſumitur eſſe parum juſta. Sunt imprimis qui poteſtatem hanc diſpenſandi in Juramentis & Votis, ab illa abſolutâ & Oecumenicâ Papæ authoritate arceſſunt, quâ *mundi dominus* eſt, & totius *Orbis Imperator*. Quia enim omnis jurans aut vovens eſt Papæ ſubditus: propterea inquiunt, in omni voto aut Juramento ſubintelligi debere illam conditionem, (a) *ſi Domino Papæ placuerit*. Unde ſequitur, quamprimum Papa ſignificaverit, (id quod diſpenſando facit) ſibi non placere ut ratum ſit quod juratum eſt, obligationem protinus ceſſare. Quæ ſententia ſi obtineret, poſſet Papa pro libitu ſuo juramenta quæ vis reſcindere, ſive ſubeſſet juſta aliqua cauſa, ſive non. Opin. 1.

(a) Richard in 4. diſtinct. 38. art. 9. v. Sayr. 6. clav. Reg. 11. num. 8.

Rejectâ itaque hac craſſiore ſententiâ, alii, Opin. 2.
Inque his moderni aliquot Jeſuitæ, negant Pontificem diſpenſare poſſe in Juramentis, aut regum contractus diſſolvere, neque id ab eo fieri, *propriè* loquendo; tollendo ſcil. obligationem, aut (ſtante obligatione) ab ea eximendo privatam aliquam perſonam:

personam: sed dicunt eum dispensare *impropriè* tantum; (*b*) declarando scil. Juramentum in eo casu non obligare, propter aliquod bonum quod impediretur, aut malum quod sequeretur, si Juramentum illud servaretur. Sed contrà, præterquam quòd res ipsa clamat, Papam hac in re potestatem exercere plusquam declaratoriam, aut (quod tamundem est) sub declaratoriæ potestatis obtentu posse eum de Fœderibus, Votis, Juramentis & Contractibus Regum & aliorum quorumcunque pro suo arbitrio statuere: quum sit ipse in hoc casu supremus ac solinarius Judex, cujus sententiæ omninò stari oporteat sine aliqua appellatione. Vel *primò*, apertè *causa justa* est, cur non debeat res Juramento promissa præstari, ut si sit impossibilis, turpis, inhonesta, vel quovis modo illicita: & tunc potest juratus propriâ authoritate, imò verò tenetur retractare quod juravit, non expectata Papæ vel alterius cujusquam dispensatione: ubi enim nulla est obligatio, conscientia libera est, nec dispensatione opus est. Vel *secundò*, Aut *nulla* apparet justa *causa* cur non servetur fides juramento data: & tunc omninò servanda est: & peccat quisquis dispensationem aut petit aut concedit; quia manet obligatio, quæ humanâ authoritate tolli nec potest nec debet. Vel denique *dubia res* est, nec satis constat propter aliquas difficultates ex utraque parte utrum jurans teneatur adimplere quod promisit: & tunc quidem utile erit viros Divini Juris peritos, prudentes & pios consulere, & ex ipsorum sententiâ quid facto est usus statuere. Quâ in re, cùm peritiâ magis quàm potestate conflet, cur potiores sint Papæ quàm alterius cujuslibet partes non intelligo; nisi certum esset Papam cæteros pietate & prudentiâ anteire: quod non est credibile, certe non est necessarium. Alii *tertiò*, declaratoriâ

(*b*) Bonavent. Paludanus Antoninus, &c. apud Sayr. ubi supra num. 9.

Opin. 3.

claratoria hæc dispensatione non contenti, ut quæ Pontificiam potestatem nimium imminuat, responsionem excogitarunt miræ subtilitatis: nempe prælati (c) dispesatione re verâ tolli Juramenti obligationem, quæ est Juris Divini Naturalis; non tamen propterea dicendum, prælatum dispensare in Jure Divino & Naturali. Quia inquiunt, Lex illa Naturæ Divinæ est, ut juramentum quandiu vis ejus & obligatio manet servetur: & cum hac lege Prælatus non dispensat, sed per dispensationem suam tollit illam juramenti vim, quâ juramentem ante dispensationem verè obligavit. Sed hæc subtilitas si ad vivum resecetur, aut mera negatio est & nihil dicit, aut implicat contradictionem; & eam etiam refellit *Jesuita* (d) *Achorius*; qui tamen & ipso eo nomine (e) *Sayro monacho* vapulat. Sic isti Cadmei fratres, dum se mutuis ictibus conficiunt, nec certam defensionis suæ rationem afferre valent, causam quam tuendam suscepterunt defendi non posse reipsa confitentur. Concludo itaque nec Papæ, nec Principi, nec Synodo, nec Senatui, nec ulli Prælato vel Ecclesiastico vel seculari jus esse in fœderibus, contractibus aut Juramentis dispensandi; aut quenquam à vinculo quo ante factam dispensationem obstrictus tenebatur absolvendi.

(c) V. Sayr. num. 10, &c.

(d) Part. 1. Instit. lib. 6. cap. 1. dub. 4.

(e) Sayr. 6. cla. Reg. 11. num. 12.

V. Istic de dispensatione quæstioni primæ, proxima est ei affinis *de Juramenti Commutatione* quæstio, sive *Casus Secundus*. Est autem *Commutatio* (ut ipsum nomen indicat) nihil aliud quam translatio obligationis ab unâ materia ad aliam; quæ sive major, sive minor, sive æquivalens, videtur esse aliquo respectu commodior. Differt autem *Commutatio* à Dispensatione quodammodo sicut *Species* à suo Genere, vel *Pars* à suo Toto. Si enim sufficeret ad solvendum vinculum tàm una quàm altera: solveretur & vinculum ex *Toto* per

Casus 58.

Dispen-

Dispensationem, per Commutationem verò *ex parte* solum. Summa doctrinæ Casuistarum de Commutatione fere hæc est. *Primò*, posse privatum quemvis sua authoritate sine superioris dispensatione commutare votum aut Juramentum in id quod est *evidenter melius*. Quod confirmant exemplo ipsius Dei, qui promissa sua temporalia non semper implet ad literam, sed sæpè ea commutat in melius: & adducunt in hanc sententiam dictum Gregorii. Propositum aut promissum non infringi, qui in melius id commutat. *Secundò*, non posse commutari promissum in id quod est *evidenter pejus*, aut de quo dubium est an sit melius, sine authoritate superioris, qui habet legitimam potestatem in ea parte judicandi & determinandi. *Tertiò*, Commutatione omnino tolli obligationem præexistentem à materiâ priori: & induci de novo obligationem in materiâ diversâ. Sed tota ista doctrina falso nititur fundamento, *dispensabilitate* scil. Juramenti; quæ cum nulla sit, ut modò probavimus, ruat necesse est hæc ei superstructa *Commutatio*. Dico ergo breviter, non posse remitti vel solvi juramenti vinculum, aut ex toto per Dispensationem, aut ex parte per Commutationem sine consensu omnium partium. Præcipuè autem requiritur consensus ejus cui juratur; quia ei jus acquiritur quod sine ipsius consensu non debet ei surripi. Exemplum autem à Deo sumptum non est simile: quia *promissiones Dei*, ut sunt omnes gratuitæ ita temporales sunt etiam conditionales, & intelligendæ cum exceptione crucis, & beneplaciti sui utilitatis nostræ. Nec vero est *Voti & Juramenti*, respectu commutationis ratio per omnia similis. *Votum* enim cum soli Deo nuncupetur, poterit fortasse voventi aliqua licentia concedi permutandi id ipsum in aliud quod sit evidenter melius & Deo gratius; cum nulla fiat

ista

istâ permutatione injuria alicui tertiæ personæ; at ut in *Juramento*, quod homini factum est, fieret illi homini (*a*) *injuria*, si absque ejus consensu & præter ipsius voluntatem in aliud commutaretur. Ut si Caius juratus solvere Titio decem libras, daret ei equum decem librarum pretio æstimatum; non censendus esset satisfeciſſe Juramento. Iniquum enim, ut quis cogatur rem sibi debitam commutare invitus. Neutro ergo istorum modorum solvi potest juramenti vinculum, aut obligatio tolli.

(a) *Nemo potest mutare consilium in alterius injuriam.* l. 75. de divers. reg. Jur.

VI. Sed posse videtur reliquis qui supersunt tribus modis: *Irritatione* scil. Superioris, *Cessatione* Materiæ, & *Relaxatione* Partis. *Casus* ergo *Tertius* est de solutione vinculi per Irritationem à Superiore factam. Significat autem *Irritatio* (sic enim, barbarè licet, cum Casuistis loquendum est,) actum legitimi superioris, quo authoritate sua irritum facit sive annullat juramentum à subdito sine ipsius consensu præstitum. Rescindere enim posse legitimum superiorem vota & juramenta eorum qui sub ipsorum sunt potestate, & non sui juris, fusè docet (*c*) hoc ipso capite *Moses*: uti nos ubi de Causa efficiente egimus (*d*) antè ostendimus. Ratio est, quia is qui alienæ potestati subest, non est sui juris, non habet potestatem se obligandi in iis rebus in quibus subest, nisi ex voluntate superioris cui subest, & proinde non debet aliquo actu suo inducere sibi obligationem sine illius consensu, vel expresso, vel rationabiliter præsumpto. *Jura* enim *Prælatorum* in subditos, ex lege Dei immotâ & æternâ, perpetua sunt. *Officia* insuper *Subditorum* erga prælatos, obsequiique jus & subjectionis, ex eâdem perpetuâ lege, perpetua sunt & indispensabiliter obligatoria. Quæ obligatio antecedens (ex tertia nostra hypothesi) impedit effectum Juramenti subsequentis, ne pos-

Casus 59.

(c) Num. 30.
(d) Prælect. 4. num. 5.

ſit obligare: ſemper enim *obligatio prior præjudicat poſteriori*; & irritum facit omnem actum inductivum novæ obligationis ſibi contrariæ. Dicendum ergo in hoc caſu, *primò*, non debere ſubditum in iis rebus in quibus alteri ſubeſt, jurare ſe facturum quiddam, abſque præſumpto ſaltem ſuperioris ſui conſenſu. *Secundò*, ſi juraverit & res ſit licita, obligari ad faciendum quamdiu non videtur id eſſe contra voluntatem, dignitatem, aut utilitatem ſuperioris. *Tertiò*, ſuperiorem, ſi expreſſo conſenſu ſuo, ſive antecedente ſive ſubſequente, promiſſionem ſubditi ſemel confirmaverit, (c) non poſſe eandem poſtea irritam facere, aut obligationem ejus tollere. *Quartò*, ſi ſuperior quamprimùm rem reſcierit, ſtatim diſſenſum ſuum palàm & peremptorie ſubdito ſignificaverit, prohibuerique id in quod juratum eſt fieri: ceſſare continuò obligationem illam Juramenti tranſitoriam; & ſubditum vi obligationis officii, quæ permanens eſt & perpetua, teneri contrà quàm juraverat facere. Unde ſiquis alienæ poteſtati ſubditus, puta domini aut patris aut principis vel ſponte ſuâ, vel vi & metu adductus, aliquod fortè Juramentum præſtaret, in quo dominum, patrem aut Principem ſi adeſſet non fuiſſe conſenſurum crederet: jurando peccavit contra officium debitum, & omnino tenetur illud juramentum ut officio ſuo contrarium, non ſervare. Stet ergo ſolvi vinculum Juramenti ex irritatione legitimi ſuperioris.

(c) *Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.* 21. reg. jur. in 6.

Caſus 60. VII. *Caſus quartus* eſt de ſolutione vinculi *per ceſſationem materiæ*, aut mutationem aliquam notabilem factam circa cauſam Juramenti principalem. Tunc enim ceſſaſſe materiam cenſendum eſt, cum rerum ſtatus inter tempus jurandi & tempus adimplendi ita immutatus eſt, ut ſi quo tempore jurabatur prævideri potuiſſet is qui poſtea

ſtea inſecutus eſt rerum ſtatus, non omnino juratum fuiſſet. Reſpondetur breviter, ceſſante Juramenti, Voti aut promiſſionis materiâ, ceſſare ſimul ejuſdem & *obligationem:* quemadmodum in naturalibus & artificialibus, deficiente materia, deficere neceſſe eſt & actionem agentis. Nec enim poteſt ignis urere, ſi deſit materia combuſtibilis: nec faber, ni adſint ligna, ſcamnum facere. Si quis ergo miles juret obſequium belli Imperatori: finito demum bello, cum ipſe deſierit eſſe imperator, non ultra tenetur ex juramento obſequium ei præſtare. Et ſi pater aliquis juraret, ſe teſtamentum in quo filium inſtituiſſet hæredem, nunquam mutaturum: comperto tamen poſtea filium hæredem inſtitutum patri venenum miſcuiſſe, pater non ultrà tenetur juramento, ſed eo non obſtante poterit mutato teſtamento alium hæredem inſtituere. Idem dicendum eſt, cum quis juravit ſtatuta alicujus Collegii ſive communitatis ſibi prælecta obſervare: ſi poſtea contigerit ea ſtatuta revocari vel abrogari, jurans abſolvitur à vinculo illius Juramenti. Ratio eſt, quia radice obligationis ſublatâ, tollitur unà pullulans inde obligatio: fuit autem *Materia* illa quæ cauſam dedit jurationi, radix ejus obligationis quæ ex illa juratione inſecuta eſt. Juramentum enim (*a*) *ſequitur naturam & conditionem actus cui adjungitur*, id eſt, Materiæ circa quam verſatur, *ſicut acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis* (*b*): & quæ acceſſorium locum obtinent, inquiunt juriſconſulti, extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint.

(*a*) 42. Reg. Jur. in Sexto.

(*b*) l. 2. ff. de pecul. legat.

VIII. *Caſus ultimus* eſt, de ſolutione vinculi *per Relaxationem Partis*, ejus ſcil. cui juratum eſt: ut ſi Caius Titio aliquid promiſerit, an remittente Titio obligationem, Caius promiſſi religione exſolutus ſit? Ubi imprimis obſervandum hunc loquendi *Caſus* 61.

quendi modum *Remittere Juramentum*, & alium ei consimilem, *Juramenti gratiam facere*, apud bonos authores non uno semper sensu accipi. Sumuntur enim interdum cum relatione *ad Juramentum præstandum*, & sic is dicitur alteri remittere juramentum, vel juramenti gratiam facere, qui cum alter ille paratus est jurare, contentus voluntate non postulat ab eo juramentum, sed injurato credit, vel aliâ quacunque de causa jusjurandum ab eo, à quo exigendi jus habet, non exigit. Plerunque tamen sumuntur cum relatione *ad Juramentum præstitum*: & sic is dicitur alteri remittere vel gratiam facere, qui ei id quod promissum est condonat, nec rem virtute juramenti debitam, cum exigendi jus habeat, exigit. Sic de Tiberio Suetonius. *(a) Equiti Romano jurisjurandi gratiam fecit ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se antea nunquam repudiaturum juraverat.* Et Impp. Antoninus & Verus rescripserunt *(b) gratiam se facere jurisjurandi ei qui juraverat se ordini non interfuturum, & postea Duumvir creatus est.* Et hæc est ista remissio sive gratia Juramenti, quam *Relaxationem* vocant Casuistæ. De qua dico *primum*, Relaxationem istam in Juramentis, fœderibus, Pactis, aliisque Contractibus humanis locum habere, non item in votis. Ratio discriminis est, quia Vota Deo fiunt ut parti: ab homine autem ea sola relaxari fas est, quæ homini facta sunt. Dico *secundò*, si juretur in gratiam alterius, id est per respectum ad honorem, obsequium, utilitatem, aliúdve ejus bonum vel commodum: juramentum non obligare, nisi is in cujus gratiam juratur, id gratum ratúmque habuerit. Sicut juris nostratis interpretatione, non obligat Caium ad solvendum Titio centum Chirographum, etsi Cali manu subscriptum, sigilloque firmatum; nisi id Caius Titio Tradiderit, Titiusque aut

(a) Suctor. in Tiber. cap. 35.

(b) l. 38. ff. ad municipal.

aut alius ejus nomine & vice ſic traditum acceperit. Dico *tertiò*, Juramentum ſic præſtitum, ſi is cui juratur ratum habuerit & velit ſervari, non poſſe *(c)* ab alia quacunque tertia perſona relaxari. Ratio eſt, quia nemo poteſt jus alteri acquiſitum, niſi ipſe conſenſerit, adimere. Unde ſequitur quod ante diximus, per diſpenſationem tertiæ perſonæ non tolli obligationem juramenti, abſque conſenſu partium. Dico *quartò*, ſi is cui juratum eſt remiſerit jusjurandum & nolit ſervari; jurantem obligatione protinus ſolvi nec in conſcientia teneri id facere quod ſe ante facturum juraverat. Ergo Caius Titio jurans ſolvere centum, ſi poſtea Titius ei debitum remiſerit, non ultrà tenetur juramento. Ratio eſt quia poteſt quilibet ſuo jure cedere; & rem ſibi debitam condonare. Debito autem ſoluto, *(d)* ceſſare ipſo facto obligationem neceſſe eſt; cum terminus obligationis ſit debiti ſolutio, ut ex obligationis definitione patuit, ſicut apud nos, ex ipsâ formulâ ſyngraphæ obligatoriæ conſtat, ſolutâ pecuniâ obligationem ſolvi. Si dicas debitum hic non ſolvi, quia promiſſum non impletur: Reſpondeo, ad omnem juris effectum perinde eſſe ſive realiter impleatur, ſive ab eo cujus intereſt pro impleto habeatur. Ratio eſt, quia *acceptatio* ejus cujus intereſt, eſt interpretativè *acceptio rei:* atque ita, ceſſante quaſi materia, ceſſat obligatio, eadem ferè ratione qua in proximo antecedente caſu dictum eſt. Et hoc ipſum eſt quod *(e) Acceptilationem* Juriſ-Conſulti vocant per quam *(civilem* licet *ſolutionem,* & non veram*)* non minus tamen obligationem tolli docent, quàm per veram ſolutionem. Si iterum dicas, ut relaxatione tolli poſſit obligatio homini facta, videri tamen obligationem Deo factam non ita: ſicut antè reſponſum eſt caſu Juramenti metu extorti. Reſpondeo, ex rela-

(c) *Non debet alii nocere, quod inter alios actum eſt.* l. 10 ff de Jurejur.

(d) *Tollitur omnis obligatio ſolutione eius quod debetur.* l. 1. inſtit quibus modis toll. oblig.

(e) *Eſt acceptilatio imaginaria ſolutio.* ibi l. v. tit. de Acceptil. ff. 46. §. & l. 1. Inſtit. 3. 30.

xato eo quo jam dictum est modo vinculo nullam fieri Deo injuriam, sicut fit in violatione Juramenti coacti: quia promissio facta præcisè in favorem alterius, in Deum dirigitur solum ut testem promissionis homini factæ, & vindicem violatæ ejus fidei quæ alteri astringitur: quam fidem cum non violarit, sed promissioni satisfecerit, omni prorsus obligatione solutus est, & apud Deum & apud hominem. Dico *quintò*, solutionem vinculi quæ fit per relaxationem partis, cousque extendi, quo parti relaxanti placuerit; ut si Caius Titio juraverit solvere centum. Titius autem ei postea quinquaginta remiserit; solvitur obligatio (g) *ex parte tantùm* non ex toto. Tollitur scil. vinculum quoad quinquaginta remissos, manet quoad quinquaginta non remissos. Rursum, si Caius Titio juraverit solvere centum infra viginti dies, Titius autem videns Caium non posse constituto die sine aliquo suo incommodo pecuniam solvere, concedat ei adhuc viginti dies alios: Relaxatio hæc quæ fit per dilationem sive prorogationem temporis, eatenus solvit Juramenti vinculum, ut non teneatur pecunias solvere prout initio juraverat intra dies viginti; tenetur tamen, idque ex primi juramenti vinculo intra dies quadraginta easdem solvere. Dico *sextò*, Relaxationem partis valere ad vinculum juramenti solvendum, quantum ipsius interest: non tamen valere in præjudicium tertiæ personæ. Ratio est, quia potest quilibet per actum suum de jure proprio quantum vult remittere: Sed non potest quisquam de alieno jure quicquam demere, ipso vel inconsulto vel invito. Debet itaque unusquisque sic cedere jure suo, ut salvum sit interim alteri cuique jus suum. Sic *Abraham* de bonis jure belli acquisitis post reportatam de quatuor Regibus victoriam, *Gen.* 14. (*b*) jure suo cessit, cum suam prædæ partem

(g) *In parte debiti acceptilatio fieri potest.* l. 1. Instit. §. 30.

(*b*) Gen. 14. 22.---24.

tem Regi Sodomorum universam condonavit; reservatâ tamen tribus Ducibus belli sociis quæ eis obtigisset justa portione. Unde Caius juratus solvere Titio & Julio centum, si Titius ei suam partem debiti condonet, solutus est Juramenti vinculo quoad illam partem quæ Titio debebatur; manet tamen obligatio quoad partem Julio debitam. Ex eodem fundamento fit, ut *relaxatio partium* ex consensu nihil efficiat in *contractu Sponsaliorum*. Quia ibi non utilitas tantùm hominis spectatur, sed & Institutum Dei: cui magna fieret injuria, si contractus ille etsi ex communi contrahentium consensu violaretur. Quia virtus illa & efficacia quam habet hæc de qua nunc agitur relaxatio ad tollendam obligationem, supponit actum illâm qui obligationem induxerat, non spectaviſſe ad aliud aliquid, præter bonum & cõmmodum partis relaxantis tantúm. Si alterius cujusquam interſit ex aliquo ſuo jure Obligationem non ſolvi, Obligatio non ſolvitur.

IX. Eorum igitur quæ de *vinculi Juramentorii ſolutione* hactenus dicta ſunt, breviter hæc ſumma eſt. Nec *diſpenſatione* alicujus ſuperioris nec ulla *commutatione* ſolvi poſſe Juramenti vinculum, quin ut jurans adhuc in conſcientiâ ſuâ obligatus maneat, adimplere id quod promiſit. Sed poſſe tamen id vinculum aut *reſcindi* & irritum reddi authoritate ſuperioris legitimam poteſtatem habentis, aut deficiente materia ceſſare, aut ab eo cui promiſſio facta eſt *relaxari*, ita ut obligandi vim penitus amittat. Abſoluta jam tandem (Deo auſpice) pro modulo tenuitatis meæ, quâ potui brevitate, perſpicuitate, fide, promiſsâ cum hoc publicæ profeſſionis munus auſpicarer tractatione: Coronidis loco, monita quædam pauca, velut *Corollaria*, quæ nobis ad vitæ conſcientiæque inſtitutionem ex uſu eſſe poterunt, *de Juramentorum*

usu & abusu, attexenda duxi. Idque non per modum paræneseos, ut solent Oratores sacri in concionibus ad populum, sed memores nos in Schola docere, non Ecclesiâ, per theses quasdam sive Conclusiones Practicas breviter propositas & dilucidè explicatas.

X. *Conclusio Prima*, & est contra Anabaptistas & Socinianos. *Juramenti usus est licitus.* Probatur *primò*, ex usu veteris Testamenti. Jurabant pii (*a*) Patriarchæ: Jure-jurando terminari controversias instituit in lege (*b*) *Moses:* conditiones in jurando observandas præscripserunt (*c*) Prophetæ. Neque potest reddi justa aliqua ratio, cur piis sub veteri Testamento jurare licuerit, fidelibus sub novo non item liceat; cum non pertinuisse jusjurandum ad legem Ceremoniarum per Christum abrogandam, & ex ejus *fine* patet, cujus est perpetuus usus; & ex *formâ*, quæ nihil videtur habere cum typo commune. *Secundò*, ab exemplis (*d*) Dei, (*e*) Angelorum, (*f*) Apostolorum; quorum illi ἀνθρωποπαθῶς, hi historicè & κατὰ ῥητόν in sacrâ Scripturâ sæpè jurantes inducuntur. *Tertiò*, à consuetudine omnium populorum: qui ductu luminis naturæ ad fidem firmandam in civilis societatis commoditatem jurisjurandi religionem adhibendam censuerunt: quo nullum potest esse Legis naturalis indicium certius. *Quartò*, à fine Juramenti; quæ est confirmatio fidei in rebus dubiis, ubi aliæ probationes deficiunt. Qui finis cum sit necessarius ad tollendas & terminandas lites: media ad illum finem necessaria, necesse est ut sint saltem licita. *Quintò*, à naturâ Juramenti, nihil in se continentis quod sit intrinsecè malum. Neque enim malum est *Actus Religiosus*; neque malum est *Rei dubiæ confirmatio*; neque malum est *Divini Testimonii advocatio:* ex quibus quasi membris integratur

(*a*) Gen. 14. 22. & 26. 31. & 31. 53.
(*b*) Exod. 22. 11.
(*c*) Jer. 4. 2.
(*d*) Gen. 22. 16. Psal. 110. 3. Heb. 6. & 7.
(*e*) Dan. 12. 7. Apoc. 10. 5.
(*f*) Rom. 1. 9. & 9. 1.

integratur juramenti essentialis definitio.

XI. Conclusio secunda. *Juramenti usus in sermone quotidiano non est licitus.* Probatur *primò*, à natura juramenti. Quia actus omnis religiosus, cum sit pars cultus Dei, debet præstari cum debitâ reverentiâ, & cum aliquâ animi tùm præparatione tum attentione: quæ omnia abesse necesse est, cum temere adhibentur & sine judicio, vel incautis & incogitantibus excidunt verba juratoria. *Secundò*, à fine Juramenti, quæ est rei dubiæ confirmatio. Quum in sermone quotidiano de rebus ferè levibus colloquia ferantur, quæ aut non sunt dubia, aut non tanti ut egeant religiosâ confirmatione. Aut si tanti essent, non multò confirmatior esset fides apud eos quicum agitur, ex *(c)* ejus hominis juramento, qui temerè & *(d)* multùm jurat: cujus ferè ea est apud plurimos existimatio, ut ei vel injurato credatur, si putetur vera dixisse; vel jurato non credatur, si putetur falsa. *Tertiò*, à causâ unde promanant ejusmodi juramenta. Quæ vel est vitiosus habitus, ex longo usu & pessimâ consuetudine contractus, cujusmodi habitus cordis prophani, & tantum non athei, fructus & indicium est: vel effrænis aliqua animi perturbatio, velut impotentis iræ, aut intemperantis lætitiæ; quibus dum calent animi, facile dispumant in contumeliam Dei. Quò mihi videntur quasi peculiariter respicere verba illa Jacobi c. 5. vers. 12. *Ante omnia*, inquit, *nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, &c.* Hortatus nempe erat fideles ad ferendum patienter injurias versibus aliquot immediate præcedentibus: & versu sequente docet quibus se rebus exercere deceat hominem Christianum, sive doleat, sive lætetur. Locus sanè dignus, in quo explicando docti viri sese exerceant, & cujus scopus & vis ex verborum serie, aliquantò quàm ab Interpretibus

(c) ὑπ' ἀνδρὸς ὅρκος πίστις, ἀλλ' ὅρκου ἀνὴρ. Æschyl. apud Stob. ser. 17.

(d) σπουδάζειν Philo.

pretibus factum est, accuratius investigetur. Poterit fortassis obiter in hanc rem aliquid compendii afferri ex ista qualicunque verborum (ut mihi sonare videntur) paraphrasi. " Ponite vobis ante " oculos veterum prophetarum & piorum exem- " pla. Si quid mali patimini, eorum sequimini " patientiam. Si illud assequi non potestis, πρὸ " πάντων δὲ at illud saltem, quod nisi negligen- " tissimi esse velitis facillimè caveri potest, ante " omnia cavete, ne aut doloris nimiùm impati- " entes, aut è contra nimiùm effusi in lætitiam, " temerè jurando aliquid faciatis Christiano no- " mine indignum, & in Dei Majestatem contume- " liosum. Quin continete vosmet sive commo- " tiores sive hilares intra debitos modestiæ fines, " nec cœlum terræ miscete, nec omnia clamori- " bus & jurationibus implete, sed tranquillo ani- " mo si quid affirmandum sit, nudè & simpliciter " affirmate; si quid negandum, nudè & simplici- " ter negate. At si vos porrò stimulet acrior ex " utravis parte animi impetus, non ferentis se intra " pectoris angustias concludi, sed aliqua exire ge- " stientis: vestræ erit prudentiæ, animi illum ar- " dorem in honorem Dei convertere. Quâ tan- " dem arte quæritis; dicam. *Angitur animi quis* " *vestrum?* non ex impatientia prorumpat statim " in juramenta & blasphemias, quod ira æstuanti- " bus proclive est: sed oret potius & precetur " Deum, ut quoad illa mala auferantur, det sibi " patientiam. E contra, *Animo quis est læto & hi-* " *lari?* ne sic quidem in juramenta, qui Bacchan- " tium mos est, ora solvat: sed hymnos potiùs " & Psalmos in laudem Dei moduletur, qui tàm " lætos ipsi dies concessit. Si quis Apostoli verba simpliciùs intelligi malit; utatur suo judicio. Exposui tantum quod mihi videtur non improbabile: nemini legem dico. Sed ut redeam ad institutum

κακοπαθεῖ τις;

ἰυθυμεῖ τις;

ſtitutum curſum, ſi tamen digreſſus ſum: illud interim certum eſt Jacobi verba jurandi illud cacoethes, quod apud omnes & ſummæ & abjectiſſimæ ſortis homines paſſim jamdiu inveteravit, omnino damnare. Multas implerem paginas, ſi quæ in priorum Patrum & veterum ex omni gente Doctorum Hebræorum, Græcorum, Latinorum, imò & hominum etiam Ethnicorum ſcriptis adverſus hanc impiam conſuetudinem occurrunt, in unum congererem. Accipite è plurimis unum & alterum. Ex Hebræis ſapientiſſimum virum Siracidem (*c*) —— *Ne aſſueſce os tuum ad jurandum,* —— *Sicut ſervus continuò verberatus non caret livore, ſic qui Dei nomen crebro in os ſuum aſſumit, non erit purus à peccato. Et vir* πολύορκος *implebitur iniquitate.* E Græcis Euſebium Philoſophum Gentilem, (*f*) *Multi,* inquit, *hortantur homines;* τὸ ἐυόρκους εἶναι, id eſt, *ut verum jurent: ego autem exiſtimo* μὴ τὸ ἀρχὴν μηδ' ἐυπετῶς ὀμνύναι, *ut ne quidem omnino facile jurent:* E Latinis Auguſtinum; (*g*) *Jurationem cave quantum potes. Melius quippe nec verum jurare —— non quia peccatum eſt verum jurare, ſed quia graviſſimum eſt falſum jurare: quò citius cadit, qui jurare conſuevit.* Et alibi (*h*) *falſa juratio exitioſa: etiam vera periculoſa.* Sed quid opus eſt aliunde teſtimoniis, quum prohibita ſit quotidiana hæc & non neceſſaria juratio, ita ut vix aliud quidquam in ſacris literis diſertius: & ab ipſo Chriſto, μηδ' ὅλως, *Ego autem dico vobis, Ne jurate omninò;* & ab ejus Apoſtolo B. Jacobo loco jam citato πρὸ πάντων μὴ, *Ante omnia ne jurate?*

(*c*) Sirac. 23. 9---14.

(*f*) Apud Stobæ ſerm. 37.

(*g*) Lib. 1. de ſerm. dom. in mont.

(*h*) In Pſal.

XII. Concluſio tertia. *Niſi ex causâ juſtâ, gravi & neceſſariâ non eſt jurandum.* Eſt Juramentum ex eo rerum genere, quæ nec *per ſe* ſunt *malæ* quales ſunt actus furti, homicidii, ſacrilegii, perjurii, & omnium vitiorum; nec *per ſe expetendæ,*

tendæ, quales ſunt actus charitatis, juſtitiæ, obedientiæ & omnium virtutum: ſed quæ eò tantùm (l) *bonæ* ſunt *quia neceſſariæ*, ex hypotheſi ſcil. finis, nec expetendæ niſi in ordine ad illum finem; qualia ſunt omnia illa quæ ordinata ſunt ad ſubveniendum alicui defectui, ut Medicina. Ut enim *pharmacum* non propter ſe repertum eſt ſed propter ſanitatem, nec ullus eſſet ejus uſus, niſi eſſent humana corpora morbis obnoxia, (m) *Honora medicum propter neceſſitatem*) ſic *Juramentum* inſtitutum eſt ad fidem inter homines firmandam; nec ullus eſſet ejus uſus, ſi non eſſet gens humana ignorantiæ & perfidiæ heu nimis obnoxia: quò forraſſe ſpectant illa Chriſti verba (n) ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. Ergo ſicut vitandus eſt medicinæ uſus, ubi ad vitæ conſervationem & valetudinem tuendam non videtur eſſe quodammodo neceſſaria: ſic & Juramentum vitandum, ubi conſervandæ humanæ ſocietatis (o) *neceſſitas*, veritatis manifeſtatio, & fidei confirmatio, non videntur ipſius uſum aliquo modo efflagitare. Salutare monitum eſt illud Epicteti (ut illius Stoici omnia) ὄρκον παραιτήσαι εἰ μὴ ὅλου τοῦ εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ, ἐκ τοῦ ἐνόντος. *Juſjurandum devita, ſi poſſibile eſt, omnino: ſi non, ſaltem quantum potes.* Sancta res eſt Juramentum: ſed quò ſanctior, eò periculoſior, ſi indebitè adhibeatur. Sicut pharmacum, quò majoris eſt efficaciæ & virturis, eò magis corpori nocet, ſi temerè & imperitè ſumatur. *Juramenti aſſertorii* in Rep. neceſſarius uſus eſt: in publicis præſertim judiciis, ad veritatem eruendam circa facta particularia: quò pertinent juramenta teſtium, calumniæ, purgationis, &c. Extra judicium & in rebus privaris uſus ejus rarior eſt: poteſt tamen quandoque eſſe neceſſarius: ubi ſcil. multùm intereſt, ut ei quod aſſertoriè dicitur fides habeatur, & aſſerenti niſi juret non credere-

tur.

(l) *Non in bonis, id eſt per ſe expetendis, ſed in neceſſariis jurationem habendam.* Aug. 1. de ſerm. 30.

(m) Sirac. 38. 1.

(n) Mat. 5. 37.

(o) *In totum jurare, niſi ubi neceſſe eſt, gravi viro Parum convenit.* Quintil. 9. inſtit. 2. in Enchirid.

tur. *Juramenti Promiſſorii* in judiciis uſus nullus: at extra judicium plurimus, cum publicus tùm privatus. *Publicus* imprimis ad continendum ſubditos in fidelitate ſua erga Principes; ad firmandum fœdera & contractus Regum & Rerumpublicarum: ad ſervandum Leges & Statuta, & conſequenter honorem, ordinem, & pacem Collegiorum & Societatum; ad publica munera fideliter adminiſtranda; atque id genus alia. Ad privatos etiam contractus confirmandos, ut de præſtatione rei inter emptorem & venditorem; de ſolvendo debito; de depoſito reddendo; de mutuo, commodo, fidei commiſſo, &c. Juramentum à Veteribus frequentiſſimè adhibitum eſt. Sed in negotiis privatis pleriſque aliæ iniri poſſunt rationes, minore cum conſcientiæ ſcrupulo, & fortaſſis efficaciores ad cavendam improborum hominum perfidiam, quàm ſunt Juramenta: ut per pignora, fide juſſores, chirographa, teſtes & alia quæ inducant obligationem in foro externo. Et ubi iſta commodè adhiberi poſſunt, omnino ſatius eſſet à juramentis abſtinere: ne aut frequenter & levi de causâ jurando, res ſacerrima ex nimis familiari uſu abeat in contemptum: aut dum multa juramus, labamur quandoque in perjurium. Rectè Auguſtinus, *Nemo novit niſi qui expertus eſt, quàm ſit difficile conſuetudinem jurandi extinguere, & non temerè facere, quod aliquando facere neceſſitas cogit.*

XIII. Concluſio Quarta. *Grave peccatum eſt Juramentum ab alio indebitè exigere.* Exigit autem indebitè, *Primò* qui cogit aliquem Juramentum præſtare, quod non eſt aut legibus ſcriptis ſancitum, aut moribus (id eſt uſu) receptum, & longi temporis Præſcriptione ſine intermiſſione vel contradictione ſtabilitum. *Secundò*, qui exigit ab alio juramentum quod apertè repugnat, vel ex eo ſenſu quem verba præ ſe ferunt ſecundùm communem

nem usum loquendi, videtur repugnare alicui juramento ab eo prius legitimè & licitè præstito. *Tertiò*, qui jurare cogit in rem illicitam, quæ scil. est contra officium Deo, aut superioribus debitum, contra leges Regni, contra bonos mores, aut aliàs inhonesta & quæ servari non debeat. *Quartò*, qui Juramentum defert ambigui sensus, ut quoquo modo captiosum: quò conscientiæ, vitæ, libertati, aut fortunis proximi sui laqueum injiciat. *Quintò*, qui sine necessitate aut metu cogit, aut authoritate impellit, aut consilio, exemplo, dolo malo, aliòve artificio aut ratione inducit alium ad jurandum, quem scit juraturum contra conscientiæ suæ judicium. Utinam meminerint omnes qui in magna potestate, conscientiæ, famæ, nomini suo quàm fœdum & indelebilem characterem inusserit *Jeroboamus filius Nebat*, quòd populum Israeliticum pellexerit ad peccandum: & quantopere gravem Dei iram in se provocent, qui potestate suâ quam Deus unicuique dedit ad constructionem & non ad ruinam, abutantur in perniciem aliorum.

XIV. Conclusio Quinta. *Juramentum oblatum reluctante vel dubitante conscientiâ non est suscipiendum.* Probatur *Primò*, quia *(a) quod non est ex fide peccatum est*, *Secundò*, quia jurandum est *(b) in judicio:* quod certè is non facit, qui contra conscientiæ suæ judicium facit. *Tertiò*, quia id necesse est fieri alicujus temporalis commodi intuitu aut ad evitandum aliquod damnum, aut ad consequendum aliquod lucrum, aut ad concillandum alicujus hominis gratiam, aut quid simile. Quàm autem indignum est homine Christiano, Deum mundo, cœlum cœno, animam corpori gaudium æternum lucro temporali, spem vitæ futuræ præsenti otio, internam pacem externæ posthabere! *Quartò*, quia sic jurans perjurii (gravissimi peccati) periculo se evidenter exponit. Qui enim spe metúve

(a) Rom. 14. 23.
(b) Jer. 4. 2.

túve alicujus temporalis commodi vel incommodi induci poteſt ut juraret quod non debuit, hunc vix credibile eſt non poſſe pari ſpe metúve induci ne adimpleat quod juravit. Perjurium autem vel ipſis etiam Ethnicis inter graviſſima illa crimina eſt habitum, quæ credebantur Deorum immortalium iram non in reos tantùm, ſed & in poſteros ipſorum, imò & in univerſas gentes accerſere. Quo magis nobis metuendum eſt, qui Deum illum verum & unum colimus, qui ſolenniter edixit ſe non habiturum inſontem, quiſquis nomen ipſius in vanum aſſumeret: ne dum quacunque oculos obvertimus tàm uberem & luxuriantem undique Juramentorum & perjuriorum ſegetem, albeſcentemque jamdiu ad meſſem conſpicimus; Deus juſtiſſimus judex, ad tam perfidam & profanam gentem penitus exſcindendam, peracutam judiciorum falcem celerrimè immittat. Iratum ſenſimus jamdiu clementiſſimum Patrem, & læſam infinities victamque (ſi fas dicere) peccatis noſtris infinitam Dei patientiam in furorem verſam. Non facile eſt dicere, ob quæ potiſſimum peccata, ubi omnia ſunt ſumma. Sed profectò qui ſeriò cogitaverit, ex quo nos Deus propriore flagello percutere cœpit, de his graviſſimis jurandi pejerandique peccatis quàm non doluimus, imò potiùs quàm immenſum increverit, hinc infrænata & impunita jurandi & blaſphemandi licentia, illinc pejerandi ſub Religionis obtentu fœda hypocriſis: vix fieri poteſt quin ut ei in mentem ſubinde veniat illud Jeremiæ Prophetæ, *A Juramentis terra luget.*

Quæ cum ita ſint, viri, patres & fratres, exorandi ſumus qui adſumus omnes, & quotquot uſpiam ſunt hominum, qui paci cùm publicæ Regni & Eccleſiæ, tùm privatæ cordis & conſcientiæ ſuæ benè cupiunt: ut contemptum nominis divini & fidei

fidei violatæ crimen ipsi imprimis sedulo caveamus, juramenta non necessaria omnino fugiamus, ab aliis indebitè delata constanter recusemus, à nobis debitè ritéque præstita fideliter expleamus; deinde ut peccandi licentiam & in aliis quoque quantum in nobis est strenuè coerceamus; Deum denique Opt. Max. assiduè precemur, ut flagello ejus edocti admonitique & sub potenti ejus manu humiliati, ad ipsius misericordiam confugiamus, justitiam agnoscamus, gratiam imploremus, in peccatorum nostrorum remissionem, vitæ emendationem, & animarum salutem, per & propter merita Domini nostri Jesu Christi, Cui cum Patre & Spiritu Tri-uni Omnipotenti Deo sit regnum, potentia & gloria in Secula Seculorum. Amen.

FINIS.